

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 22 · 21. november
Sesjonen 2024–2025

Møte torsdag den 21. november 2024 kl. 10

President: Masud Ghara khani

Dagsorden (nr. 22):

1. Innstilling frå kontroll- og konstitusjonskomiteen om Rapport fra utvalget til å utrede Riksrevisjonens virksomhet (Innst. 41 L (2024–2025), jf. Dokument 19 (2023–2024))
2. Debatt om kultur- og likestillingsministerens redegjørelse om mediepolitikk og ytringsfrihet (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 19. november 2024)
3. Initiativdebatt om situasjonen i barnevernet (initiativ fra familie- og kulturkomiteen)
4. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag frå stortingsrepresentantane Hege Bae Nyholt, Kathy Lie og Olaug Vervik Bollestad om å innføra nettpornofilter på offentlege og kommunalt eigde nettverk (Innst. 42 S (2024–2025), jf. Dokument 8:111 S (2023–2024))
5. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Lov om lønnsnemndbehandling av arbeidstvisten mellom Fagforbundet/LO og NHO Geneo/NHO i forbindelse med hovedoppgjøret 2024 (Innst. 46 L (2024–2025), jf. Prop. 2 L (2024–2025))
6. Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Guri Melby og Abid Raja om å gi flere muligheter til og mer kunnskap om konsekvenser av fleksibel skolestart (Innst. 43 S (2024–2025), jf. Dokument 8:155 S (2023–2024))
7. Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Olaug Vervik Bollestad og Astrid Aarhus Byrknes om skolens undervisning om kjønn (Innst. 47 S (2024–2025), jf. Dokument 8:156 S (2023–2024))
8. Referat

Presidenten [10:00:02]: Fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe foreligger søknad om permisjon for representanten Sverre Myrli i tiden fra og med 25. til og med 29. november for å delta i møter i regi av OSSEs parlamentarikerforsamling i Ashgabat, Turkmenistan.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet.

1. Søknaden behandles straks og innvilges.

2. Vararepresentanten Tobias Hangaard Linge innkalles for å møte i Stortinget i tiden fra og med 26. til og med 28. november.

Presidenten [10:00:34]: Representanten Hadle Rasmus Bjuland vil framsette et representantforslag.

Hadle Rasmus Bjuland (KrF) [10:00:44]: På vegne av representantene Dag-Inge Ulstein, Kjell Ingolf Ropstad og meg selv har jeg gleden av å framsette et representantforslag om å sikre ideelle behandlingsplasser og mangfold i rusomsorgen.

Presidenten [10:00:59]: Representanten Kjell Ingolf Ropstad vil framsette et representantforslag.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [10:01:05]: Etter masse arbeid har jeg på vegne av representantene Dag-Inge Ulstein, Hadle Rasmus Bjuland og meg selv stor glede av å fremme et representantforslag om et kvalitetsløft i skolen som innebærer kortere skoledager, høyere lærerlønninger, mer tid for lærerne til å se elevene og foreldrene, mer fleksibel arbeidstid for lærerne, førskole for seksåringene og flere trykte lærebøker.

Presidenten [10:01:35]: Representanten Hilde Marie Gaebpie Danielsen vil framsette et representantforslag.

Hilde Marie Gaebpie Danielsen (SV) [10:01:53]: Jeg har den store glede å fremme et representantforslag på vegne av Kathy Lie, Christian Torset, Cato Brunvand Ellingsen og meg selv om en handlingsplan for å styrke døve og tegnspråklige sine rettigheter og muligheter.

Presidenten [10:02:10]: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:02:16]

Innstilling frå kontroll- og konstitusjonskomiteen om Rapport fra utvalget til å utrede Riksrevisjonens virksomhet (Innst. 41 L (2024–2025), jf. Dokument 19 (2023–2024))

Presidenten [10:02:28]: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 15 minutter til saksordføreren og 5 minutter til øvrige partigrupper.

Videre vil det ikke bli gitt anledning til replikker, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Nils T. Bjørke (Sp) [10:03:04] (ordfører for saka): Riksrevisjonen er det eldste og største av Stortingets fem eksterne organ. Sidan 1814 har det stått i Grunnlova at

det høyrer Stortinget til å utnemna fem revisorar som skal sjå gjennom statsrekneskapane kvart år. Verksemda i Riksrevisjonen har heimel i Grunnlova § 75 k, under reglane om borgarretten og den lovgjevande makta.

Parlamentarisk kontroll er eit sentralt element i maktfordelingslæra, der statsmaktene gjensidig kontrollerer og korrigerer einannan. Som grunnlag for denne kontrollen gjennomfører Riksrevisjonen revisjon og rapporterer uavhengig til Stortinget om korleis den utøvande makta gjennomfører Stortingets vedtak.

Framlegg om ny lov om Riksrevisjonen er eit stort lovarbeid. Sidan Riksrevisjonen er Stortingets eksterne organ som kontrollerer forvaltninga, kan ikkje regjeringa utarbeida framlegg til lova. I ei utgreiing til Stortingets presidentskap har riksrevisjonsutvalet gjort eit omfattande grunnarbeid for lova. Utgreiinga til utvalet har vore på høyring. Innspela har kome og vorte tilarbeidd i kontroll- og konstitusjonskomiteen. I praksis er innstillinga frå komiteen både lovframlegg og innstilling i same dokument.

Dette har vore eit arbeid utanom det vanlege for komiteen. Eg vil takka komiteen for svært godt samarbeid, komitérådana og Stortingets administrasjon, som har gjort ein sær stor innsats, og ikkje minst for god og omfattande fagleg hjelp frå rådgjevarane.

Dette er fyrste gong at lova om Riksrevisjonen er utarbeidd heilt og fullt av Stortinget som oppdragsgjevar for Riksrevisjonens revisjon. Dagens lov og instruks vart vedteken for 20 år sidan, etter eit lovframlegg frå Riksrevisjonen. Den avløyste ei lov frå 1918 som var utarbeidd av regjeringa. Den nye lova fører i hovudsak vidare dei oppgåvene Riksrevisjonen har i dag. Eg meiner det er viktig for folkestyret at Stortinget sjølv har presisert kva omsyn som skal liggja til grunn for Riksrevisjonens oppgåver og rapportering til Stortinget.

I handsaminga av Harberg-utvalet sin rapport om Stortingets kontrollfunksjon stadfesta Stortinget grunnprinsippa for alle Stortingets eksterne organ: Dei er uavhengige i verksemda si og eit verkemiddel i Stortingets kontroll. Sjølvstende er ein føresetnad for at Riksrevisjonen skal vera ein objektiv og påliteleg kjelde til informasjon for heile nasjonalforsamlinga. Riksrevisjonen må vera sjølvstendig frå både partipolitikken og politikktutforminga.

Som verkemiddel i Stortingets kontroll er den grunnleggjande oppgåva til Riksrevisjonen å overvaka forvaltninga av fellesskapet sine ressursar på vegner av folkeforsamlinga. Som revisjons- og kontrollorgan for Stortinget skal Riksrevisjonen sjå til at statens midlar og verdiar vert forvalta på ein økonomisk forsvarleg måte og i samsvar med Stortingets vedtak og føresetnader. Slik er Riksrevisjonen ein viktig premissleverandør for kontrollfunksjonen til Stortinget.

Komiteen legg vekt på at det er særleg når Riksrevisjonen vurderer forvaltninga, ut frå Stortingets vedtak og føresetnader, at funksjonen som kontrollorgan for Stortinget kjem til uttrykk. I tillegg bidreg revisjonane til læring og utvikling i forvaltninga.

Riksrevisjonens ansvarsområde omfattar alle statens midlar og verdiar, alle delar av staten og alle rettssubjekt utanfor staten så langt det fylgjer av lova. Riksrevisjonen gjennomfører rekneskapsrevisjon, forvaltingsrevisjon og revisjon av eigarstyringa i staten. Nytt i denne lova er at revisjonane skal verta gjennomførte i samsvar med god statleg revisjonsskikk. Det tyder at Riksrevisjonen fylgjer faglege standardar for offentleg revisjon. Kvaliteten i arbeidet er grunnleggjande for tilliten til Riksrevisjonen. Tillit er avgjerande for at eit stortingsorgan som ikkje har mynde til å ta bindande avgjersler, skal fungera effektivt.

Riksrevisjonen avgjer sjølv innhaldet i, omfanget av og forma på rapporteringa til Stortinget. Omfanget av rapporteringa må vera tilpassa Stortingets kapasitet til å behandla rapportane. Rapportane må vera relevante for Stortingets arbeid. I vurderinga av omfang og form på rapporteringa må Riksrevisjonen leggja vekt på at kvar ein skild av Riksrevisjonens rapportar vert handsama av Stortinget i plenum som eiga sak.

Komiteen har i innstillinga peika på trongen til revisjonar på tvers av departementsområda, og at rapporteringa med fordel kunne ha vore utvida med fleire aktørar og ein breiare verkemiddelbruk. Eg vil særleg trekja fram at lova har ei eiga føresegn om at kravet i språklova om minst 25 pst. av både bokmål og nynorsk i allment tilgjengelege dokument gjeld for Riksrevisjonens rapportering til Stortinget.

Det er denne verksemda leiinga i Riksrevisjonen har ansvaret for. Framlegget til lov inneheld ei justering av leiinga i Riksrevisjonen, i tråd med den ordninga som allereie er vedteken for dei andre av Stortingets eksterne organ. Lovframlegget til komiteen har eit skarpare skilje mellom kollegiet og den daglege leiinga av Riksrevisjonen enn dagens ordning, der leiar av kollegiet samstundes er dagleg leiar av verksemda. Riksrevisjonens kollegium, som grunnlovfesta organ under Stortinget, skal ha ansvar for revisjonsverksemda, den overordna styringa av Riksrevisjonen og sentrale administrative oppgåver. Ansvaret for den daglege leiinga av Riksrevisjonen ligg under øvste administrativt tilsette, som får tittelen revisjonsdirektør. Dette klargjer grensene mellom kollegiet og dagleg leiar sine ansvarsområde og styringslinjene i verksemda.

Slik er det ikkje tvil om at riksrevisorkollegiet etter Grunnlova har ansvaret for riksrevisjonsfunksjonen, og at kollegiet leiar Riksrevisjonen. Kollegiets ansvar for verksemda i Riksrevisjonen vert vareteke av riksrevisor

på fulltid, på vegner av revisorkollegiet. Kollegiet tilset revisjonsdirektør i åremålsstilling.

Eg meiner det er viktig at hovudlinjene i den nye lova for Riksrevisjonen har støtte frå ein samla komité. På einskilde område har det vore usemje i komiteen. Eg vil kort gjera greie for nokre av desse.

I spørsmålet om Riksrevisjonens tilgang til informasjon var det utvalet sitt framlegg at Riksrevisjonen utan hinder av teieplikta kan krevja all informasjon i forvaltninga. Regjeringa peikte i høyringa på at Riksrevisjonens oppgåve er av ein slik art at det kan vera grunn til å lovfesta at Riksrevisjonens informasjonsrett ikkje skal omfatta regjeringsdokument og dokument direkte knytte til desse. Fleirtalet i komiteen har lagt vekt på grunnprinsippet frå Harberg-utvalet om at det er kontrolløren og ikkje den kontrollerte som etter oppdraget sitt må definera kva han treng innsyn i. Dette prinsippet gjeld for Riksrevisjonens tilgang til informasjon.

Oppgåva til Riksrevisjonen er å revidera regjeringas gjennomføring av vedtaka til Stortinget. Riksrevisjonen har etter oppdraget sitt ikkje trong for å sjå dei politiske vurderingane som ligg til grunn for regjeringas gjennomføring av vedtaka til Stortinget. Til grunn for lova i dag ligg ei semje mellom Riksrevisjonen og regjeringa om at regjeringsnotat, dagsordenar, protokollar og referat, utkast til regjeringsnotat og handnotat utarbeidde til statsrådar til sakene som står på dagsordenen i regjeringskonferansen, ikkje er omfatta av Riksrevisjonens tilgang til informasjon. Fleirtalet i komiteen fører vidare den semja ved å lovfesta at Riksrevisjonens informasjonsrett ikkje omfattar regjeringsdokument og dokument direkte knytte til desse. Omgrepet i lova om regjeringsdokument og dokument direkte knytte til desse er avgrensa til dei nemnde dokumenta som i dag i praksis ikkje er omfatta av Riksrevisjonens tilgang til informasjon.

Riksrevisjonen skal ikkje driva kontroll av regjeringas politiske vurderingar, men av gjennomføringa av vedtaka til Stortinget. Slik er det ingen tvil om at Riksrevisjonen etter oppdraget sitt må definera kva ein treng innsyn i. Regjeringa si gjennomføring av vedtaka til Stortinget må vera dokumenterte utanfor regjeringsdokument og dokument direkte knytte til desse.

Riksrevisjonen har ein internasjonal seksjon som driv bistand til andre land sine riksrevisjonar og koordinerer internasjonale revisjonsoppdrag. I tillegg har Norge, ved Riksrevisjonen, hatt vertskap for INTOSAI Development Initiative, IDI, sidan 2001. Dette er ei stifting som er ein integrert del av det internasjonale samarbeidsorganet for riksrevisjonar, INTOSAI. Stiftinga er skilt både juridisk og økonomisk frå Riksrevisjonen.

INTOSAI har ikkje finansieringsansvar for drifta. Sidan 2015 har driftstilskotet til stiftinga IDI vore løyva

som øyremerkt tilskot frå Stortinget til Riksrevisjonen for drift av sekretariatet. Det er ikkje definert sluttdato for det norske vertskapet for IDI, sjølv om det vart antyda eit 10–15-årsperspektiv ved den norske overtakinga. Utvalet meinte det må verta vurdert om det er føremålstenleg at eit medlemsland i INTOSAI varettek vertskapet for ein organisasjon under INTOSAI i så lang tid, samstundes som Riksrevisjonen driv bistand som ein del av verksemda. Fleirtalet i komiteen er samd med utvalet og har eit framlegg om å be presidentskapet setja ned eit utval som skal sjå på finansiering og organisering av Riksrevisjonens deltaking i internasjonal bistandsverksemd.

Det er òg mindretalsmerknader i innstillinga om representasjon for dei tilsette i kollegiet og ved handtering av administrative saker, oppnemningstid for medlemmar i kollegiet og om det skal verta oppretta ei klagemennd for avgjersler om innsyn i Riksrevisjonen. Eg legg til grunn at mindretalet grunnjev sine eigne standpunkt i desse sakene.

Det er elles ein samla komité som i lovframlegget tydeleggjer Riksrevisjonens rolle og oppgåve i balansen mellom statsmaktene. Slik stadfestar Stortinget oppgåva til den sjølvstendige riksrevisjonen i eit fungerande demokrati, i ei tid der maktfordelinga er under press i stadig fleire delar av verda.

Kari Henriksen (A) [10:14:25]: Først vil jeg rette en stor takk til saksordfører, hans rådgiver, komitérådene og Stortingets lovsekretariat for den formidable jobben som er gjort for å få denne saken i havn.

Det er 20 år siden Riksrevisjonen fikk ny lov og instruks for sin virksomhet. Den reviderte, som vi behandler her i dag, bygger på rapporten som ble avgitt til Stortinget i 2023 av utvalget som ble satt ned av Stortingets presidentskap i 2021.

Saksordfører har gitt en grundig innføring i innstillinga. Likevel vil jeg peke på et par ting som Arbeiderpartiet mener er vesentlig.

Riksrevisjonen er Stortingets revisjons- og kontrollorgan og bidrar til den demokratiske kontrollen med at statens ressurser forvaltes forsvarlig og effektivt og på en økonomisk forsvarlig måte i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger.

Riksrevisjonens ansvarsområde omfatter alle statens midler og verdier, alle deler av staten og alle rettssubjekter utenfor staten. Unntaket er Norges Bank, som Stortinget i behandlingen av sentralbankloven vedtok at blir kontrollert av Norges Banks representantskap.

Riksrevisjonens betydning i samfunnet er med andre ord avgjørende i et velorganisert demokratisk samfunn.

For å kunne gjøre jobben på en god måte må Riksrevisjonen ha tilgang til informasjon. Det er nødvendig for å føre kontroll med at bevilgningsvedtak blir disponert slik de skal, at ressursene blir utnyttet effektivt og mål blir nådd, at økonomiforvaltningen er nøktern og forsvarlig, og at det er i tråd med Stortingets vedtak og forutsetninger.

I utvalgets forslag til lov har Riksrevisjonen tilgang til all informasjon i regjering og forvaltning. Det er i tråd med Harberg-utvalgets prinsipp om at det er kontrolløren og ikke den kontrollerte som definerer hva de trenger innsyn i. Det siste er noe også vi slutter oss til, slik saksordfører redegjorde for. Det er likevel noen begrensninger i innsynet: politikken. Riksrevisjonen skal ikke kontrollere politiske vurderinger – det er det velgerne som gjør.

Også slik loven er i dag, ligger en uttalt oppfatning hos både Riksrevisjonen og regjeringa om at innsynsretten ikke omfatter regjeringsnotater, dagsordener, protokoller, referater, utkast til regjeringsnotater og håndnotater utarbeidet til statsrådene til saker som står på dagsordenen. Dette ble støttet av flertallet i komiteen ved behandlingen av loven.

Derfor har flertallet i komiteen stilt seg bak et forslag til ny lov om at gjeldende enighet lovfestes i form av et unntak fra innsynsretten for regjeringsdokumenter og dokumenter tilknyttet disse. Riksrevisjonen skal ikke føre noen form for politisk kontroll av forvaltningen. Unntaket i loven omfatter, som sagt, kun dokumentene som er nevnt. Forvaltningen kan derfor ikke avgrense Riksrevisjonens tilgang til faglige vurderinger i andre dokumenter som ligger til grunn for politiske beslutninger i regjeringsskonferansen.

Sivilombudet kan få innsyn, og hva er forskjellen? Jo, Sivilombudet og Riksrevisjonen har fått to ulike oppdrag fra Stortinget. Etter sivilombudsloven skal Sivilombudet føre kontroll med den offentlige forvaltningen og alle i dens tjeneste for å hindre at det øves urett mot den enkelte, og for å bidra til at forvaltningen respekterer og sikrer menneskerettighetene. Riksrevisjonens oppdrag fra Stortinget er å gjennomføre revisjon av regjeringas gjennomføring av Stortingets vedtak. Det er således forskjell på Sivilombudets oppgave med å hindre urett mot den enkelte og Riksrevisjonens revisjonsvirksomhet. Disse gir ulikheter i reguleringen av grunnprinsippet for innsyn.

Til slutt noen ord om de ansatte i Riksrevisjonen: Arbeiderpartiet har først og fremst vært opptatt av de ansattes representasjonsrett. Gjennom det nye lovforlaget blir dette nå ivarett på en god måte.

De ansatte skal være representert i alle ansettelser i Riksrevisjonen, inkludert ansettelse av direktør. Sånn har det ikke vært før. I vår dialog med de ansattes orga-

nisasjoner har vi forstått at dette har vært viktig, og det er bra det kommer i orden.

Når det gjelder ansattes representasjon i styrende organer og fortrinnsrett, vil det være vanskelig rent konstitusjonelt fordi Stortinget utnevner kollegiet, og representasjon vil da kunne forrykke balansen. En fortrinnsrett vil kunne forplikte Riksrevisjonen til en ansettelsesprosess som vil innebære at Riksrevisjonen vil bli underlagt myndigheten til de organer de er satt til å kontrollere. Det er viktig å beholde Riksrevisjonens integritet.

Svein Harberg (H) [10:19:31]: Det er et stort og grundig arbeid som ligger til grunn for det forslaget til oppdatert lov for Riksrevisjonen vi har til behandling i dag – først grundige runder i riksrevisjonsutvalget og deretter svært grundig behandling i komiteen. Jeg vil takke saksordfører for stor innsats og godt samarbeid og for en god oppsummering i sitt innlegg.

Som en av dem som også ble valgt til å være med i riksrevisjonsutvalget, må jeg si at det har vært en spennende og lærerik prosess, spesielt av to grunner.

Det er for det første fordi et viktig grunnlag for det videre arbeidet med å fornye loven for Riksrevisjonen ble lagt gjennom evaluering av Riksrevisjonens arbeid. Dette ble gjort både gjennom å få tilbakemelding fra stortingsrepresentanter om deres opplevelse av Riksrevisjonen, og ikke minst gjennom å se på Riksrevisjonens indre liv, dvs. organisatoriske rutiner, faglige metoder og måloppnåelse. Det var en nyttig gjennomgang for utvalget, men også for Riksrevisjonen, som fikk avklart at det var forbedringspotensial på flere punkter. Dette understreker vel bare at evaluering, eller revisjon, akkurat det Riksrevisjonen driver med, er nyttig og til god hjelp.

For det andre var det svært nyttig å bli utfordret av de eksterne medlemmene i utvalget – med forskjellig fagbakgrunn – på Stortingets forhold til Riksrevisjonen og dens autonome plass i kontrollen med forvaltningen. Riksrevisjonens autonomi har vært sentral i utvalgets arbeid og i komiteens oppfølging. Gjennom det legger vi til rette for fortsatt stor tillit til det arbeidet Riksrevisjonen gjør. Det er særdeles viktig at dialogen mellom Riksrevisjonen og Stortinget gjennomføres på en slik måte at det ikke sås tvil om dette. Den siste tiden har gjort det nødvendig for meg å understreke det.

Gjennom vedtaket får vi en oppdatert lov for Riksrevisjonens arbeid, og vi samordner den organisatoriske oppbyggingen av Stortingets eksterne organer. Det er mange ting som dukker opp i et slikt arbeid som det kan være ønskelig å skrive inn i loven, men det har vært viktig for oss i Høyre å lage en lov som gir Riksrevisjonen gode rammer for sitt arbeid, rammer som også gir Riksrevisjonen selv fleksibilitet og muligheter for utvikling og innovasjon.

Riksrevisjonen skal selv velge tema for sine rapporter og hva de skal omfatte. Komiteen understreker i innstillingen hvor viktig det er at Riksrevisjonens rapporter gir et godt grunnlag for Stortingets kontrollvirksomhet. I noen sammenhenger har Stortinget behov for å se utfordringer på tvers av de ulike departementsområdene, og jeg tillater meg å si at det kanskje kunne være tilfelle oftere. I andre sammenhenger har Stortinget behov for å få rask innsikt i et forhold som er aktuelt å kontrollere. Jeg er trygg på at hele komiteen ser det som viktig at Riksrevisjonen i større grad fanger opp tidsaktuelle tema som ut fra risiko og vesentlighet bør revideres, og legger til rette for at revisjonen gjennomføres og rapporteres til Stortinget så raskt det forsvarlig lar seg gjøre. Mindre tid mellom funn og rapportframleggelse vil være til stor nytte for komiteens arbeid.

Komiteen har i innstillingen også uttrykt klare forventninger til Riksrevisjonens virksomhetsstyring. Dette betyr at Riksrevisjonen løpende må vurdere sin ressursbruk. Også for de alminnelige forvaltningsrevisjonene bør målet være at de skal kunne gjennomføres raskere.

Riksrevisjonen, som en av de fem eksterne ressursene Stortinget har i sitt arbeid, fortjener honnør for sitt omfattende og viktige arbeid. Stortinget får kontinuerlig gode rapporter til behandling – rapporter som gir god informasjon til oss, men som også er til god hjelp for forvaltningen i dens oppfølging av Stortingets vedtak og forutsetninger.

Carl I. Hagen (FrP) [10:24:08]: Som tidligere talere har sagt: Den saken vi behandler i dag, har sin bakgrunn i et omfattende arbeid – en grundig gjennomgang av det meget viktige arbeidet Riksrevisjonen gjennomfører etter sine egne vurderinger og sine egne uavhengige beslutninger. Jeg er helt enig med representanten Harberg i det han sa om viktigheten av at Riksrevisjonen forsøker å ta opp saker som er tidsaktuelle, og at det kan gjøres på en rask måte, men selvsagt innenfor forvarsighetens rammer.

Det som vel er det mest epokegjørende i forslaget vi i dag behandler til ny lov om Riksrevisjonen, er at en ordning der lederen av kollegiet også er daglig leder av Riksrevisjonen, som var gjeldende fra 1814, blir endret. Nå blir lederen av kollegiet først og fremst leder av kollegiet og har ikke den samme innstillende myndighet overfor kollegiet som tidligere. Det er nå overført til en revisjonsdirektør. Det blir spennende, og vi vil ikke vite hvordan dette utvikler seg før det har vært gjenstand for virksomhet i en viss tid.

Det blir selvsagt en utfordring hvis det blir som flertallet ønsker, nemlig at lederen av kollegiet skal være det på heltid, mens de øvrige skal ha 20 pst. stilling. Det vil være viktig at samarbeidet mellom leder av kollegiet og

revisjonsdirektøren blir best mulig, men det blir revisjonsdirektøren som fatter innstillinger og gir anbefalinger til kollegiet. Det er kollegiet, først og fremst i møter, som vil være den avgjørende faktor, og som treffer beslutningene. Dette blir nytt, og det blir spennende.

Det kan kanskje være en fordel om noen med erfaring kan gjennomføre dette i begynnelsen. Jeg vil i hvert fall understreke at det er fullt naturlig, når kollegiet skal ansette en revisjonsdirektør, om de eventuelt ansetter den som er revisjonsråd nå. Det vil være opp til kollegiet, og kollegiet fatter den beslutningen på helt fritt grunnlag. Det blir spennende å følge med i tiden fremover. Vi vet jo at det i en stor organisasjon som det Riksrevisjonen etter hvert er blitt, vil være ulike oppfatninger. Når Riksrevisjonen er blitt ganske omfattende, tror jeg det er viktig. Det er slik i vårt samfunn at staten, statsapparatet, den totale forvaltning, får stadig mer innflytelse og mer makt, for å si det slik. Da er kontrollen av maktutøvelsen av meget stor betydning.

Riksrevisjonens betydning kommer til å vokse i tiden fremover. Etter hvert som også de offentlige budsjetter vokser, vil det å være veldig påpasselig være et ansvar jeg håper Riksrevisjonen er seg bevisst, slik at de hele tiden passer på å gjennomføre revisjoner og gi gode rapporter til Stortinget.

Som medlem av riksrevisjonsutvalget og av utvalg rundt årtusenskiftet har det vært interessant å følge dette fra mange forskjellige posisjoner. Det var en gang jeg håpet å kunne bli medlem av kollegiet selv, men etter hvert ble det påstått at jeg var inhabil som vararepresentant, og det er nå nedfelt i den nye loven at representanter og vararepresentanter ikke er valgbare som medlemmer av kollegiet. Da finner jeg det på sin plass å minne om at når denne loven trer i kraft 1. oktober 2025, er jeg ikke lenger inhabil, og jeg kan da være en mulig kandidat til å komme inn i kollegiet. (Munterhet i salen)

Med det tar jeg opp Fremskrittspartiets forslag.

Presidenten [10:29:01]: Det er sikkert noen som noterer seg det.

Representanten Carl I. Hagen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Audun Lysbakken (SV) [10:29:25]: Det er et viktig arbeid vi skal avslutte i dag, som vi håper vil styrke Riksrevisjonen og dens arbeid.

Jeg skal takke saksordføreren og komiteen for godt arbeid – og så blir dette naturlig nok et innlegg som handler om de tingene vi er uenige om, til tross for at vi er enige om mye.

Utvalget foreslo at Riksrevisjonens rett til informasjon også skulle omfatte regjeringsnotater og lignende dokumenter. Det ville være i tråd med den gjenopprettingen av retten til innsyn som tidligere er gjennomført

for Sivilombudet. Mindretallet i komiteen mener at det ville være gode grunner til å gjøre det også i Riksrevisjonens tilfelle, selvfølgelig med den understrekingen at Riksrevisjonen bare skal be om denne typen dokumenter når det er nødvendig. Men når det er nødvendig, bør også den muligheten være der, for at Stortinget skal kunne være trygg på at Stortinget faktisk får saken opplyst så grundig som mulig. Det bør rett og slett være det samme prinsippet for Riksrevisjonens tilgang som for Sivilombudets tilgang.

Et annet uenighetspunkt gjelder de ansatte i Riksrevisjonens rettigheter. Jeg registrerer at det er betydelig skuffelse i fagforeningene i Riksrevisjonen. De ansatte har reagert sterkt på at de ikke får flertallet med seg i to spørsmål som er viktige for dem som jobber i Riksrevisjonen. Det gjelder de ansattes representasjon, og det gjelder spørsmålet om fortrinnsrett for de ansatte. Vi mener det er et grunnleggende prinsipp i norsk arbeidsliv at de ansatte skal være representert når ledelsen behandler spørsmål som angår dem. Vi kan ikke se at det er tungtveiende konstitusjonelle grunner som skulle hindre at det også gjelder når Riksrevisjonens kollegium behandler administrative spørsmål, og synes det er vanskelig å forstå at regjeringspartiene, og ikke minst Arbeiderpartiet, ikke lytter til LO og fagbevegelsen i dette spørsmålet. Det er en rett som er vanlig i norsk arbeidsliv, og som selvfølgelig er begrenset til de sakene hvor dette er relevant. Av den grunn kan vi ikke se at det konstitusjonelle argumentet imot holder mål. Vi foreslår både at de ansatte skal få velge sine representanter, og at fortrinnsretten ved ansettelse i staten skal gjelde Riksrevisjonens ansatte. I praksis er det Stortinget nå sier, at de skal ha et svakere oppsigelsesvern enn andre statlig ansatte, og jeg skjønner at fagforeningene reagerer på det.

Også Riksrevisjonen har makt, og derfor er innsynsspørsmålene viktige for mindretallet i komiteen, slik de også har vært for utvalget. Flertallet i komiteen har sendt spørsmålet om klagebehandling videre til en ny prosess og en ny runde senere. Vi mener det ikke er nødvendig. Vi mener det er mulig for Stortinget nå å følge opp utvalgets forslag om at det opprettes en klagenemnd oppnevnt av Stortinget som kan behandle klager på innsyn. Vi mener det er best for Riksrevisjonen, best for tilliten til institusjonen, at de klagenemndene ikke skal behandles av kollegiet selv.

Så det internasjonale til slutt: Det er foreslått å sette ned et utvalg som skal gå gjennom både Riksrevisjonens bistandsinnsats og spørsmålet om lokaliseringen av IDIs sekretariat. Vi mener veldig klart at dette er feil tiltak til feil tid. Riksrevisjonen har i høringsrunden selv pekt på at det er veldig vanskelig å se for seg at det skal finnes et realistisk alternativ for lokalisering av IDI ak-

kurat nå. Jeg mener også det er verdt å tenke over hvilket signal Stortinget sender gjennom å ta opp den diskusjonen nå. Demokratiet er nå under voldsomt press i land etter land, og nettopp denne typen institusjon, nettopp denne typen bistand som vi her snakker om, er ekstra aktuell i den situasjonen. Da burde vi ikke sette ned et utvalg som vil sende et signal om at dette nå er oppe til vurdering, og at det blir satt spørsmålsteget ved av Stortinget.

Med det tar jeg opp de øvrige mindretallsforslagene.

Presidenten [10:33:01]: Representanten Audun Lysbakken har tatt opp de forslagene han refererte til.

Seher Aydar (R) [10:34:44]: Riksrevisjonen er et av de sentrale verktøyene Stortinget har for å føre kontroll med regjeringen. Det er derfor av stor viktighet for demokratiet at Riksrevisjonen har gode rammevilkår for å kunne gjøre dette på en god måte. I likhet med representanten Lysbakken understreker jeg at vi er enige om mye, men jeg skal også fokusere på det vi er uenige om.

Riksrevisjonen er avhengig av å ha tilgang til all relevant informasjon for å kunne gjøre jobben sin. I utvalgets utredning er det derfor foreslått at Riksrevisjonen skal kunne kreve all informasjon den trenger for å kunne utføre sine oppgaver etter loven, uten noe unntak for regjeringsnotater. Det er i tråd med Harberg-utvalgets rapport om Stortingets kontrollfunksjoner fra 2021, som la til grunn prinsippet om at det er kontrolløren og ikke den kontrollerte som må definere hva man i sitt oppdrag trenger innsyn i. Da Solberg-regjeringen samme år fratok Sivilombudet retten til innsyn i regjeringsnotater, førte dette til at ombudets arbeid ble vanskeliggjort, ifølge sivilombudet, Hanne Harlem. Overfor VG poengterte hun den gang:

«Å ha fullt innsyn i alle dokumentene er også viktig for at vi skal kunne forsikre oss om at alt er i orden. Hvis det oppstår tvil om vi har fått undersøkt alt i en sak, kan det skape usikkerhet rundt om våre uttalelser er gitt med forbehold.»

Etter forslag fra Rødt ble dette heldigvis reversert etter regjeringsskiftet. Jeg er derfor kanskje ekstra skuffet over at flertallet i komiteen nå trosser både utvalgets innstilling og Riksrevisjonens egen oppfatning og går inn for at regjeringen skal kunne nekte Riksrevisjonen innsyn i regjeringsnotater. Slik vi ser det, må prinsippet om at det er kontrolløren og ikke den kontrollerte som skal definere hva kontrolløren skal ha innsyn i, gjelde også for Riksrevisjonen. Rødt foreslår derfor, sammen med SV, at Riksrevisjonen uten unntak skal kreve all informasjon og foreta de undersøkelser som den finner nødvendig for å gjennomføre sine oppgaver etter loven. Jeg oppfordrer alle til å stemme for det forslaget.

Jeg har også en annen oppfordring, og den kommer ikke fra meg. Fagforeningene i Riksrevisjonen – NTL Riksrevisjonen, Akademikerne i Riksrevisjonen og Riksrevisjonens Tjenestemannslag – ber Stortinget stemme for mindretallsforslag nr. 2, om ansattes representasjon i kollegiet, og nr. 4, om fortrinnsrett til andre stillinger i staten. Jeg håper at Stortinget lytter til de ansattes innspill og følger de gode rådene derfra. Det er jo ikke for sent å støtte de gode rådene fra de ansattes representanter, selv om komiteen har avgitt innstilling. Jeg vil understreke at både de ansatte i Riksrevisjonen og Riksrevisjonen som helhet pleier å vise varsomhet, og det tror jeg vi skal legge til grunn, både når det er snakk om innsyn, og når det er snakk om de ansattes representasjon.

Agnes Nærland Viljugrein (A) [10:58:24]: Da denne representanten i 2022 leverte sin bacheloroppgave i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo, var temaet nettopp Harberg-utvalgets utredning om Stortingets kontrollfunksjon. Det er med andre ord litt ekstra stas å få lov til å diskutere en av oppfølgingene til dette arbeidet, nemlig utredningen om Riksrevisjonens virksomhet. Jeg vet ikke hvor mange som synes det er like stas å få diskutere forhold ved Stortingets kontrollvirksomhet – det er kanskje et tema for litt spesielt interesserte – men det bør være noe vi synes er viktig, for folkestyret er noe som angår oss alle.

At det til syvende og sist skal være Stortinget som er det høyeste organet i dette landet, som regjeringen følger opp vedtakene til, er avgjørende for å sikre demokratiet vårt. Derfor trenger vi god kontrollvirksomhet og tydelige rammer for arbeidet til vårt viktigste kontrollorgan, nemlig Riksrevisjonen.

I dette innlegget skal jeg likevel ikke gå inn på alle forhold ved Riksrevisjonens arbeid, men jeg skal konsentrere meg om diskusjonen knyttet til det norske vertskapet for IDI. Flertallet viser til at utvalget oppfatter det norske vertskapet og finansieringen av IDI som et politisk spørsmål. Ved den norske overtakelsen av IDI var det antydning et perspektiv på 10–15 år. Vi er enig med utvalget i at det må bli vurdert om det er formålstjenlig at et medlemsland i INTOSAI ivaretar vertskapet for en organisasjon under INTOSAI i så lang tid, og at Riksrevisjonen i tillegg til å være vertskap for IDI skal drive bistand som en del av virksomheten.

Det er et overordnet hensyn at den årlige løyvingen til Riksrevisjonen sikrer gjennomføring av Riksrevisjonens selvstendige oppgaver etter loven. I tråd med dette ber flertallet Stortingets presidentskap om å sette ned et utvalg for å gjøre en vurdering av finansiering og organisering av Riksrevisjonens deltakelse i internasjonal bistandsvirksomhet, inkludert sekretariatsfunksjonen vi i dag innehar.

En slik utredning behøver ikke å være et hastearbeid. Det er noe som kan foregå på sikt. Det er ikke en skepsis til det arbeidet som er gjort, men for å forsikre oss om at det arbeidet som Riksrevisjonen tross alt skal gjøre, også har tid og prioritet. Vi tenker samtidig at det er en gjennomgang som en riksrevisor bør sette pris på at gjøres, for å sikre at arbeidet er i tråd med Riksrevisjonens hovedoppgaver, og at det foregår på en ryddig måte etter klare prinsipper.

Svein Harberg (H) [10:41:13]: Jeg følte trang for å kommentere at det vises til Harberg-utvalget en rekke ganger. Jeg har lagt merke til at en setning i Harberg-utvalgets rapport refereres ganske ofte, nemlig dette med at det er kontrolløren og ikke den kontrollerte som skal bestemme hva en trenger å ha innsyn i. Det står ikke alene. I Harberg-utvalget sto det i en sammenheng, og det må selvfølgelig ses opp mot oppdrag og behov. En må passe seg for ikke å bruke den setningen helt ut av det blå.

Så en kommentar til det internasjonale arbeidet: Jeg må innrømme at jeg er ganske overrasket over både henvendelser vi har fått, og noen av kommentarene her i salen. Så vidt jeg har sett – og jeg har som sagt vært med i riksrevisjonsutvalget og i komiteens arbeid – er det ingen som har foreslått at en skal slutte med det internasjonale arbeidet. Det er ingen som har foreslått at en skal drive mindre med det, men det er foreslått at en skal se på hvordan det er organisert og finansiert. Det som har vært diskusjonen, i hvert fall i utvalget, var om det skal ses opp mot det øvrige bistandsarbeidet Stortinget driver med, både hvilke land en skal være i, og hvordan det skal finansieres.

Det er selvfølgelig et tema, som også representanten Viljugrein var innom, om det er naturlig og riktig at det er ett land som har vertskapet i så lang tid, eller om det kanskje vil være viktig for et slikt arbeid at det gikk på rundgang. Jeg tror det arbeidet er så godt og så viktig at det helt utmerket består en evaluering, så denne skepsisen og behovet for forhåndskonklusjoner synes jeg er underlig.

Så legger jeg merke til at det er noen som lanserer en søknadsliste til framtidige kollegier, og da er det jo flere av oss som er ledige fra høsten 2025! (Munterhet i salen)

Carl I. Hagen (FrP) [10:43:43]: Representanten Harberg og jeg har et utmerket samarbeid i kontrollkomiteen, og det kunne være fristende å prøve å få videreført det litt senere også, når vi går ut av Stortinget. Vi får håpe våre respektive partier har hørt på eller fått beskjed om våre innlegg her i dag.

Jeg har også lyst til, selv om det ikke må bli en vane, å slutte meg til det som ble sagt av Harberg om det internasjonale samarbeidet. For å si det slik: Det er en av de

delene av norsk bistand som selv jeg synes er fornuftig. Det å få kontroll i en del bistandsland med korrupsjon og dårlig styresett er en av de mest fornuftige tingene vi kan drive med. Derfor er jeg helt overbevist om at man tåler den evalueringen som flertallet går inn for.

Så har jeg sett at det kanskje er litt uklarerhet om § 2-2 i den nye loven og når den trer i kraft. Den skal tre i kraft 1. oktober, men skal da de sittende medlemmer av kollegiet kunne oppnevnes én gang eller to ganger? Når slår dette med å gjenoppnevnes én gang inn? Slår det inn for dem som har vært der tidligere, slik at de er forhindret fra å bli gjenoppnevnt, eller slår det inn fra 1. oktober 2025, slik at alle sittende medlemmer i kollegiet skal kunne gjenoppnevnes? Jeg mener det siste er fullt mulig, men det vil bli spennende å se, for det er det Stortinget som avgjør i forbindelse med sin oppnevning neste høst, etter stortingsvalget. Det er et veldig viktig prinsipp.

Så er det dette med informasjon. Som flere har nevnt, er det den kontrollerte som ikke skal kunne kontrollere hva kontrolløren trenger av opplysninger. Den setningen, som nå ble definert litt videre av Harberg, er jeg også helt enig i. Det skal veldig, veldig, veldig mye til for at både Sivilombudet og Riksrevisjonen skal kunne be om å få regjeringsnotater. Den terskelen skal være usedvanlig høy, men det kan hende at det skjer, og at det er behov for det. Derfor er vi med mindretallet, som vil ha inn i loven at man skal kunne gjøre det. Det skal være en veldig høy terskel, og det skal ikke være noen innblanding i det vanlige politiske, men det er et viktig prinsipp. Jeg er blant dem som har referert til det veldig mange ganger opp gjennom årene, etter at en tidligere leder av kollegiet, riksrevisor Bjarne Mørk Eidem, laget det utsagnet for veldig mange år siden.

Audun Lysbakken (SV) [10:46:46]: Jeg har ikke tegnet meg for å lansere noe kandidatur til kollegiet, selv om det selvfølgelig kunne vært interessant å fortsette å jobbe med representantene Hagen og Harberg. Jeg tegnet meg for kort å følge opp diskusjonen om det internasjonale.

Jeg registrerer at det blir forsikret om at det her ikke ligger noe ønske om store endringer, men jeg tenker at det egentlig bare understreker vårt spørsmålstegn ved hensiktsmessigheten ved det arbeidet, kanskje spesielt hvis det skal være sånn som representanten Viljugrein antydte, at dette er noe man kan bruke lang tid på. Jeg vil egentlig tenke tvert imot: Hvis det skal gjøres noe, bør det i så fall skje ganske fort, for effekten av et sånt arbeid vil i hvert fall være at det skapes en viss usikkerhet rundt hva retningslinjene skal være framover. Det er det som er vårt poeng. Er det hensiktsmessig? Da må vi i hvert fall mene at det er god grunn til å tro at Stortinget vil ønske

å gjøre endringer. For SVs del er det ganske enkelt sånn at når vi har gått gjennom både det utvalget har sagt, og det Riksrevisjonen sier selv, kan vi ikke se at det er det.

For det første er det gode prinsipielle grunner til å organisere bistandsarbeidet sånn som man gjør det nå. Det har ikke kommet fram noe som tyder på at det arbeidet Riksrevisjonen gjør, ikke er godt samkjørt og i tråd med øvrige norske utenrikspolitiske posisjoner. Da tror vi at f.eks. en finansieringsmodell via Norad, med modeller knyttet til utlån av ansatte, som har vært antydde, vil være prinsipielt mer utfordrende enn dagens modell.

Vi er bekymret for at denne prosessen vil bli hengende en periode, knyttet til forutsigbarheten rundt lokaliseringen av IDI. Så kan man si: Burde ikke det gå på rundgang? Jo, det går det an å argumentere for, men det går også an å argumentere for at Norge er tjent med å ha det sekretariatet. Fordi vi er i den internasjonale situasjonen som vi er i, med tilbakegang for demokratiet, er det ekstra viktig at vi har det. Det er i hvert fall det jeg tenker. Det er derfor vi tenker at vi ikke trenger å sette ned dette utvalget nå, og vil stemme imot det.

Jeg vil også understreke, som vi har skrevet i merknadene, at det ikke betyr at det ikke burde være bedre rapportering fra Riksrevisjonen knyttet til det internasjonale. Der tenker jeg at utvalget har påpekt noe som er helt relevant, men det går det altså an å gi et tydelig signal om at vi ønsker innskjerpet, uten å sette ned et eget utvalg.

Nils T. Bjørke (Sp) [10:49:58]: Eg meiner at framlegget frå mindretallet om representasjon frå dei tilsette i kollegiet i Riksrevisjonen i administrative saker ikkje tek inn over seg rolla til kollegiet i Riksrevisjonen, som er eit grunnlovfesta organ under Stortinget. Stortinget utnemner etter Grunnlova fem revisorar som har ansvaret for at revisjonsverksemda er eit verkemiddel i Stortinget sin kontroll. Det må ikkje herska tvil om at dei fem revisorane samla utgjer leiinga i Riksrevisjonen. Dei har ansvaret for rapportering til Stortinget, for styringa av verksemda og for at Riksrevisjonen ikkje utøver noka form for delegert konstitusjonell kompetanse for Stortinget.

Samstundes opprettar no lova ei revisjonsdirektørstilling med det daglege administrative ansvaret. Representasjon frå dei tilsette i kollegiet i Riksrevisjonen vil stå i motstrid til slik ansvar og styringslinjer er lagt opp etter lova. Eg meiner ein ikkje kan samanlikna det med t.d. ordninga i styret i Noregs Bank, for Riksrevisjonen er eit eksternt organ som skal vera uavhengig i forvaltninga av verksemda si. Det er grunngevinga for at dei tilsette i Riksrevisjonen ikkje har fortrinnsrett ved tilsetting elles i staten.

Maktfordelingsprinsippet ligg til grunn for oppgåvene til Riksrevisjonen og alle administrative føresegner i lova. Å vera uavhengig òg når det gjeld forvaltninga, trur eg er veldig viktig – særleg sett utanfrå – slik at ein ikkje kan så tvil om uavhengigheita til Riksrevisjonen. Når det samstundes vert tydeleg presisert at det er revisjonsdirektøren som har det administrative ansvaret, vil dei tilsette vera godt representerte når det gjeld vanleg regelverk, slik at deira interesser vert varetakne.

I diskusjonen her har stillinga som revisjonsdirektør så vidt vore nemnt. Då vil eg berre sitera kva som står i innstillinga:

«Stillingen som revisjonsdirektør lyses ut etter reglene i statsansatteloven. Revisjonsdirektøren ansettes av kollegiet etter innstilling fra et innstillingsråd.»

Me er òg tydelege på dette:

«Kravet om tilsetning i åremål vil gjelde når funksjonen som øverste administrative leder lyses ut når sittende revisjonsråd fratrer.»

Det er litt viktig å vera tydeleg på at me meiner at i og med at Riksrevisjonen i praksis har overlata ein god del arbeid til revisjonsråden, er det naturleg at han fortset så lenge han sit i stillinga, og at dette vil få verknad når stillinga skal lysast ut på nytt.

Presidenten [10:52:39]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [10:52:42]

Debatt om kultur- og likestillingsministerens redegjørelse om mediepolitikk og ytringsfrihet (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 19. november 2024)

Presidenten [10:52:51]: Etter ønske fra familie- og kulturkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Grunde Almeland (V) [10:53:20]: Jeg ønsker å starte med å takke kultur- og likestillingsministeren for årets redegjørelse. Det er en styrke at vi årlig kan ha en generell debatt om tilstanden for mediepolitikken, med særlig oppmerksomhet på pressefriheten og ytringsfrihetens kår i den forbindelse. Og som jeg sa i fjor: Det er ingen selvfølge at Norge nok et år topper Reportere uten grensers globale pressefrihetsindeks. En fri presse krever en kontinuerlig innsats, også fra landets

folkevalgte forsamling. Det er flere årsaker til at Norge scorer høyt, men jeg vil nevne noen av de områdene som jeg kanskje mener er viktigst, spesifikt i dag.

For å starte med ytringsfrihetens kår – og her kan jeg helhjertet stille meg bak statsrådets beskrivelse: Det er viktig å ha et aktivt forhold til hvordan vi også framover har en sunn ytringskultur, og jeg er enig med statsråden i at økende polarisering kan gjøre ytringsrommet trangere. Derfor er det behov for at flere av forslagene fra ytringsfrihetskommisjonen tas videre, og jeg ser fram til den diskusjonen vi skal ha i forbindelse med den varslede strategien for en opplyst og åpen samtale.

En annen strategi vi har blitt varslet om at kommer, og som vi har ventet lenge på, er strategien mot desinformasjon. Det er for Venstre og meg velkomment å se på hvordan vi kan styrke arbeidet mot desinformasjon. Samtidig er det viktig at det beste ikke blir det godes fiende, som det heter, men at vi gjør tiltak som bidrar til å ivareta den grunnleggende tilliten i samfunnet overfor både myndigheter og media. Da må vi ikke skape strukturer som skal kontrollere hva som er sant eller ikke. Myndigheter som tar på seg oppgaven med å fortelle hva sannheten er, vil miste troverdighet og tillit og bidra til nettopp det vi ønsker å motvirke, nemlig hat og ytterligere polarisering. Vi trenger politikk som setter folk i stand til selv å finne ut av hva som er desinformasjon og påvirkningskampanjer. Vi trenger å gi folk flere verktøy, ikke innføre statlig kontroll.

Hvor er disse verktøyene? Teknologien står for flere av utfordringene som vi må takle på dette feltet framover, men den står også for ganske mange av løsningene. Når det blir vanskeligere å skille mellom hva man ser på et bilde eller en video og bedømme hvorvidt det er ekte eller falskt, kan tilliten vakle. Heldigvis har vi også teknologi som kan gi folk nettopp et ekstra verktøy for å forstå hvor en video kommer fra. Norsk medieteknologibransje er i førersetet internasjonalt når det gjelder å få implementert denne teknologien i både norske og internasjonale medier og på ulike plattformer. Derfor er det merkelig for meg at statsråden ikke kjenner sin besøkestid og gir Reynir-prosjektet den støtten det trenger, når vi går inn i et valgår hvor nettopp motstandskraften mot desinformasjon er det som blir satt på prøve.

Jeg merker meg at statsråden i sitt innlegg viser til hvor viktig god internasjonal regulering er i møte med store teknologikjempere og deres plattformer. Det er også positivt at statsråden fortsetter å invitere mediebransjen og tekplattformene til dialogmøter, og på den måten legger til rette for samarbeid. Venstre og jeg stiller oss også bak kravet om bransjenormrapportering og deler forventningen om at Meta inkluderer tall for Norge i sin neste rapportering.

Noe av det viktigste en medieminister kan kjempe for slik at norske redaktørstyrte medier skal vinne fram i møte med teknologikjempene, er å få på plass regler som er klare for å bli tatt inn i norsk rett. Digital Services Act, DSA, er kanskje det beste eksempelet på akkurat dette. Her har man gryteklar regulering, men vi venter fortsatt på at regjeringen skal levere noe til Stortinget. Jeg forventer at statsråden i dag også redegjør for status for gjennomføringen av DSA i norsk rett og forklarer hvorfor dette lar vente på seg.

Jeg kommer tilbake senere i debatten med en rekke andre områder, bl.a. når det gjelder hvordan vi skal gjøre hverdagen lettere for norske medier, samt de økonomiske rammevilkårene for norske medier. Jeg vil avslutningsvis i dette innlegget ta imot det jeg oppfatter som en invitasjon i redegjørelsen fra statsråden, nemlig om oppmerksomheten vi framover bør ha på unge mediebrukere. Jeg er glad for at det ble adressert spesielt av statsråden i hennes innlegg, og jeg tolker det som en invitasjon til å tenke høyt om hvilke ordninger vi kan få på plass for nettopp å sikre at flere unge får tilgang til og leser nyheter fra dem som er best på nyheter, nemlig norske redaktørstyrte medier.

Torstein Tvedt Solberg (A) [10:58:39]: Jeg vil også starte med å takke statsråden for en god redegjørelse. Jeg hørte en offensiv statsråd med en lang liste med punkter over hvordan regjeringa følger opp de utfordringene mediene våre står i.

Det ble snakket om oppfølging av de fireårige styringssignalene, økningen som har vært i statsbudsjettet, og en ny nasjonal strategi for en åpen og opplyst offentlig samtale. Regjeringa har også varslet at en ønsker en aldersgrense for bruk av sosiale medier. En har varslet en stortingsmelding som kommer i 2025 som skal følge opp ekstremismekommisjonens anbefalinger, og en vil lage en strategi for å styrke motstandskraften mot desinformasjon, noe som også kommer neste år.

Alt dette – altså kampen mot desinformasjon, vern om ytringsfriheten og en solid mediepolitikk – må vi innrømme er kompliserte spørsmål som også krever grundige politiske svar. Det er nettopp dette regjeringa har gitt og legger opp til i fortsettelsen.

Når det gjelder utviklingen i mediebransjen bare det siste året, er det svært interessant å se Mediebedriftenes Landsforenings årlige undersøkelse, som kom i dag. Der er det mange gode tall og mye å være stolt over, så det gjøres mye riktig i norske mediehus. Jeg tror til og med vi kan strekke oss til å si at vi gjør noe riktig i dette huset når det gjelder mediepolitikken.

Det er de redaktørstyrte mediene folk i Norge går til. Både de riksdekkende avisene og lokalavisene står sterkt, og NRK har en solid plass som vår rikskringkas-

ter. Det mest positive, synes jeg, er å se at betalingsviljen også er der. Endringene i mediebransjen de siste årene har vært store, spesielt med tanke på inntektsstrømmene, og derfor er det imponerende at en har klart overgangen til digitale abonnementer så bra. Når hele 71 pst. av de over 18 år i Norge i 2024 sier at de har tilgang til et abonnement – en økning på nesten 10 pst. siden 2018 – er det gjort mye riktig.

Det gjøres altså mye bra. Det er det vår oppgave her på Stortinget å støtte opp om, men det er også en del utfordringer som det er vår oppgave å finne gode løsninger på, sammen med bransjen. Derfor er jeg glad for at statsråden så tydelig varsler at en er i gang med arbeidet med de nye fireårige styringssignalene. Blant annet har Medietilsynet fått i oppdrag å utrede status for og framtidig utvikling av økonomiske forutsetninger for redaktørstyrte medier i Norge.

I urolige tider, som dem vi har sett de siste årene, har de fireårige styringssignalene gitt ro, stabilitet og forutsigbarhet for bransjen. Jeg synes dette er verdt å minne om spesielt, for det er få bransjer som har den samme forutsigbarheten i statsbudsjettet og vet at det kommer økninger fra et år til et annet. Jeg mener at de fireårige styringssignalene har vært og er en suksess, og jeg vil sterkt advare mot dem som nå tar til orde for å gå vekk fra dette, både politikere og aktører i bransjen.

Jeg har stor forståelse for at en årlig ønsker seg mer penger og ekstraordinære økninger, og der har en både gode argumenter og et reelt behov. Likevel: Å avvikle den forutsigbarheten og redusere medietilskuddet til den årlige budsjettkampen mener jeg er uklokt og kortsiktig. En sier jo at gresset er grønnere på den andre siden av gjerdet, og det er alltid mye som kan være fristende, men i denne saken mener jeg at en står på det gresset som er grønt og saftig. Bare som et eksempel: Overføringene til medieformål på statsbudsjettet har økt med 858 mill. kr siden 2022, altså i denne perioden for styringssignalene. Bare i år var det en økning på 300 mill. kr. Det er uklokt å ta dette for gitt.

Med de fireårige styringssignalene er det også anledning til å gå grundigere inn i en del problemstillinger en står overfor, og jeg nevner spesielt tiltak for unge mediebrukere. Også der viser Mediebedriftenes Landsforenings undersøkelse fra i dag gode tendenser. Unge finner nyhetene i sosiale medier, og det kan høres skummelt ut, men når tre av fire sier at de finner disse nyhetene hos de redaktørstyrte mediene på disse plattformene, er det bra. Det er noe å bygge videre på, og jeg er glad for at statsråden er så tydelig på at dette blir en prioritet i arbeidet, enten en skal se på eksisterende ordninger eller helt nye. Jeg er helt enig med statsråden i at en i hvert fall må gjøre noe. Jeg har følelsen av at en ikke har sett de

beste forslagene for å møte dette ennå, og ser derfor veldig fram til dette arbeidet.

Dette er også den siste mediepolitiske debatten før stortingsvalget. Derfor er det på sin plass å se på hva de som nå står i opposisjon, mener om dette – om de skulle ta over. Derfor er jeg spent på og ser fram til dagens debatt og om det blir noe mer klarhet i hva opposisjonen mener, og hva som er deres løsninger for dette feltet.

Tagge Pettersen (H) [11:03:43]: Ytringsfriheten har siden 1814 vært en grunnlovfestet rett i Norge. «Ytringsfrihet skal det vere», heter det i Grunnloven.

Denne uken arrangerte Stortinget et seminar i anledning Fritt Ords 50-årsjubileum og for å markere at det er 25 år siden den første ytringsfrihetskommisjonen la fram sin rapport. Både Fritt Ord og slike merkedager er det viktig å markere, for ytringsfriheten og organisasjonene som arbeider for den, er avgjørende for et vel fungerende demokrati og et åpent samfunn.

Spesielt viktig er de redaktørstyrte mediene. Selv om ytringsfriheten står sterkt i Norge, kan vi ikke ta den for gitt. I ulike land ser vi en tendens til at medier underlegges statlig kontroll. Vi ser f.eks. at nettsider stenges, at regimiekritiske journalister utsettes for svertekampanjer, og at journalister beskyldes for å være utenlandske agenter. Hvordan journalisters arbeidsforhold er i f.eks. den russiske staten for tiden, er et eksempel på dette.

Heldigvis har journalistiske ytringer og pressefriheten godt vern her hos oss. De er bl.a., som nevnt, beskyttet av Grunnloven § 100, men også av Den europeiske menneskerettskonvensjon og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter. Selv om det ikke er noen partier i denne sal som tar til orde for å innskrenke ytringsfriheten, er ytringsfrihet det temaet flest unge menn har som sin hjertesak. Nesten halvparten av unge menn opplever at de ikke kan si det de mener, fordi det oppfattes som politisk ukorrekt, ifølge UNG-rapporten fra Opinion i 2023. Det er en utfordring vi alle må ta på alvor.

I en tid med økt polarisering og spredning av falske nyheter blir redaktørstyrte medier med høy tillit stadig viktigere. Jeg vet at mediebransjen ikke liker begrepet «falske nyheter», men det er likevel noe folk får opp i feeden sin så fort de går inn på det store nettet. Tilliten til politiske institusjoner og til redaktørstyrte medier er heldigvis fortsatt høy i Norge. Stortinget skårer 69 pst., norske medier 59 pst. og sosiale medier 10 pst., ifølge en rapport fra Respons Analyse. Noen vil sikkert påstå at dette er lave tall, men jeg vil mene at det viser at vi har en selvtenkende befolkning. At man er mediekritisk og kritisk til det vi gjør her på Stortinget, tror jeg er viktig og bra.

Det er ikke nok at staten ikke griper inn i pressens arbeid og frihet. Det offentlige skal også legge til rette for

en åpen og opplyst offentlig samtale gjennom gode rammevilkår for mediene. I vårt førsteutkast til nytt partiprogram foreslår vi bl.a. å styrke pressestøtten for lokalmedier, etablere ordninger for å tilgjengeliggjøre nyheter for flere grupper og prioritere midler til digitalisering og fond for undersøkende journalistikk og verifisering, og vi vil ikke minst beholde et offentlig finansiert, reklamefritt og allment tilgjengelig NRK og videreføre ordningen med tilskudd til en kommersiell allmennkringkaster. Høyre mener at de økonomiske mediepolitiske virkemidlene ikke minst skal innrettes på en plattformnøytral måte og understøtte innovasjon og utvikling i bransjen, og vi vil garantere at vi alltid vil motarbeide politiske og sosiale innskrenkninger av ytringsfriheten, bl.a. gjennom å etablere en digital hjelpeportal som kan samle og synliggjøre lovverkets grenser for ytringsfrihet.

I redegjørelsen på tirsdag sa statsråden følgende:

«Det europeiske arbeidet med å regulere plattformene har kommet langt. EU-forordningen om digitale tjenester blir et viktig verktøy for å håndtere skadelig innhold, samtidig som det tas hensyn til ytringsfriheten.»

Statsråden la til at regjeringen «jobber med å vurdere EU-reglene for gjennomføring i Norge». EU-forordningen om digitale tjenester, DSA, er allerede vedtatt i flere land, men her hos oss tar det fortsatt svært lang tid å få gjennomført reglene. Jeg undres på om dette er mangel på politisk vilje, eller om det er fordi ett parti i regjering synes det meste som kommer fra EU, i utgangspunktet kan være farlig. Uansett er det synd, for statsråden har helt rett i det hun sier, at det «blir et viktig verktøy for å håndtere skadelig innhold» – men det er åpenbart ikke viktig nok for regjeringen akkurat nå.

Avslutningsvis vil jeg gi statsråden honnør for å ha igangsatt et arbeid med en strategi for å styrke befolkningens motstandskraft mot desinformasjon. Jeg håper regjeringen lykkes i dette arbeidet. Jeg lover at vi fra Høyres side vil bidra positivt, for den viktigste medisinen mot nettopp desinformasjon er et sterkt mangfold med redaktørstyrte medier.

Åslaug Sem-Jacobsen (Sp) [11:08:24]: Aktiv mediepolitikk funker. Jeg vil takke medieministeren for en redegjørelse som ga et godt bilde av det og av situasjonen i mediebransjen i dag, med både utfordringer og muligheter, noe som også viser hennes og regjeringens stadig sterkere fokus på arbeidet mot desinformasjon og økningen av hat, hets og polarisering i samfunnet vårt, og arbeidet deres for å sette de redaktørstyrte mediene våre i stand til å utføre oppdraget sitt som en viktig del av demokratiet vårt.

Det synes jeg naturlig nok er bra, da jeg ikke har tall på hvor mange ganger jeg fra denne talerstolen har tatt opp hvor viktig jeg mener det er at vi politikere evner å styrke og bygge opp under de redaktørstyrte mediene våre i en tid hvor de opplever kostnadsvekst, annonsefall, konkurranse fra alternative medier som ikke forholder seg til presseetiske regler, og som bedriver desinformasjon, og konkurranse fra innholdsplattformer som okkuperer stadig mer tid samtidig som algoritmene deres bidrar til spredning av hat, hets og nyhetsstoff som ikke har redaktørstyrt, uavhengig og etterrettelig journalistikk som grunnlag.

Nå som da mener jeg at den aller beste måten vi demmer opp på for alt det som bygger ned tilliten til de seriøse, redaktørstyrte mediene og svekker økonomien deres, først og fremst er å styrke mediestøtten vår og konkret å legge til rette for at mediene skal ha råd og mulighet til å lage så mye god journalistikk at befolkningen opplever dem som relevante og viktige og fortsetter å velge dem.

Ikke minst er dette viktig rundt om i landet der lokalmediene våre er – en viktig kilde til ekte, god journalistikk, sånn at vi ikke opplever lokalavisens død, som mange andre land har opplevd, og som blir sett på som en sentral årsak til at tilliten til mediene har sunket i disse landene.

Derfor er jeg stolt av at Senterpartiet og jeg de siste årene har bidratt til at lokalradioene skal få fortsette lenger på FM, at lokalavisene stadig har fått styrking i mediestøtten, og at Senter for journalistikk kan utvikle seg og bidra til at lokalavisene våre lager god gravejournalistikk. Jeg er også stolt av at vi hegner hardt om allmennkringkasterne våre og produksjonsstøtten, til forskjell fra noen andre partier. Ikke minst er jeg stolt over at vi har sørget for nok penger til avisdistribusjon, slik at folk over hele landet vårt fortsatt får papiravisen sin. Det er viktig for dem, og det er også viktig for avisene. Fortsatt kommer altså i snitt 50 pst. av de samlede avisinntektene fra papir, og for lokalavisene er tallet faktisk helt oppe i 90 pst.

Både jeg og Senterpartiet mener vi må gjøre mer. Vi må sikre at vi fortsetter å toppe pressefrihetsindeksen, beholder det store mediemangfoldet vi er så heldige å ha, og verner alt vi kan om ytringsfriheten og en åpen og opplyst samtale. Da må vi i enda større grad enn nå regulere og holde de store internettplattformene ansvarlige, slik ministeren gjør i sine møter med dem, da de jo stikker av med veldig mye av annonseinntektene. De bruker innholdet i mediene våre til å skape trafikk for seg. De skraper også innholdet til språkmodellene sine, og de har algoritmer som er så sterke og effektfulle at de enkelt kan gjøre brukerne ganske avhengige og også bidra til å spre mye konspirasjonsteori og desinformasjon.

I går møtte vi i komiteen representanter fra hele mediebransjen vår, og jeg mener vi skal ta deres oppfordring på alvor om at vi i komiteen også bør invitere tekgigantene til oss for mer ansvarliggjøring. I tillegg må vi se bedre og nærmere på hvordan vi kan sikre lokalradioene våre mot den akutte krisen de står i. Vi må fortsette å støtte kompetansehevere som SUJO og Institutt for journalistikk, og så bør vi definitivt få på plass en egen og ny demokratistøtteordning i pressestøtten – til finansiering av gravejournalistikk, verifiseringsordninger og prosjekter mot desinformasjon og til opplæring i kildekritikk. Det vil styrke demokratiet vårt, og ordningen må også gi støtte til prosjekter rettet mot grupper som trenger å benytte redaktørstyrte medier mer, som de unge.

Det å sørge for at de unge ikke bare får nyhetene sine fra TikTok, blir en stor jobb framover. Derfor vil en ordning til prosjekter som kan støtte opp under dette, å la det de har gjort i Fædrelandsvennen, bli avgjørende. Demokratistøtteordningen er foreslått i det nye programmet til Senterpartiet. Der vil jeg nå også foreslå at vi gjør et annet viktig grep for å nå de unge, nemlig å fjerne moms på nyhetsformidling via lyd og levende bilder og gjøre den plattformnøytral igjen. Slik momsregelverket er nå, vegrer lokalaviser og andre medier seg for å gjøre den nødvendige omstillingen mot video som må til for å nå de unge som så å si kun konsumerer nyheter på det viset via sosiale medier.

Vi i Norge er heldige som har stor ytringsfrihet, pressefrihet, fortsatt tillit til mediene og et stabilt demokrati. Men jeg vil i denne stund minne om at det må vi jobbe for å beholde. Derfor vil jeg avslutte med å sitere medieyndlingen Hans Rotmo, som nylig avgikk ved døden: «Det er itjå som kjem tå seg sjølv.»

Silje Hjemdal (FrP) [11:13:46]: Jeg vil takke ministeren for redegjørelsen. Her var man innom veldig mange ulike tema hva angår ytringsfrihet og mediemangfold, og ikke minst pressefrihet.

Vi er veldig heldige som bor i et land som skårer høyt på ulike indekser, hva gjelder både ytringsfrihet og ikke minst pressefrihet. Det fikk komiteen også veldig mange tilbakemeldinger om på vår tidligere komitétur i år, der pressefrihet faktisk var et veldig sentralt tema.

Likevel er det sånn at ytringsfriheten og pressefriheten er under press, kanskje spesielt i en del andre land, og det er noe man har sett over tid. Nå er det ikke så veldig lenge siden vi fikk en påminner om at det er fire år siden historielærer Samuel Paty ble halshugget for å ha vist Muhammed-karikaturer i en undervisning om ytringsfrihet i Frankrike.

Dette er et eksempel som minner oss på at ytringsfriheten er under press ute, men også til stadighet er til

debatt i vårt eget land, der noen faktisk også ønsker en ny blasfemilovgivning. Det er også en påminner om at de som underviser barna våre, er nødt til å ha mulighet for å illustrere, vise og tørre å ta tøffe diskusjoner internt i klasserommene for at vi skal verne om disse frihetene også i framtiden. Da synes jeg det er veldig illevarslende når man får signaler om at lærere faktisk vegrer seg for å diskutere en del av disse spørsmålene, noe bl.a. Abid Raja fra Venstre understreket nylig i en artikkel i forbindelse med denne fireårsdagen.

Ellers tenker jeg det er betenkelig når man tidligere i år leste på NRK at sju av ti stortingspolitikere har fått svekket tillit til mediene – ikke at jeg har gått veldig inn i tallene her, men det er et urovekkende signal som vi er nødt til å ta på alvor, selv om vi skårer høyt på ulike internasjonale indekser.

Ministeren var innom KI og «deep fakes». KI er jo et fantastisk verktøy som kan brukes til mye, som også mediene bruker mye nå, og som kan forenkle deres hverdag, men som på ingen som helst måte kan erstatte journalistene. Jeg ser en iver, ikke bare i Norge, men også ute etter å regulere mye av dette verktøyet – med veldig gode intensjoner. Jeg tenker det i denne sal også er viktig å minne om at med gode intensjoner må man heller ikke bli så ivrig at vi setter brems for verktøy som også kan være nyttige. Her er det om å gjøre å finne en eller annen type balanse i det som kommer.

Det gjelder også regjeringens varslede aldersgrense på sosiale medier. Jeg ser at jeg har fått en del støtte, men det er også veldig sterke krefter som er skeptiske til dette. Der støtter Fremskrittspartiet bl.a. Forbrukerrådet og andre interesseorganisasjoner som meldte sin bekymring også i den saken som vi behandlet om dette tidligere i år.

En annen ting som bekymrer i vårt eget land, er at vi nå ser et initiativ til å sensurere bøker. Statsadvokaten for Vestfold, Telemark og Buskerud prøver nå å forhåndssensurere en bok. Jeg kan ikke huske sist i nyere tid hvor staten har tatt et sånt initiativ, og det kommer jeg også til å utfordre statsråden på i andre innlegg senere i denne debatten.

For å snakke om noe litt positivt: Jeg er veldig glad for at representanten fra Senterpartiet snakker om momsritaket for elektroniske nyhetstjenester. Det var det Fremskrittspartiet i regjering som fikk innført, og det ble fjernet med et pennestrøk over natten uten noe som helst forvarsel. Og man fikk ikke egentlig en forklaring på eller en utredning av hva dette faktisk kunne bety for de redaktørstyrte mediene. Hvis dette nå er et signal om at man ønsker å gjeninnføre dette fritaket, er i hvert fall Fremskrittspartiet med på laget.

Kathy Lie (SV) [11:19:02]: Medieministerens redegjørelse gjør meg både urolig og litt håpefull. For en som har vokst opp med én tv-kanal, uten internett, og som i tidlig arbeidskarriere som telemontør fikk en mobiltelefon som var så mobil at den satt fast i bilen, så har den teknologiske utviklingen til der vi er i dag, vært helt ufattelig. Den følelsen er jeg sikker på at jeg ikke er alene om. Derfor er en åpen og opplyst offentlig samtale viktigere enn noensinne. Derfor er det så viktig å sørge for at alle er om bord, med teknologi som ikke diskriminerer og skaper digitalt utenforskap. Derfor er det så viktig å skape sanne og verifiserbare nyheter som treffer både unge og gamle.

Det bekymrer meg å se de harde debattene i sosiale medier. Det bekymrer meg å vite at det publiseres falske og usanne nyheter uten at vi klarer å avsløre det. Det bekymrer meg å se hvordan kunstig intelligens brukes på en måte som bidrar til å nøre opp under en urolig verden og true demokrati og menneskerettigheter.

Håpet ligger i at Norge nok en gang er på toppen av Reportere uten grensers ytringsfrihetsbarometer. Da komiteen besøkte Reportere uten grenser i Paris tidligere i høst, ble jeg slått av hvor rødt verdenskartet er med tanke på pressens frihet. Det er dypt bekymringsfullt for verdens demokratier, som dessverre er i tilbakegang.

I Norge har vi stor forståelse for viktigheten av en fri og uavhengig presse bestående av redaktørstyrte medier, både nasjonalt og lokalt. Statsråden framhever viktigheten av lokale redaktørstyrte medier for å skape tilhørighet og samhold i lokalsamfunnene. Da er det viktig å sørge for gode rammevilkår og forutsigbar økonomi. Mediernes økonomi er presset av sterk prisvekst, økte renter og økte produksjonskostnader. Vi har tidligere i stortingsperioden vedtatt fireårige styringssignaler for mediene. De er ment å skape forutsigbarhet for bransjen. Jeg har stilt spørsmål om fire år er for lang tid uten justering, nettopp fordi vi har sett en så rivende utvikling, i både teknologi og økonomi, bare de siste to årene.

Statsråden sier at hun nå vil be Medietilsynet utrede den økonomiske statusen og de framtidige forutsetningene for medier i Norge, og at det skal danne grunnlag for de neste fireårige styringssignalene, og det er bra, men jeg mener at vi kan gjøre noe i mellomtiden.

Det har kommet flere medier inn i mediestøtteordningen, og når de skal dele på den samme potten, blir det mindre på hver. Derfor mener jeg at det er nødvendig å øke mediestøtten nå. Jeg mener også det er viktig å støtte opp om Institutt for journalistikk og Senter for undersøkende journalistikk sine viktige arbeid.

Vi snakker mye om hvordan vi skal sørge for at de unge bruker redaktørstyrte medier. Her løfter bransjen fram utfordringene med utviklingen av plattformnøytralt momsritak, siden ungdom ofte konsumerer levende lyd og bilde.

Statsråden sier hun også vil vurdere konsekvensene av dette, og denne utredningen mener jeg haster.

Vi er heldige som bor i et land med høy tillit og et velutviklet demokrati med en fri og uavhengig presse. Det kan vi ikke ta for gitt, og det må beskyttes og jobbes aktivt for å beholde det. Som min kollega Torstein Tvedt Solberg nevnte, har Mediebedriftenes Landsforening i dag lansert en rapport om befolkningens vilje til å betale for medier. Den viser at nordmenn velger å beholde avisabonnement til tross for trangere økonomi. Syv av ti mener det er viktig å være oppdatert på nyhetsbildet, og at det er viktig at nyhetene er verifiserte og kvalitetssikret av en redaksjon. Det er et godt tegn – og et tydelig signal om at vi må fortsette arbeidet for å hegne om den frie og redaktørstyrte pressen.

Hege Bae Nyholt (R) [11:23:30]: La meg starte med å takke statsråden for redegjørelsen.

Ytringsfrihet er en av grunnpilarene i et levende demokrati. Vi som sitter i denne salen, kan nærmest sies å ha ytringsfriheten som en forutsetning for vårt arbeid. Jeg er derfor glad for at det i Norge er så stor grad av ytringsfrihet, og at vi nærmest hver dag kan oppleve at vanlige folk bruker sin rett til å mene noe på plassen utenfor Stortinget.

Det er også viktig for oss i Rødt å støtte opp om de frie og uavhengige mediene. Medienes arbeid for å få fram fakta og avsløre maktmisbruk er uvurderlig, selv når det er oss politikere som er i søkelyset. Stadig flere henter sine nyheter fra algoritimestyrte sosiale medier, der man fort havner ned i en bekræftelsesyklus og dras inn i en ensidig framstilling av verden rundt oss. Det tror jeg vi alle kjenner oss igjen i. Derfor er det viktig at vi har solide mediehus som kan være en brannmur mot stadig mer desinformasjon og falske nyheter.

Selv om ytringsfriheten står sterkt i Norge, sier 40 pst. av unge mellom 19 og 39 år at de ikke tør å si hva de mener, i frykt for reaksjonene. Det viser tall fra en undersøkelse gjennomført av NRK i fjor. Dette er et sykdomstegn ved ytringsfriheten i Norge. Som utdanningspolitiker tror jeg dette handler om å skape en kultur rundt om i klasserommene der diskusjoner skal løftes opp og unge skal gis verktøyene de trenger for både å si sine meninger og også tåle at noen er uenige med dem.

Unge gutter har ytringsfrihet som en av sine hovedsaker. Dette skal vi ta på alvor, men løsningen er neppe en ytringsfrihetsfundamentalisme à la Elon Musk og X. Vi trenger arenaer der de unge faktisk kan få uttrykt sine politiske meninger, og at disse blir lyttet til.

Det er også grunn til bekymring. Det pågående folkemordet i Gaza har vekket engasjementet til tusenvis av helt vanlige folk her i landet. Derfor er det skremmende å se hvordan mennesker som bruker sin grunnlovfes-

tede rett til å uttrykke seg, blir utsatt for vold og trusler om vold. For å ta noen eksempler: Palestinateltet som sto utenfor Stortinget, har vært utsatt for hærverk flere ganger. Under en demonstrasjon utenfor Norges Bank ble en av demonstrantene angrepet av en forbigående. I Stavanger ble en Palestina-demonstrant angrepet og slått av en tilfeldig person som var vitne til demonstrasjonen. Vold og trusler er ikke akseptable virkemidler i det norske demokratiet, uavhengig av hvor man står i en gitt sak.

Til slutt vil jeg rette oppmerksomheten mot ytringsfriheten i arbeidslivet. Dagens Næringsliv har i en serie artikler fortalt om hvordan staten har inngått over 560 taushetsavtaler med tidligere ansatte, bl.a. i helseforetakene. I et svar til representanten Seher Aydar anerkjenner helseministeren at dette er et angrep på de ansattes ytringsfrihet, og regjeringen har senere varslet at de skal stramme inn på denne praksisen. Staten kan ikke hemmeligholde avtaler med ansatte som slutter, gjennom taushetsklausuler. Det slo Justisdepartementets jurister fast for mer enn ti år siden.

Saken om taushetsavtaler illustrerer med all tydelighet hvorfor vi må fortsette å snakke om både mediepolitikk og ytringsfrihet. Det er takket være våre uavhengige medier at denne saken har kommet på bordet. Saken i seg selv viser at vi fremdeles har en vei å gå i kampen for arbeidsfolks ytringsfrihet.

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Lubna Bobby Jaffery [11:27:33]: Først ønsker jeg å takke for at jeg fikk muligheten til å holde en redegjørelse om ytringsfrihet og mediepolitikk for Stortinget på tirsdag, og så ønsker jeg å takke Stortinget for oppriktig engasjement og forpliktelse med tanke på dette spørsmålet.

I redegjørelsen konkluderte jeg med at Norge har et unikt utgangspunkt når det gjelder ytringsfrihet og mediepolitikk. Vi er verdensledende i pressefrihet, vi har et sunt mediemangfold, og befolkningen har høy tillit til mediene. Sammenlignet med andre land har vi en sterk offentlig kringkaster med stor oppslutning og høy tillit i befolkningen. Dette er viktig beredskap, men selv om vi er godt stilt i dag, kan vi ikke ta for gitt at det vil se slik ut i fremtiden.

Som jeg nevnte, har det bare i perioden siden ytringsfrihetskommisjonen la fram sin utredning i 2022, skjedd mye som påvirker nettopp dette ytringsrommet, bl.a. generativ kunstig intelligens, som jeg gjennom eksempler viste hvordan man har brukt som en påvirkning og også for å mislede og drive med desinformasjon. Hets er også noe vi ser er økende. Amnesty la fram sin undersøkelse av

hvordan dette hatet kommer til uttrykk i sosiale medier, overfor både jøder og muslimer.

I tillegg er medieøkonomien under press på grunn av sviktende annonseinntekter og fordi vi har endret medievanene våre. Vi blir utfordret av de globale tekngigantene, som også fungerer som portvoktere for redaksjonelt styrt innhold på sosiale medier.

Jeg er en optimist av natur. Jeg tror alle som kjenner meg, vet det. Derfor ønsker jeg på ingen måte å være en person som svartmaler situasjonen eller krisemaksimerer. Det kommer ingenting godt ut av å dyrke bekymring eller å spre uro. Likevel mener jeg at vi ikke kan være naive. Vi må ikke bare lene oss tilbake og tro at det som skjer i verden, ikke trenger å få konsekvenser for vårt demokrati og for vårt ytringsrom. Derfor brukte jeg ganske mye tid på å snakke om de internasjonale og globale trendene på dette området før jeg gikk inn og snakket om forholdene i Norge.

Vi skal selvfølgelig være fornøyd med at Norge igjen topper pressefrihetsindeksen, men vi kan ikke gå rundt og tro at dette skjer fordi vi er immune mot desinformasjon og påvirkningskampanjer som spres i land i våre nærområder – og det kommer nærmere. Heldigvis viser undersøkelsene i dag at nordmenn stort sett dekker nyhetsbehovet sitt gjennom redaktørstyrte medier, men dette trenger ikke å vare evig, og vi kan heller ikke ta det for gitt. Derfor er det viktig at vi bygger opp under den mediepolitikken vi har i dag, som jeg også opplever at det er et bredt stortingsflertall for.

Vi må jobbe for en sunn ytringskultur og et ytringsrom som fremmer deltakelse og debatt, og som hindrer at stemmer stilner. Alle skal få komme til orde, også dem vi ikke nødvendigvis er enig med eller liker å høre hva sier. Det er en del av det som heter ytringsfrihet, og det er en del av den gode kulturen vi har for ytringsrom her i Norge.

Vi må forebygge utenforskap og ekstremisme gjennom å sikre inkludering og deltakelse, både lokalt og også nasjonalt. Vi må sørge for at redaktørstyrte medier kan levere på sitt samfunnsoppdrag og oppleves som relevante for ulike deler av befolkningen, også i framtiden.

Igjen ønsker jeg å takke Stortinget for et virkelig genuint engasjement i dette spørsmålet, og så ser jeg fram til replikkordskiftet og den videre debatten.

Presidenten [11:31:44]: Det blir replikkordskifte.

Tage Pettersen (H) [11:31:55]: Takk til statsråden.

Jeg har lyst til å utfordre på det internasjonale, som vel flere av oss også gjorde i hovedinnleggene våre. Jeg er glad for at statsråden brukte mye tid på å snakke om det internasjonale i sin redegjørelse på tirsdag, for det er klart at mange av de utfordringene vi står overfor, ikke kan løses innenfor Norges landegrenser. Da har jeg lyst

til, og er nødt til, å gå tilbake til det jeg berørte i innlegget mitt, og som jeg også oppfatter at vi er enige om er viktig for å håndtere skadelig innhold. Som jeg siterte statsråden på fra hennes redegjørelse, er dette noe regjeringen «jobber med å vurdere». Spørsmålet blir da: Hvor lenge har man tenkt å jobbe med vurderingen, eller hvor raskt ser man for seg at man får på plass denne viktige forordningen også i Norge?

Statsråd Lubna Boby Jaffery [11:32:54]: Det er slik at det er Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet som er ansvarlig for gjennomføringen av forordningen om digitale tjenester, DSA, i Norge.

Jeg kan forsikre representanten Pettersen om at både jeg og digitaliseringsministeren er opptatt av å få forordningen på plass så raskt som mulig, slik at vi kan sikre norske brukere nødvendig beskyttelse og rettigheter på digitale plattformer. For å få dette til er det viktigste vi nå gjør, å sørge for god framdrift. Det jobber vi med, både i arbeidet med å innlemme forordningen i EØS-avtalen og i arbeidet med å gjennomføre den i norsk rett. EFTAs arbeidsgruppe er i ferd med å ferdigstille utkastet til EØS-komiteebeslutning, som skal løse to-pilar-utfordringen knyttet til Europakommisjonens nye kompetanse til å håndheve regelverket overfor de aller største plattformselskapene. Vi håper å kunne innlemme DSA i EØS-avtalen før sommeren 2025, og samtidig pågår det et arbeid med å forberede nasjonal gjennomføring av DSA.

Tage Pettersen (H) [11:33:58]: Jeg er helt enig i at god framdrift er viktig for å få til en leveranse så raskt som mulig, og jeg takker for svaret.

Jeg har lyst å utfordre statsråden på et annet område. Jeg er enig med statsråden i – og jeg oppfatter også – at det er et bredt flertall for hovedlinjene i mediepolitikken i denne salen, selv om Arbeiderpartiets representant Tvedt Solberg kanskje forsøkte å gi inntrykk av noe annet i sitt hovedinnlegg. Arbeiderpartiet var jo kritiske til det fireårige styringssignalet da man satt i opposisjon og vi innførte dette. I dag hørte vi jo nærmest en hyllestale av fireårig styringssignal fra talerstolen, og det setter jeg stor pris på.

Spørsmålet til statsråden er hva statsråden mener om ordningen med de fireårige styringssignalene, men kanskje enda viktigere: Hvordan ser statsråden for seg – uavhengig av hvilken regjering man har ved neste korsvei – at Stortinget kan involveres i større, bedre og bredere grad enn det vi nok, dessverre, opplevde at vi ble ved første gjennomføring av behandlingen i Stortinget?

Statsråd Lubna Boby Jaffery [11:34:58]: Første gjennomføring i Stortinget skjedde jo under regjerings-

perioden til Tage Pettersens parti, i 2019, så det må eventuelt de svare for.

Jeg er opptatt av at vi involverer medieorganisasjonene i dette arbeidet, og at de får muligheten til å gi innspill. Det er en viktig del av dette, men vi diskuterer selvfølgelig mediepolitikk hele tiden. Det var noen som sa at dette var den siste mediepolitiske debatten før stortingsvalget, men det gjelder jo i denne sal. Vi kommer til å diskutere mediepolitikken også framover, selv om det ikke skal være flere mediepolitiske redegjørelser i denne perioden.

Jeg mener at dette er en god ordning fordi den skaper en forutsigbarhet, men jeg skjønner jo at man ønsker at det fortsatt skal være en forutsigbarhet – og at det kommer mer penger. Det er selvfølgelig en prioritering, men jeg lurer på: Selv om vi mener vi er godt enige, og at det er et bredt grunnlag for det, skal jo Høyre muligens samarbeide med en statsminister fra Fremskrittspartiet som ønsker å avvikle mediestøtten.

Silje Hjemdal (FrP) [11:36:12]: Som jeg nevnte i innlegget mitt, har vi nylig kanskje sett et eksempel på statlig sensur av bøker. Norge har de siste årene hatt en rekke avsløringer av justismord og rettsskandaler, og flere av disse avsløringene har kommet i bøker.

Deler statsråden synet til statsadvokaten for Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembete om at mediene kan ha nyhetssaker om straffesaker, mens bøker om straffesaker ikke kan utgis?

Statsråd Lubna Bobby Jaffery [11:36:49]: Jeg er litt usikker på om det er akkurat det statsadvokaten har sagt. Representanten sier jo selv «nylig kanskje sett» et forsøk på sensur. Jeg skal ikke blande meg inn i statsadvokatembetets vurdering av hvordan de velger å gjøre dette, men jeg er veldig tydelig på at vi ikke skal drive med forhåndssensur av verken bøker eller medier. Det er ikke lurt. Jeg tilhører i hvert fall et parti som mener at pressestøtten skal opprettholdes, og vi skal også ha en god politikk for bokbransjen. Jeg er litt usikker på om representanten som stiller meg spørsmål nå, er like enig i det, når vi ser på de alternative statsbudsjettene til Fremskrittspartiet.

Jeg er på ingen måte for forhåndssensur, men jeg kan heller ikke blande meg inn i hvilke initiativ et statsadvokatembete tar. Det ville være litt underlig.

Silje Hjemdal (FrP) [11:37:43]: Det var ingen som på noen som helst måte ba statsråden gripe inn. Jeg spurte om hun delte det synet, som er noe ganske annet. Jeg skjønner at jeg ikke får noe bedre svar enn det, så jeg vil ikke utfordre henne noe mer på det. Jeg synes bare det er bra at man ikke er for forhåndssensur.

Samtidig ser vi andre eksempler på hvordan ytringsfriheten er under press i Norge. Vår egen kollega her på Stortinget, Abid Raja fra Venstre, må nå ha politibeskyttelse fordi han snakker høyt om kontrollen som konservative muslimske miljøer har i Norge. Vi hører om lærere som kvier seg for å undervise i kontroversielle temaer i timen, som i seg selv er utfordrende. Som også ble sagt tidligere i debatten: Unge mennesker vegrer seg for å delta i debatter, enten det er i klasserommet, i sosiale medier eller andre steder i offentligheten.

Mitt spørsmål er: Hvordan har statsråden tenkt å angripe disse problemstillingene?

Statsråd Lubna Bobby Jaffery [11:38:49]: Jeg må nesten kjapt gå innom det forrige spørsmålet, for jeg sa at jeg på ingen måte er for forhåndssensur. Dermed svarte jeg på representantens spørsmål.

Når det gjelder ytringsrommet og innsnevring av det, mener jeg at nettopp det jeg har sagt i min mediepolitiske redegjørelse, er noe av svaret på det. Vi ønsker at folk skal få kunne ytre seg og si hva de mener. Vi vet fra statistikken at det ofte er unge personer som blir hetset i sosiale medier, og at det ofte er voksne som hetser. Vi vet også at kvinner er utsatt, og at personer som har innvandrerbakgrunn eller er skeive, har større sjanse for å bli hetset for sine ytringer og sitt engasjement. Det er uakseptabelt, like mye som det er uakseptabelt at Abid Raja blir hetset for sine ytringer.

Vi er politikere, og vi har valgt å gå inn i dette. Det har en kostnad for mange av oss, men jeg har stor tro på og er trygg på at Abid Raja fortsatt kommer til å engasjere seg, og jeg støtter hans engasjement.

Grunde Almeland (V) [11:40:04]: Jeg skal ikke si noe på vegne av min partikollega. Jeg ønsker å ta opp et annet tema som statsråden løftet i sin redegjørelse, nemlig aldersgrense på sosiale medier. Venstre deler bekymringen for utviklingen på sosiale medier og unge brukeres – spesielt barns – tilstedeværelse der, og det de møter der. Vi har også vært åpne for en diskusjon om aldersgrense, men vi er kritiske til den inngangen regjeringen virker å ha låst seg til, nemlig personvernregelverket. En rekke aktører, bl.a. Forbrukerrådet, mener dette er en avsporing fra det debatten bør handle om, som er å gå inn og se på algoritmene og regulere manipulerende design. Det man ender med, er en regulering som potensielt utestenger ganske store grupper fra i det hele tatt å få tilgang til medier.

Vil statsråden forsikre om at hun vil sørge for at reguleringen tar hensyn til at alle skal ha tilgang i framtiden?

Statsråd Lubna Bobby Jaffery [11:41:11]: Jeg deler representantens ønske og hans bekymring for at det

kan føre til at ikke alle får tilgang, for sosiale medier er også et gode i mange barn og unges liv. Det må vi heller ikke glemme i denne debatten. Samtidig er det mange foreldre som står i en veldig krevende situasjon, der sosiale medier tar mye av barn og unges tid. De er kanskje også inne i disse mediene lenge før de burde være der. Vi vet at barn helt ned i niårsalderen har kontoer i sosiale medier.

Medietilsynet er det organet som har mest kompetanse til å sette aldersgrenser for medier. Derfor er det naturlig at tilsynet får en ledende rolle i det videre arbeidet. Det er viktig for oss i regjeringen å lytte til motforestillingene også, men vårt primærstandpunkt er at vi ønsker å fastsette en aldersgrense i sosiale medier som er strengere enn den vi har i dag.

Grunde Almeland (V) [11:42:04]: Poenget med spørsmålet mitt var at bl.a. en rekke medieorganisasjoner peker på at når man gjør endringer i personvernregelverk for dette, kan det veldig raskt få konsekvenser for tilgangen til ikke bare det man tenker på som de tradisjonelle, store sosiale mediums-plattformene, men også en rekke andre plattformer. Det er også stadig vekk et kappløp om hva som regnes som et sosialt medium og ikke, for denne utviklingen pågår hele tiden.

Mitt spørsmål er: Hvorfor er det så viktig å regulere dette ved å sette en aldersgrense i personopplysningsloven istedenfor å bruke den samme energien til å rette oppmerksomheten mot det som er helt konkrete trusler – og som Venstre har fremmet flere forslag om i Stortinget, men som statsrådets parti har stemt ned – som handler om innsyn i algoritmer, åpenhet rundt algoritmer og manipulerende design?

Statsråd Lubna Boby Jaffery [11:43:04]: Regjeringen har valgt å bruke det lovverket til å regulere aldersgrensen for samtykke knyttet til personvernloven. Man har også sagt at endringen kan kombineres med tydeligere nasjonale råd og informasjon og veiledning til barn og foreldre og andre voksne som arbeider med barn. Ja, grensen for sosiale medier flytter seg hele tiden, men grensen for hva som er et redaktørstyrt medium, flytter seg ikke. Det har man veldig tydelige avgrensninger av. Jeg tror altså ikke at dette kommer til å bli en utfordring, og dessuten skal det være et ordentlig lovarbeid; det skal være høringer. Man skal forsikre seg om at man gjør dette på en skikkelig og tilstrekkelig måte, slik at man ivaretar det som er ønsket. Dersom man ikke klarer det, må man jo se på andre mulige løsninger, men for meg er det viktig at Medietilsynet er med i dette arbeidet, for de har veldig høy kompetanse på akkurat det med aldersgrenser.

Presidenten [11:44:02]: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Grunde Almeland (V) [11:44:20]: Jeg vil starte med å si at jeg setter pris på forsikringen fra statsråden i hennes svar. Jeg håper også at Medie-Norge følger med nettopp på det, så vi sikrer at i hvert fall tilgang til redaktørstyrte medier ikke begrenses som en uheldig konsekvens av en iver etter å regulere problemstillinger rundt sosiale medier i personvernlovgivningen.

Det jeg ønsker å si noe mer om i dette innlegget, er knyttet til åpenhet, som jeg også så vidt var inne på i mitt innledende innlegg. Noen av de enkleste grepene vi kan gjøre for å gjøre jobben til norske medier lettere, er også veldig billige. Da er nøkkelordet, som sagt, åpenhet. Åpenhet er en forutsetning for tillit, og i året vi legger bak oss, har det vært en rekke saker hvor norske politikere har handlet og opptrådt på en måte som har rokket ved tilliten til det politiske systemet. Jobben mediene har gjort, er helt avgjørende for tilliten til norske politikere på lengre sikt. Det at befolkningen kan stole på at personer med makt blir sett i kortene, er helt sentralt for å motvirke også de konspirasjoner som vi vet veldig lett oppstår omkring oss.

Dette er en av grunnene til at Venstre det siste året har levert en rekke forslag her på Stortinget for å sikre større åpenhet og innsyn i offentlige organer, og vi har bl.a. bedt om en helhetlig gjennomgang av offentlighetsloven med sikte på mer innsyn. Alt er stemt ned, bl.a. av statsrådets eget parti. Jeg tror hun og resten av flertallet i denne sal undervurderer hvor viktig åpenhet er i møte med hvordan og hvor den offentlige samtalen er i dag.

Det vi ofte ser fra flertallet på Stortinget, er ikke grep for å gjøre jobben lettere for mediene, men derimot å sette opp nye hindre. Et godt eksempel på det var da Stortinget tidligere i år gjorde innstramminger i valgloven, en gavepakke til nettopp tekgiganter og en klar svekking av redaktørstyrte mediers evne til å være førstelinjen for informasjon i det kanskje viktigste som skjer i et demokrati, nemlig valg. Bare for noen minutter siden hadde vi også en diskusjon i forbindelse med riksrevisjonslovgivningen, der statsrådets eget parti heller ikke stemte for bedre innsynsmuligheter for Riksrevisjonen.

Det vi ser, er en tendens til at regjeringspartiene og flertallet i denne sal gang etter gang stemmer ned alle forslag som skal sikre mer offentlighet, sikre mer innsyn. Det er særs viktig i den framtiden vi møter, at folk kan stole på at vi blir sett i kortene. Da håper jeg at flertallet i denne sal tar en ekstra vurdering av om det man har stemt så langt i denne perioden, står seg over tid.

Åse Kristin Ask Bakke (A) [11:47:38]: Eg har lyst til å starte med å takke kultur- og likestillingsministeren for ei grundig utgreiing.

Lat meg begynne med temaet viktigheita av ytringsfridom for demokratiet vårt og truslane som følgjer med utviklinga av kunstig intelligens og desinformasjon. Som mange allereie har sagt i dag: Ytringsfridomen er grunnsteinen i demokratiet vårt. Han gjev oss moglegheita til å uttrykkje våre tankar, meiningar og idear, og det er gjennom ytringsfridomen vi kan debattere, dele kunnskap og diskutere kva slags samfunn vi vil ha. Samtidig lever vi i ei verd der denne fridomen er under press, og bekymringar knytte til desinformasjon har vi sett fleire og fleire eksempel på i takt med at informasjonen òg spreier seg raskare enn nokosinne.

Samtidig står vi overfor ei ny utfordring, utvikling av kunstig intelligens, som byr på mange moglegheiter, men som òg byr på ein del utfordringar. Der ser ein system som kan brukast til å manipulere meiningar, og til å undergrave ytringsfridomen når ein opnar debatten. Algoritmar i sosiale medium skaper ekkokammer der ein berre blir eksponert for synspunkt ein allereie er einig i, og dermed svekkjer ein mangfaldet av stemmer i debatten. Dette kan òg føre til ei ytterlegare polarisering av samfunnet vårt og ei svekking av den frie debatten. Her må vi vere på vakt.

Heldigvis viser vi ganske stor tillit i dette landet, og vi har også tillit til redaktørstyrte medium. Det må vi hegne om, og vi har sett at ein aktiv mediepolitikk gjev resultat. Med eitt år igjen til valet bør vi òg sjå på kva alternativet til den aktive mediepolitikken vi har i dag, er. Eg er bekymra når eg ser på alternativa som Framstegspartiet har i sine programutkast, og forslag som er fremja i salen før om å fjerne mediestøtta og leggje ned NRK. Det meiner eg er uklokt. Eg trur det er viktig å ta med oss inn i debatten at vi heller ikkje vil tilbake til den tida då vi hadde ein statsråd frå Framstegspartiet som brende aviser fordi ein var ueinig.

Tage Pettersen (H) [11:50:31]: Bare la meg starte med å oppklare noe fra replikkordskiftet. Jeg er helt enig i at det var den forrige regjeringen som la fram stortingsmeldingen i 2019 med prinsippet om fireårige styringssignaler, men det var den sittende regjeringen som la fram en sak til behandling for første gang etter at prinsippet var vedtatt.

Nå vil jeg løfte fram en annen viktig utfordring, som vi også må finne en løsning på sammen, og som jeg mener får en litt for liten plass i den mediepolitiske debatten. Det handler om ulovlig strømming av IPTV. En fersk undersøkelse viser at 51 pst. under 30 år synes det er helt fint å bruke ulovlige innholdstjenester på nett. Nettstedet Kampanje har skrevet at opp mot 300 000 husstan-

der i Norge anslås å ha en ulovlig IPTV-løsning hjemme, og 84 pst. av dem som benytter seg av ulovlig strømming, har sagt at de har sagt opp sine lovlige abonnement. Det er ikke bærekraftig på sikt, det krever politisk handlekraft, og det krever også en reell politisk vilje til å løse problemene. Interpol har slått fast at ulovlig IPTV kan knyttes til organisert kriminalitet. Jeg mener det er en grunnleggende utfordring også for ytringsfriheten, for strømmer man ulovlig, bidrar man selvfølgelig til å svekke f.eks. TV 2s inntektsgrunnlag, noe som igjen kan gå ut over deres nyhetsformidling.

Det uroer meg at såpass mange benytter seg av ulovlige tjenester for å se på kvalitetsinnhold lagd av andre. Jeg skal erkjenne at det er dyrt å se Premier League, men det er likevel ikke greit, og pengene går, som nevnt, ofte til organisert kriminalitet.

Jeg forstår også at det er vanskelig å finne en god løsning på dette, men med politisk vilje også til å se på det sammen over landegrensene tror jeg vi skal få dette til. Regjeringen skal ha ros for etablering av nettsiden velgekte.no. Den er nok først og fremst et verktøy for oss som er opptatt av dette fra rettighetshavernes og myndighetenes side. Utfordringen også i dette spørsmålet er som sagt at lovbruddene ikke stopper ved landegrensene. Derfor jobber bl.a. jeg tett sammen med gode kollegaer i kulturutskottet i den svenske Riksdagen for å se om det er mulig å finne løsninger på tvers av i hvert fall de to landene.

Avslutningsvis vil jeg også ta en liten visitt innom komiteens reise til Paris i september, bare for å si at når vi er på reise, kommer det faktisk gode ting ut av det med tanke på den politikkutviklingen vi driver her hjemme. Det er spesielt to besøk jeg har lyst å løfte fram. Det første var et besøk vi hadde med redaksjonen til Le Monde, der i hvert fall jeg ble spesielt imponert over hvordan de jobber for å nå ut med nyheter til spesielt sårbare målgrupper gjennom å ha egne målrettede redaksjoner og medarbeidere som ett av virkemidlene. Det andre møtet, som kanskje gjorde enda større inntrykk, var med Reportere uten grenser, som ga oss et innblikk i hvordan det står til der ute i verden, og der de ikke minst understreket hvilken viktig rolle vi her hjemme har for å bidra også der ute når det gjelder ytringsfriheten og journalisters kår.

Torstein Tvedt Solberg (A) [11:53:45]: Takk for debatten så langt. Jeg vil knytte noen ord til EU-forordningen Digital Services Act, DSA. Jeg stiller meg litt spørrende til den utålmodigheten som Venstre og Høyre i dag framfører. Det er fint å være utålmodig, men jeg synes det blir litt for enkelt. DSA er altså EØS-relevant, og det krever nasjonale tilpasninger. Hva ville disse partiene gjort annerledes enn det svaret som statsråden i

dag gir, og det arbeidet som regjeringen gjør? Venstre og Høyre er meg bekjent for EØS-avtalen, men er altså mot at en jobber med dette sammen med de andre EFTA-landene – eller er en mot nasjonale tilpasninger? Det vil være nyttig å få klarhet i hva de mener om dette, eller om en er fornøyd med regjeringens prosess.

Jeg har også lyttet grundig etter opposisjonens alternativer i debatten, og jeg vil bejuble at Høyre hadde en opplisting av gladsakene i eget partiprogram. Det var nyttig, men en unngikk å nevne at en der samtidig sier at en vil kutte i de riksdekkende avisene. Det hadde vært interessant å vite hvilke aviser som må forberede seg på kutt om Høyre tar over.

Det er også en stor usikkerhet fra Høyres side, mener jeg, om moms. Høyre vil innføre moms på det frie ord og bøker. Det tenker jeg er urovekkende for mediemomsen og den frie presse, og jeg frykter at heller ikke mediemomsen er fredet med Høyre. Det mest urovekkende synes jeg likevel er politikken til Fremskrittspartiet, som flere har vært inne på, det partiet som kan få statsministeren, og som i denne debatten ikke vil svare på konsekvensene av den politikken de fremmer, og som unngår de utfordringene en får.

Jeg er veldig glad for at Ipsos' siste undersøkelse viste så bred støtte og tillit til NRK. De er helt avhengig av høy troverdighet og tillit. Vi kan ikke ta for gitt at Norge, slik vi har vært i flere år, er i verdenstoppen når det gjelder åpenhet, pressefrihet og tillit til mediene, og derfor reagerer jeg så sterkt på at Fremskrittspartiet er i utakt med befolkningen og vil kutte både i den økonomiske støtten til NRK og i mediestøtten. Det er ennå tid i denne debatten til at Fremskrittspartiet kan forklare mer av hva konsekvensene av deres politikk kommer til å bli, og hvordan de ser for seg at den vil påvirke mediene, ytringsfriheten, åpenheten og den pressefriheten vi er så glad i.

Agnete Masternes Hanssen (A) [11:56:39]: Jeg vil starte med å takke statsråden for hennes redegjørelse om mediepolitikk og ytringsfrihet.

Statsråden gir et godt bilde av ytringsfrihetens betydning for en god debatt i Norge i dag. Vi må verne om ytringsfriheten og ytringsrommet for en åpen og opplyst samtale i Norge, men det pålegger hver og en av oss et ytringsansvar: Min frihet stopper der den innskrenker din, og min rett og mulighet til å ytre meg skal ikke være til hinder for din eller andres rett til og mulighet til å ytre seg. Som statsråden sa i sin redegjørelse, er oppslutningen om ytringsfriheten som verdi stor i Norge. Det er bra, men dersom den skal være det også i framtiden, er vi helt avhengig av at hver og en av oss tar vårt ytringsansvar og hegner om den frie pressen.

Det er langt fra Porsanger til denne salen i Oslo, men en av de store styrkene i samfunnsdebatten er at det hele veien der finnes lokalaviser, som Ságat i Finnmark, NRKs kontorer eller VG, som fri og uavhengig presse. De gir nødvendig korreks og bidrar til en opplyst debatt, men også de må ta ansvar for hvordan debatten blir åpen, opplyst og ikke minst trygg for alle oss å delta i. Derfor er det bra at mediene får forutsigbare rammevilkår til å jobbe for en god debatt i hele landet.

I sin redegjørelse trekker statsråden fram verdien av en sunn ytringskultur i Norge. Det er vår oppgave i denne salen å sørge for at debatten oppleves trygg å delta i, uansett hvem du er, eller hva du tror på. Verken redaktørstyrte medier eller kommentarfeltene på sosiale medier er fri for forsøk på påvirkning eller hets utenfra. Algoritmene, spesielt på sosiale medier, utfordrer hvilken informasjon unge i dag påvirkes av. Derfor trenger vår demokratiske motstandskraft redaktørstyrte medier med gode vilkår, mangfold og toleranse, og også et trygt ytringsrom.

Tidligere i år advarte ekstremismekommisjonen om konsekvensene av digitalt utenforskap og risiko for radikalisering. Algoritmer, ekkokammer, «twitching» og sosiale medieplattformer som i dag berømmer hatefult innhold, er en reell trussel for ytringsrommet, noe særlig unge og minoriteter opplever. Det bekymrer meg hvilke langsiktige konsekvenser ytterliggående kamp om unges hoder kan få. Derfor er det bra at statsråden nettopp løfter fram en egen strategi for å styrke motstandskraften mot desinformasjon. Det gir meg håp.

Sterkere fellesskap er vårt viktigste vern mot desinformasjon, konspirasjonsteorier og hatefulle ytringer, og det kan hver av oss i denne salen også bidra til.

Kathy Lie (SV) [11:59:58]: Statsråden løfter fram barns rett til ytringsfrihet, og at den må balanseres mot å beskytte barn mot skadelig innhold og påvirkning. Barns hverdag er i dag sterkt påvirket av det som skjer på nettet, og nesten alle barn har smarttelefon, nettbrett eller tilgang til pc med internett. Det er stor bekymring blant foreldre, lærere og andre fagfolk over hvordan barn utsettes for voldelig og pornografisk innhold på nett. Jeg ser derfor fram til handlingsplanen for trygg digital oppvekst og tiltakene som blir foreslått i den, men jeg mener vi må legge mer vekt på allerede tilgjengelige og anbefalte tiltak, som f.eks. det vi skal diskutere senere i dag, nemlig å skjerme barn mot skadelig innhold på skolenes digitale verktøy.

Denne regjeringen har tatt til orde for å øke aldersgrensen for barn på sosiale plattformer, og det kan være lurt å vurdere. Men det må balanseres opp mot barns mulighet for samhandling og nyttig informasjon, særlig for barn og unge som lever under sterk sosial kontroll.

Noe som statsråden var innom, og som jeg mener er spesielt viktig, er ansvarliggjøring av tek-gigantene og å få på plass regler og regulering som de sosiale mediene må forholde seg til når de opererer i det norske markedet. Vi må passe oss for å individualisere det å ha kontroll på dette; det er et samfunnsansvar.

Statsråden løftet også fram kampen mot ekstremisme og radikaliserings og viktigheten av å styrke åpenhet og demokrati. Her tok statsråden også opp viktigheten av å sikre inkludering og deltakelse og å forebygge digitalt utenforskap. Det er også viktig å ha med seg når man diskuterer barns tilgang til sosiale medier, for en utfordring i dagens samfunn er at barn ofte ikke blir hørt nok når viktige avgjørelser skal tas om deres framtid.

Presidenten [12:02:10]: Representanten Grunde Almeland har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Grunde Almeland (V) [12:02:21]: Jeg forstår hvorfor representanten Solberg er så aktiv i å advare mot andre partiers politikk. Det er fordi han står i en situasjon der det eneste som kan redde Arbeiderpartiets troverdighet på mediepolitikken område, er at SV og Kathy Lie får gjennomslag i budsjettforhandlingene. Det er med Arbeiderpartiet i førersetet man har sørget for å gjøre det største kuttet i støtten til mediene, gjennom å utligne det som det tidligere var tverrpolitisk enighet om – en plattformnøytral mediemoms og fritak for nettopp den momsen. Det er uforståelig for meg at statsråden, selv etter å ha innrømmet at dette var en dårlig idé, fortsatt ikke har klart å gjeninnføre det plattformnøytrale fritaket. Det er den mest lavhengende frukten, som også vil gi mest støtte til mediene i framtiden. Jeg synes det er prisverdig med representanten Sem-Jacobsens engasjement i partiprogramarbeidet, men jeg skulle bare håpet at hun hadde hatt det samme engasjementet overfor sin egen finansminister.

Silje Hjemdal (FrP) [12:03:40]: Jeg synes det er veldig søtt når representanter fra regjeringspartiene advarer mot Fremskrittspartiets mediepolitikk. Jeg vil bare minne om at på den indeksen som regjeringspartiene og statsråden selv trekker fram, både i redegjørelsen og i debatten her i dag, skårer Norge så høyt for åttende året på rad. Det innebærer at det gjaldt også da Fremskrittspartiet satt i regjering sist. Så her må man fra regjeringspartienes side fortelle hele historien når man først skal ut med skremselspropaganda.

Jeg vil også minne om at det var Fremskrittspartiet og daværende finansminister, Siv Jensen, som fikk innført et momsfritak for digitale nyhetstjenester. Dette fjernet tidligere kulturminister Anette Trettebergstuen mer eller mindre med et pennestrøk – uten å utrede

hvilke konsekvenser dette ville ha for mediebransjen og redaktørstyrte medier. Så hvis det er noen som skal advare i dag, er det vel kanskje Fremskrittspartiet som skal advare mot Arbeiderpartiets mediepolitikk. Det er spesielt at man utfordrer Fremskrittspartiet så sterkt når man selv har avviklet en veldig viktig del av det som var med på å sikre pressefriheten i Norge.

Jeg vil også minne om en annen problematikk der Fremskrittspartiet har vært urokkelig i diskusjonen om ytringsfrihet. Dagens statsminister, Jonas Gahr Støre, snakket i sin tid som utenriksminister om ytringsansvar da han uforbeholdent burde ha støttet redaktør Vebjørn Selbekk i publiseringen av Muhammed-karikaturene. En slik støtte fikk han ikke. Det ville vært å stille opp for ytringsfriheten i vonde og gode dager. Vi kan ikke vingle i slike debatter. Derfor ser vi nå, når vi har en regjering som ikke klart og tydelig gir beskjed om at ytringsfriheten gjelder for alle, at flere vegrer seg for å delta i de tøffe debattene og også å undervise i dem.

Ja, kanskje noen har brent aviser. Forskjellen på Fremskrittspartiet og en del andre partier er nettopp, mener jeg, at også det er en vernet frihet. Man skal kunne brenne de avisene og bøkene man selv vil, man skal kunne tegne det man vil, og man skal kunne si nærmest det man vil. Det er ytringsfrihet.

Presidenten [12:06:40]: Representanten Tage Pettersen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Tage Pettersen (H) [12:06:49]: Jeg vet ikke om jeg skal sette pris på honnøren Tvedt Solberg ga fordi jeg listet opp noen av tiltakene våre til ny politikk på området, men han kan åpenbart ikke ha hørt etter. Jeg sa bl.a. at «Høyre mener at de økonomiske mediepolitiske virkemidlene ikke minst skal innrettes på en plattformnøytral måte og understøtte innovasjon og utvikling». Er det noen som har bidratt til usikkerhet i mediebransjen gjennom å gjøre det stikk motsatte, noe som har kommet veldig tydelig fram gjennom de to siste innleggene her oppe fra, er det jo den sittende regjeringen. De har stukket mange kjepper i hjulene for nåværende medier og ikke minst for innovasjon og fremtidsstro i bransjen.

Ekstra tydelig blir det når Senterpartiets representant varsler at man vil gå til valg mot sin egen regjering og sin egen finansministers politikk. Da sier det seg jo selv at regjeringen virkelig har sådd tvil om forutsigbarheten i mediepolitikken i inneværende periode.

Åse Kristin Ask Bakke (A) [12:08:02]: Eg er glad for at Noreg har toppa gode statistikkar når det gjeld både ytringsfridom og mediemangfald, men det har jo vore slik fordi vi ikkje har hatt den politikken som Fram-

stegspartiet no vil ha, som å fjerne all pressestøtte og leggje ned NRK. Kva skjer då med dei redaktørstyrte media? Dette har vore grunnlaget for at vi har toppa dei nemnde statistikkane i mange år.

Vi høyrer at Framstegspartiet snakkar varmt om ytringsfridomen. Samtidig går dei ofte i bresjen for ytringsfridomen når det passar dei. For meg er det ikkje å kjempe for ytringsfridom når ein, som Framstegspartiets representant Per-Willy Amundsen gjorde, boikottar avisa Nordlys i eitt år, eller når Christian Tybring-Gjedde oppfordrar til å boikotte Aftenposten. Ein kjempar heller ikkje for ytringsfridomen når ein blir så provosert av innhaldet at ein tvingar SAS til å trekkje tilbake heile opplaget av magasinet sitt, eller når ein vil brenne siste utgåve av ei lokalavis. Ein kjempar heller ikkje for ytringsfridomen når ein trugar med å trekkje tilbake den offentlege støtta til eit teater som har sett opp eit provoserande stykke, eller til ein organisasjon som ikkje er nøytral nok. Ein kjempar heller ikkje for ytringsfridomen når ein år etter år har forsøkt å kutte i pressestøtta, og når ein tek til orde for at avisene først er frie når dei er utan økonomisk støtte.

Vi bevarer ytringsfridomen best når vi opprettheld og aukar pressestøtta og sørgjer for at dei redaktørstyrte media kan få gje ut den gode, kritiske journalistikken som dei gjer. Vi treng ein aktiv mediepolitikk òg for å verne om ytringsfridomen i framtida.

Presidenten [12:10:14]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [12:10:15]

Initiativdebatt om situasjonen i barnevernet (initiativ fra familie- og kulturkomiteen)

Presidenten [12:10:22]: Etter ønske fra familie- og kulturkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil 6 replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Grunde Almeland (V) [12:11:00] (komiteens leder): Det er med stort alvor vi starter denne debatten om et tema som vi felles i komiteen er genuint opptatt av, og dette er vel også den første initiativdebatten denne komiteen tar. Med det ser jeg fram til en viktig debatt.

I mars 2023 ga statsråden Helsetilsynet i oppdrag å gjennomgå dødsfall i barnevernsinstitusjoner. Formålet med oppdraget var å se de alvorlige hendelsene i sam-

menheng for å avdekke svikt og bidra til læring, utvikling og kvalitet i tjenestene. I oktober 2023 presenterte Helsetilsynet sin rapport om åtte jenter med store og sammensatte utfordringer som mistet livet sitt mens de var i en barnevernsinstitusjon. Rapporten viser at vi ikke har klart å ivareta disse barna godt nok, og at tjenestene har sviktet i å gi barna det tilbudet de hadde behov for.

Et av hovedfunnene i rapporten er at samarbeidet mellom barnevernstjenesten og helsetjenestene ikke har vært godt nok. Helsetjenestene er heller ikke utfordret med tanke på unge med komplekse utfordringer, og mange flyttinger i barnevernet har vanskeliggjort arbeidet. I rapporten pekes det på manglende kontinuitet i det psykiske helsetilbudet og manglende samsvar mellom behovene det enkelte barn har, og barnevernstilbudet som ble valgt.

Da min kollega i komiteen, representanten Silje Hjemdal, samme måned stilte spørsmål til statsråden om hvordan statsråden ville sikre at ingen flere barn dør i barnevernsinstitusjoner, og hvordan statsråden vil følge opp Helsetilsynets anbefalinger, fikk hun til svar at Barne- og familiedepartementet sammen med Bufdir ville gå grundig inn rapporten og så raskt som mulig vurdere anbefalingene fra Helsetilsynet. I sitt svar skrev statsråden at rapporten og anbefalingene ville bli sett i sammenheng med rapporten fra barnevernsinstitusjonsutvalget, som ble mottatt av henne og helse- og omsorgsministeren samme måned.

I juni 2024 kom det en ny rapport fra Helsetilsynet som peker på systemsvikt og fortsatt store utfordringer i barnevernsinstitusjonene. Statsforvalterne har mottatt flere bekymringsmeldinger om brudd på Bufetats bistandsplikt ved at barn og unge ikke har fått plass i barnevernsinstitusjon og fosterhjem. Dette er grunnen til at en samlet familie- og kulturkomité har tatt initiativ til en debatt om dette temaet. Komiteen er bekymret over at det siden februar 2023 har vært fem dødsfall med tilknytning til barnevernsinstitusjoner.

Rapporten kom i 2023 og er ikke den første i sitt slag. I flere år har mange aktører, deriblant Barneombudet, pekt på at barn med de største og mest komplekse utfordringene blir kasteballer i et system som lider under at barnevernet og helsevesenet ikke klarer å samarbeide godt nok, hvor det er uklart hvem som har ansvaret, og hvor man ikke evner å svare ut det enkelte barns behov. Dette er det barna som betaler prisen for, og for noen koster det dem livet.

Lederen i barnevernsinstitusjonsutvalget, Erik Steine, slo alarm for over ett år siden om barn som dør under barnevernets omsorg. Et sentralt forslag, som utvalget la fram for ett år siden, var at alle barnevernsinstitusjoner i Norge bør være tilknyttet døgnbemannede psy-

kiatriteam som kan hjelpe barn og unge i sårbare situasjoner.

Regjeringen har lovet grep for å forhindre flere dødsfall i barnevernet. Så sent som tirsdag denne uken kunne helse- og omsorgsministeren likevel ikke svare på hvilke tiltak som vil komme fra regjeringen. At alle barnevernsinstitusjoner er tilknyttet et ambulansespesialhelseteam er fortsatt på planleggingsstadiet. At barn og unge med alvorlige rusproblemer skal få behandling i helsevesenet, slik voksne får, i stedet for å sendes til en barnevernsinstitusjon, er en endring som har blitt lovet. Når ansvaret skal overføres, har regjeringen fortsatt ikke gitt svar på.

I hele fjor ble det opprettet én – jeg gjentar: én – ny døgnplass til barn med psykiske lidelser. Det er med respekt å melde en svak respons på en graverende systemsvikt. Det er et slag i ansiktet til barn som sliter, til foreldre som mistet sine barn da de stolte på at barnevernet skulle ta vare på dem, og til foreldre som er livredde for at deres barn vil kunne komme til å lide samme skjebne.

Det er et alvorlig bakteppe, og jeg ser fram til en viktig debatt.

Tage Pettersen (H) [12:16:15]: Dette er en viktig debatt. At sju barn og unge har dødd under barnevernets omsorg de siste to årene, er ikke noe annet enn helt forferdelig. Det er også bare ett år siden Helsetilsynet la fram sin rapport om dødsfall i barnevernet, som avdekket at ni jenter døde på fem år fram til februar 2023, og tvillingene Mina og Mille var da regnet med blant disse. Vi har alle, selvfølgelig, dyp medfølelse med alle dem som sitter igjen.

Barnevernet skal være et sted der det er trygt, der man møter vennlige smil og varme hender. Barnevernet skal være en garanti for at alle barn og unge i Norge sikres omsorg, trygghet og utviklingsmuligheter. Barnevernet har som sin primæroppgave å ta vare på de mest utsatte barna i samfunnet vårt. De skal beskytte barn mot omsorgssvikt og motvirke at barn lider fysisk og psykisk overlast, men sannheten er at noen barn i dag lider under barnevernets omsorg. Når barn i barnevernets omsorg dør, gjør ikke det offentlige jobben sin.

Ansvaret er ikke Støre-regjeringens alene, men det er et ansvar alle vi som jobber med og har ansvar for barnevern i norsk politikk, må dele. Høyres og min oppgave har vært å påpeke de feil vi mener Støre-regjeringen har gjort, og foreslå alternativ politikk. For la det ikke være noen tvil: Den sittende regjeringen har gjort feil i sin barnevernspolitikk gjennom flere år, sett med mine øyne. Det er et faktum at regjeringen har vært mest opptatt av å kvitte seg med enkelte leverandører og aktører i barnevernet, og på regjeringens vakt har problemene i bar-

nevernet utvilsomt vokst seg større. Bare per august i år har Bufetat hatt 141 brudd på bistandsplikten. Til sammenligning var det like mange brudd i hele 2023. Bufdir, regjeringens eget fagdirektorat, har selv sagt til NRK at Støre-regjeringens politikk gjør barnevernsarbeidet vanskeligere.

Regjeringen driver det jeg vil karakterisere som en jojo-styring av barnevernet. Nok en gang har Støre-regjeringen foreslått en tilleggsbevilgning til barnevernet. De snur og vil rett og slett bruke 458 mill. kr ekstra til kjøp av private barnevernstjenester. Selvfølgelig er det veldig bra at de skifter standpunkt, at de gjør det de nå gjør, og også ser verdien av denne type aktører i feltet, men med denne tilleggsbevilgningen innrømmer samtidig regjeringen at de i flere år har ført en politikk som ikke har virket. Konsekvensen er at det har tatt norsk barnevern bakover. Regjeringen har tatt barnevernspolitikken langt til venstre og sagt at ideologi skal trumfe sunn fornuft, og det har bidratt til å skade barnevernstjernen. Det vil ta tid å rette opp de feil og mangler som regjeringen nå har påført tjenesten gjennom flere år.

Hvis borgerlig side får velgernes tillit neste år, kan i hvert fall jeg her og nå garantere at vi vil ta alle gode krefter i bruk, både det offentlige, de ideelle og de kommersielle, for det er det som er Norge, og det er det som er den norske modellen. Sivilsamfunnet, frivilligheten, det offentlige, de kommersielle og alle andre samarbeider om å finne de aller beste løsningene. Vi kan ikke ha en idealistisk tilnærming til politikk når det handler om menneskers liv, slik det gjør i dette tilfellet. Det sitter pårørende rundt i landet vårt og er ekstremt fortvilte. Fakta, fornuft, ansvar og tilgjengelig kapasitet må være førende i barnevernspolitikken, ikke en ideologisk tilnærming.

Barnevernet på sitt beste setter barnet i sentrum. Det handler om tidlig innsats, samarbeid og tillit, om skreddersydd støtte, at barnas mening og vilje skal høres, at vi klarer å tilby profesjonell og kompetent hjelp til rett tid, og at vi tar alle gode krefter i bruk. Barnets beste skal alltid settes først, og barnevernet er til for å hjelpe nettopp disse barna. Vi har på veldig mange områder – det skal vi ikke glemme – et godt barnevern i Norge. Det gjøres hver dag viktig arbeid av det norske barnevernet for å ta vare på barn som trenger det. Men likevel har rapporter fra Helsetilsynet og Riksrevisjonen, dommer fra Den europeiske menneskerettighetsdomstol og ulike forskningsrapporter de siste årene vist oss at vi har store utfordringer i barnevernet. Derfor er vår oppgave at dette er noe vi må løse sammen. Derfor er jeg også veldig glad for at vi kan ha denne debatten her i dag, for jeg tror vi alle sammen er helt enige om målet, som er å hjelpe de sårbare barna på en best mulig måte.

Mona Nilsen (A) [12:21:09]: Vårt velferdssamfunn settes virkelig på prøve når de svakeste blant oss utsettes for omsorgssvikt. Det er en alvorlig situasjon, og det gjør spesielt vondt når vi ser barn som ikke får den hjelpen de trenger, enten fordi det ikke gripes inn i tide, eller at det gripes inn for raskt, eller at tiltakene som gis, ikke er riktige.

Det er fellesskapets ansvar å stille opp når omsorgssituasjonen svikter. Det er bred enighet om at gode løsninger finnes i familie, nære nettverk, fosterhjem eller – for noen – institusjoner, men faktum er at barnevernet over tid har hatt store utfordringer. Under Høyre-regjeringen fikk vi en del rekke alvorlige rapporter om barnevernet. I alt fra NOU-en til Riksrevisjonens granskinger ble det dokumentert alvorlig svikt på flere områder. Langvarige bekymringer for barnevernet og bl.a. ansattekampanjen #heierna førte høsten 2019 til at statsråd Kjell Ingolf Ropstad ble bedt om å gi en redegjørelse til Stortinget.

Under frontaledebatten i 2020 ble det på initiativ fra Arbeiderpartiet gjort følgende enstemmige vedtak:

«Stortinget ber regjeringen sette ned et ekspertutvalg som skal gjennomgå norsk barnevern med mål om å bedre rettssikkerheten i alle ledd av tjenesten, der hensynet til barnets beste skal ligge til grunn for utvalgets arbeid.»

Vi kan konstatere at ingenting ble gjort på et helt år.

Noe av det første nåværende statsråd Toppe gjorde, var å oppnevne både barnevernsutvalget og institusjonsutvalget. Resultatet av utvalgene er utgangspunktet for regjeringens kvalitetsreform for både kommunalt og statlig barnevern. Kvalitetsreformen, som legges fram våren 2025, skal nemlig møte utfordringene med tidlig innsats, tilpasset oppfølging, styrket kompetanse og bedre kvalitet på institusjonene.

I tillegg til kvalitetsreformen har regjeringen også tilført betydelige midler gjennom flere statsbudsjett. I 2024 ble statlig barnevern tilført til sammen 1,3 mrd. kr. For 2025 er det foreslått en ytterligere økning med hele 800 mill. kr. Kapasiteten har økt fra 2021 til i dag, fra 601 til 668 plasser.

Barnevernet er en del av vår felles velferd. Når omsorgen svikter, må fellesskapet stå støtt. Med reformer, økte ressurser og bedre kvalitet skal vi sikre at barn får en trygg omsorg og framtid. Det er vårt felles ansvar. Vi må sikre at barnevernets ressurser brukes på å gi barn trygghet, kompetanse og gode tiltak, ikke nødvendigvis kommersiell profit.

Vi må ta situasjonen på alvor. Regjeringen peker på en viktig retning for et barnevern som bygger på de ressursene de har. Barn skal nemlig få slippe å flytte. De skal få nødvendig helsehjelp, utviklingsstøtte og beskyttelse.

På den måten er det den retningen vi trenger for å gi de mest sårbare barna en trygg framtid.

Margrethe Haarr (Sp) [12:25:09]: Alle barn og unge fortjener og har rett til å ha en trygg og god oppvekst, og det er vår viktigste oppgave å legge til rette for gode oppvekstvilkår. De aller fleste barn har det bra i Norge, men flere barn og deres familier trenger hjelp til å skape den tryggheten som barnet trenger. Vi trenger derfor en god barnevernstjeneste.

Jeg er glad for at komiteen har denne debatten i dag, og at vi i fellesskap løfter debatten om barnevernet og kan diskutere hvilke utfordringer vi har, og behov for endringer og tiltak. Det er et ansvar vi har i fellesskap, for uavhengig av hvilken regjering vi har hatt de siste årene, har det vært kritikk av barnevernet, bekymringer rundt tjenesten og varsler og rapporter om at ting ikke har vært bra. Forbedringer har blitt gjort, men ikke alle tiltakene har løst utfordringene, og nye utfordringer har dukket opp. Barnevernet er kanskje en tjeneste som vil kreve at vi gjør justeringer og endringer mer eller mindre kontinuerlig, for å gjøre vårt for å kunne skape det best mulige barnevernet, med barnets behov og barnets beste i fokus.

Barnevernsreformen hadde som intensjon å bedre samarbeidet på tvers av tjenestene i kommunene, satse på forebygging og komme tidligere inn med tjenester. Hensikten var at behovet for omfattende tjenester i barnevernet skulle reduseres, inkludert behovet for institusjoner. Foreløpig har man ikke lykket med den strategien. Behovet for institusjoner i barnevernet har i en kort periode under pandemien gått ned, men høsten 2022 snudde behovet drastisk. Flere barn og unge fikk behov for et institusjonstilbud, og mange hadde et større behov enn tidligere og behov for lengre opphold enn før. Det gjorde at feltet måtte sne seg rundt raskt for å bygge opp kapasitet.

Det har vært gjentatte brudd på bistandsplikten, og på grunn av det raskt økende behovet klarer man ikke raskt nok å gi et institusjonstilbud til de barna som trenger det, og det er alvorlig. Likevel jobbes det godt med å øke kapasiteten i det statlige barnevernet og hos de ideelle, og samtidig sikre at vi klarer å dreie tilbudet og innretningen på institusjonene for å tilpasse tilbudet til behovet som det enkelte barnet har for omsorg, hjelp og behandling, og samtidig sikre en god kvalitet på det tilbudet som gis.

I tillegg venter altfor mange barn på fosterhjem. Regjeringen har lagt fram en stortingsmelding om fosterhjem som er til behandling i Stortinget nå. Et sentralt mål for regjeringen er at barn som har behov for det, skal få et fosterhjem for å sikre dem en trygg og stabil omsorgssituasjon, og av de barna som ikke kan bo

hjemme, bor ni av ti i fosterhjem. Vi er kjent med at det er for få fosterhjem i dag, og det er altfor mange barn som venter på et hjem. Fosterhjemsmeldingen foreslår tiltak for å øke antall fosterhjem og sikre stabilitet og bedre forutsetninger for fosterhjemmene. Jeg håper at vi med de foreslåtte tiltakene bidrar til at flere ønsker å bli fosterforeldre og åpne for barn som trenger den omsorgen og kjærligheten de kan gi. Fosterhjemmene er en bærebjelke i det norske barnevernet, og vi må sikre at det er et tilbud som vi også i framtiden kan gi de barna som trenger det.

Barnevernet er en viktig tjeneste, men det er også et stort ansvar når staten går inn og tar over omsorgen for de mest utsatte barna vi har, de som trenger mest hjelp, støtte og omsorg, og sikrer at de får det tilbudet de trenger. Barnevernet har vært gjennom store endringer og har fått et større fokus politisk, noe som er bra og riktig, og det har samtidig bidratt til og gjennomført endringer, tatt grep og gjort tilpasninger i tjenestene for å gjøre dem bedre. Det har vært gjennomført mange endringer og ulike reformer, og vi må innrømme at mange av endringene er gjennomført på grunn av en eller annen krise. I dag må vi også si at vi har en krise, en krise som det jobbes med for å løse, men som også vil trenge ytterligere tiltak for å kunne gi et tilbud til dem som trenger det.

Det har de siste årene vært flere tilfeller der barn har mistet livet mens de bor i barnevernsinstitusjon. Det er grusomt, og det skal ikke skje, og vi må gjøre alt i vår makt for at det ikke skal skje igjen. Statens helsetilsyn har hatt en gjennomgang av de mest alvorlige hendelsene i barnevernet og kommet med sine anbefalinger om ting vi kan gjøre bedre og annerledes for å forhindre at dette skjer igjen. Rapporten viser tydelig at vi ikke klarer å ivareta de barna godt nok. Vi klarer ikke å gi dem et godt nok tilbud, særlig knyttet til psykisk helse og koordinering av tjenester. Det er et viktig ansvar vi har med å gjøre de nødvendige justeringene for å sikre at barn som må bo på institusjon, får den hjelpen de trenger.

Det er viktig å understreke at i mange saker lykkes vi godt med barnevernstiltakene. Hjelpetiltakene i hjemmet fungerer, og barnet får en god oppvekst i et fosterhjem eller den omsorgen og hjelpen det trenger på institusjon. Likevel: Noen ganger går det absolutt ikke bra, og de hendelsene må vi lære av.

Silje Hjemdal (FrP) [12:30:16]: Etter hva jeg vet, er det første gang vi har en initiativdebatt om barnevern i denne sal. Jeg er veldig glad for at komiteen var helt enig i at en sånn debatt var på sin plass å ha. Primært ønsket jeg egentlig en redegjørelse fra statsråden på feltet, all den tid det har kommet så mange alvorlige rapporter og tilbakemeldinger til oss og til andre om situasjonen i norsk barnevern. Saken om Mina og Mille rys-

tet oss i grunnvollene og var nok et eksempel på at de barna som dør under det offentliges omsorg, har et fjes og en historie.

I går hadde jeg et møte med Forandringsfabrikken, som har gitt ut en ny bok – Uten trygghet er vi sjanseløse. Jeg håper statsråden også vil kikke på den. Det var en kraftig påminner om en annen som ga denne debatten et fjes, og som var en viktig stemme. På søndag er det ett år siden Mathilde Hellum døde. Hun var veldig engasjert i Forandringsfabrikken og var, som mange kanskje husker, en veldig viktig stemme i dokumentarserien Instukids på NRK. I begravelsen hennes lovet statsråden at hun skulle ta Mathildes arbeid med seg videre og følge det opp, og at hennes stemme ikke skulle bli glemt. Det håper jeg statsråden lover å følge opp i sitt arbeid videre, nettopp fordi en sånn forpliktelse krever handling.

Nå har vi etter hvert fått ganske mange utredninger, rapporter og anbefalinger fra ulike tilsyn, utvalg, ekspertgrupper osv., men vi ser liten vilje til handling. Imens går barn som er under det offentliges omsorg, glipp av veldig viktig hjelp, kanskje spesielt innenfor helsefeltet. Derfor skal jeg også være den første til å anerkjenne at dette er et veldig viktig felt for vår statsråd, barneministeren, som er her i dag, men det er vel så viktig at helseministeren kommer på banen i disse debattene. Noen av de utfordringene som påpekes av alle utvalg og i alle rapporter vi har fått til nå, er nemlig at man er nødt til å se systemet på tvers av sektorer, og at man ikke har samhandlet godt nok.

Det er veldig betenkelig at når man som barn har problemer med rus og psykiatri, blir man henvist til barnevernet, men er man voksen, har man krav på helsehjelp. Det er faktisk en stor utfordring i dagens system, som dagens barnevern ikke er rigget for. Det er veldig viktig å minne oss på at i en del av disse rapportene er det ikke bare barnevernet som får kritikk, det er også helsevesenet. Det viser at samhandling er avgjørende for at vi skal kunne gi disse barna gode nok hjelpetilbud, og da spesielt hva angår deres behov for helsehjelp.

Jeg begynner å bli veldig utålmodig, sammen med mine kollegaer i komiteen, med tanke på hvordan man etter hvert ønsker å følge opp disse rapportene. I sist spørretime i denne sal lovet statsråden at det jobbes med tiltak på lengre sikt, men hun sa også konkret at man har jobbet med strakstiltak. Jeg håper statsråden i løpet av denne debatten vi har i salen i dag, vil redegjøre for eller informere Stortinget om hvilke konkrete strakstiltak regjeringen nå er klar for å igangsette for å gi bedre hjelp og vern til disse barna, som sårt trenger vår innsats.

Kathy Lie (SV) [12:35:28]: Noen ganger blir barn utsatt for så alvorlig omsorgssvikt at de ikke kan bo med foreldrene sine. I de tilfellene kommer det offentli-

ge inn for å ta over omsorgen. Da bør vårt løfte til disse barna være at vi som storsamfunn skal rette opp de skadene som har blitt påført, og gjøre alt vi kan for at disse barna skal få et bedre liv.

Dessverre ser vi altfor mange eksempler på at barn under offentlig omsorg ikke får det tilbudet de behøver og trenger. Det er en forbrytelse overfor de mest sårbare i samfunnet vårt at vi ikke stiller opp med de ressursene som trengs for at de skal kunne leve et godt liv.

Et godt barnevern er forskjellen på et godt liv, et dårlig liv og ikke et liv i det hele tatt. Siden februar i fjor har vi mistet fem ungdommer med tilknytning til barnevernsinstitusjoner. Vi vet også fra Helsetilsynets granskning at mange ungdommer på institusjoner sliter psykisk og fysisk, og at over 100 ungdommer i løpet av to år har forsøkt å ta sitt eget liv på institusjoner. Alle disse ungdommene har drømmer, ønsker og ferdigheter, men vi klarer ikke å ta vare på dem på en god måte.

Det har vært fokusert mye på at barnevernet bryter bistandsplikten, at det er mangel på institusjonsplasser i offentlig barnevern, særlig for barn med store og sammensatte behov. Samtidig med dette vet vi at mange av de kommersielle barnevernsinstitusjonene går så det griner. Utenlandske selskap tjener seg rike på de mest sårbare barna, og det offentlige betaler regningen. Vi som folkevalgte må da spørre oss: Er det sann vi skal ha det? Er det sann at disse ungdommene shopper institusjonsplasser i et fritt marked? Nei, de settes ut på anbud.

Barn og unge som har behov for en institusjonsplassering, trenger et tilbud som er av høy kvalitet, med motiverte ansatte som kan bygge relasjoner. De har behov for stabilitet. Det er derfor viktig at barna ikke har for mange ansatte å forholde seg til, men at det er faste og stabile ansatte barna kan bygge relasjoner til. Barna har behov for trygge, gode voksne som er en del av et godt etablert fagmiljø, med god ledelse og oppfølging.

Dessverre er det ikke dette som er dagens realiteter. Barnevernsfeltet er et av de velferdsområdene der det er størst forskjeller mellom ulike tilbydere med hensyn til hvilke lønns-, pensjons- og arbeidsvilkår deres tariffavtaler binder dem til. Dette har igjen konsekvenser for gjennomtrekk blant de ansatte.

Bufdirs rapport om turnover blant ansatte i barnevernet viser at driftsmodell har stor betydning for både faktisk turnover det siste året og også hvorvidt ansatte planlegger å skifte jobb samt jobbe innenfor institusjonsfeltet på lang sikt.

De kommersielle institusjonene har høyest faktisk turnover blant de ansatte. Nær seks av ti ansatte i kommersielle institusjoner oppgir at utskiftningen har vært høy eller veldig høy det siste året. De barna som har mest behov for stabilitet og trygge rammer, er altså de som er mest utsatt for gjennomtrekk blant ansatte. Tal-

lenes tale er tydelig: Dette henger tett sammen med driftsform.

Vi skylder disse barna å gjøre alt vi kan for å bygge opp kapasitet i statlig og ideell regi og sikre gode lønns og pensjonsvilkår for de ansatte, sånn at de ønsker å stå i jobben over tid. Vi har ingen tid å miste; nå er det på tide å trykke på den røde knappen.

Jeg er glad for at regjeringen i sitt forslag til statsbudsjett foreslår en stor økning i midler til statlig barnevern, men er samtidig bekymret for at trege statlige prosesser gjør at det tar for lang tid og er for lite fleksibelt. Derfor er det viktig at vi samtidig legger til rette for de private ideelle med langsiktige kontrakter og etableringsstøtte.

Det viktigste er at vi har et tilpasset tilbud med riktig omsorgsnivå til alle barn som trenger det. Vi kan ikke la barn stå alene uten hjelp. Derfor må vi fortsatt bruke noen av de kommersielle tilbudene. Den beste måten å sørge for at de kommersielle institusjonene vi bruker, holder best mulig kvalitet og stabilitet, er faste rammeavtaler, men jeg mener det er viktig at det er staten som skal ha beredskapen, og at vi raskest mulig må sørge for en situasjon hvor vi avvikler dagens praksis med dyre enkeltkjøp av plasser. Hvor dyrt dette er, ser vi når vi hvert år må behandle tilleggsbevilgninger på flere hundre millioner.

Mitt spørsmål til statsråden i denne sammenhengen er om hun deler denne vurderingen, og hva hun nå vil gjøre for å sikre stabilitet og trygghet for de mest sårbare i samfunnet vårt.

Statsråd Kjersti Toppe [12:40:41]: Det har over flere år vore store utfordringar i institusjonsbarnevernet. Barn har mista livet mens det offentlege har hatt den daglege omsorga for dei. For mange barn flyttar for masse og får for dårleg helsehjelp, og dei møter utfordringar med rus.

Regjeringa tar situasjonen i norsk barnevern på alvor. Behovet for endringar i institusjonsbarnevernet er grundig dokumentert. Difor sette regjeringa òg ned institusjonsutvalet, som hausten 2023 la fram sin rapport. Han viser behovet for ei ny retning for institusjonsbarnevernet, der barna kan føla seg trygge, forstått og verdsette. På bakgrunn av NOU-en la regjeringa allereie våren 2024 fram sin institusjonsstrategi med namnet Vårt felles ansvar – ny retning for barnevernets institusjonstilbud.

Regjeringa jobbar for eit barnevern som byggjer på dei ressursane barnet har. Barn skal sleppa å flytta, barn skal få helsehjelp, utviklingsstøtte og beskyttelse. Barnevernsinstitusjonar skal opplevast som ein heim, og barn i barnevernet skal få ro og oppleva normalitet. I neste års statsbudsjett føreslår vi 58 mill. kr til utprøving av ein institusjonspilot i tråd med desse måla i strategien.

Mange barn får god hjelp i barnevernet, og mange tilsette jobbar kvar dag for at barn i barnevernet skal ha det godt, også på institusjon. Det må vi ikkje gløyma. Men i denne debatten handlar det om kva som sviktar. I 2023 bad eg Helsetilsynet om å setja i gang ei gransking av alle tilfelle dei fem siste åra der barn har døydd i forbindelse med institusjonsopphald. Ei slik gransking hadde ikkje tidlegare vore gjennomført. Samtidig gjorde Statsforvaltaren i Vestland eit tilsyn med den svært tragiske saka der tvillingane Mina og Mille døydde. Helsetilsynet skreiv i sin rapport at:

«Dagens situasjon med gjentatt innleggelse i og utskriving fra spesialisthelsetjenestens døgnenheter og flytting mellom barnevernsinstitusjoner som selv mener de ikke har tilstrekkelig kompetanse, er ikke til barnets beste.»

Det er eg einig i. Dette systemet gjer også at barna det gjeld, mister tilliten til at vi og samfunnet vil eller kan hjelpa dei. Rapporten viser kort sagt kor ille det kan gå om barnevernet blir ståande aleine med ansvaret for oppfølging av barn med svært samansette behov og store helseproblem. Denne erkjenninga ligg òg til grunn for institusjonsstrategien vår og arbeidet med ei kvalitetsmelding. Desse barna er vårt felles ansvar. Alle tenester må og skal strekkja seg over kanten og ta sin del av ansvaret for barn i barnevernet.

Vi gjer også ting, på både kort og lang sikt. Helseføretaka har i 2024 fått i oppdrag å planleggja for at alle barnevernsinstitusjonar er knytte til eit helseteam. Det er oppretta helseteam i alle regionar, med ulik innretning, der ein testar ut ulike modellar. Det er òg inngått nye samarbeidsavtalar mellom helse og barnevern i alle regionar. Bufdir og Helsedirektoratet er i gang med å rulla ut «Nasjonalt forløp for barnevern og helse», ein grunnmur i helsesatsinga i barnevernet. Regjeringa jobbar òg for betre kartlegging av barn før institusjonsopphald, medrekna behov for helsehjelp og betre innretning av skuletilbodet, og som kjent planlegg vi for at ansvaret for tverrfagleg helsekartlegging skal overførast til helse.

Det er òg sett i gang fleire tiltak no for å styrkja kompetansen om rusmiddelproblem både i helsesektoren og i barnevernet. Vi planlegg for at ansvaret for spesialisert rusbehandling blir flytta til helsesektoren, og det jobbar vi saman med spesielt Helse- og omsorgsdepartementet for å få ein framdrift på.

Vi har sendt mange viktige forslag til lovendingar på høyring, som vi følgjer opp for å leggja fram ei sak for Stortinget som vi kan behandla i denne perioden. Vi har òg fremja forslag som skal gjera ruskontroll i institusjon enklare og betre, og vi kjem til å ha sterkt fokus på familie og nettverk.

Dette er nokre av tiltaka som gjeld kva som skjer på kort sikt. Eg vil i eit anna innlegg koma inn på den alvorlege situasjonen som har vore med brot på bistandsplikta.

Presidenten [12:45:15]: Det blir replikkordskifte.

Tage Pettersen (H) [12:45:52]: La meg starte med å takke statsråden for redegjørelsen. Jeg skal ikke bruke replikkordskiftet til å snakke om leverandører denne gangen. Jeg har lyst å starte med den virkelighetsoppfatningen vi har. Mens representanten Mona Nilsen snakket mest om høreregjeringen i 2019 og vel ikke hadde et snev av selvransakelse i seg, brukte representanten Haarr ordet krise i sitt innlegg. Hvis vi spør dem som befinner seg utenfor denne salen, står vel de nærmest representanten Haars beskrivelse og kanskje ikke representanten Mona Nilsens beskrivelse. Hvordan vil statsråden betegne den situasjonen mange barn i barnevernets tjeneste står i i dag?

Statsråd Kjersti Toppe [12:46:38]: Eg synest eg var ganske tydeleg i innlegg mitt. Eg seier at det både er og har vore store utfordringar. Når barn mistar livet mens det offentlege har omsorga for dei, er det klart at det er veldig alvorleg. Eitt barn vi mistar, er jo eitt barn for mykje. Det verste er at dette har skjedd før, og vi har til no ikkje klart å læra av den svikten som skjer, og vi får dei same forklaringane. Det er det eg er opptatt av – korleis vi framover kan læra og få til det samarbeidet som alle ser ikkje er der, for dei barna som treng det aller mest. Helse er ein veldig viktig nøkkel; det jobbar eg veldig mykje med. Vi har òg fått på plass tiltak som gjer at vi skal læra av feil i barnevernet og få ein betre tryggleikskultur. Det er eitt av fleire tiltak som eg jobbar med for å gjera det trygt for barna i barnevernet.

Tage Pettersen (H) [12:47:44]: Takk for svaret. Jeg oppfattet også statsråden slik i hennes innlegg. Som jeg også sa i mitt innlegg, må alle vi som jobber med og for barnevernet i Norge, være med og ta ansvar for den situasjonen vi er i.

Vi er også opptatt av at forebygging er det viktigste, og at tidlig innsats – å sette inn tiltak så tidlig i forløpet som mulig – er riktig tiltak. Da kommer kommunene inn i bildet. Vi har nå en situasjon med at kommune etter kommune kutter i sine budsjetter. Vi lesar medieoppslag etter medieoppslag om at dette også rammer barnevernstjenesten ute i kommunene. Senest i dag kan vi på NRK Østfolds nettsider lese at Østfold fylkeskommune skal legge ned et spesielt skuletilbud for barnevernsbarn. Det er ett eksempel.

Hvordan ser statsråden på situasjonen ute i kommunene når det gjelder kommuneøkonomien og det

som nå skjer i barnevernstjenesten rundt omkring i veldig mange kommuner?

Statsråd Kjersti Toppe [12:48:39]: Eg hadde eit konsultasjons- og dialogmøte med KS kl. 08 i dag, så eg har fått ein god gjennomgang av situasjonen i kommunane. Sjølv sagt er det ei bekymring når kommuneøkonomien er stram – det melder alle om. Regjeringa har kome dei i møte med både ekstra midlar no og varsel om det til neste år. Mange av dei som sit i kommunestyre, tenkjer på kva som er det lovfesta ansvaret og dei lovfesta oppgåvene, og at det er lite rom for førebygging, som i alle fall ikkje er lovfesta på same måte.

Det er stor oppslutning om barnevernsreforma oppi alt i dette – det må eg òg få seia – og at det er kommunane som har ein viktig reiskap og nøkkel til å kunna prioritera førebygging og gi barn i barnevernet rett hjelp på eit tidleg tidspunkt. Det er framleis målet, trass i at det kan vera krevjande.

Silje Hjemdal (FrP) [12:49:58]: Nylig hadde TV 2 en sak der man undersøkte hvor mange nye døgnplasser for barn og unge innenfor psykiatrien som er opprettet de to siste årene, og hvor mange man har planlagt å opprette de neste to årene. Svaret som kom fram der, var at fra 2022 til 2023 har det vært en økning fra 331 til 332. Det betyr altså én ny plass. Er statsråden fornøyd med dette?

Statsråd Kjersti Toppe [12:50:37]: Eg har sete i helse- og omsorgskomiteen i tolv år. Eg har vore med i enormt mange debattar om døgnkapasitet i helse- og omsorgssektoren og særleg i barne- og ungdomspsykiatrien. Det har vore ei fagleg utvikling frå 2000-talet og framover, som til dels har vore ønskt, der ein går i retning av meir ambulant verksemd. Men synet frå fleirtallet på Stortinget har vore at den utviklinga har gått altfor langt.

Vi var med på eit vedtak då førre regjering styrte, om at ein skal stoppa nedbygginga av døgnkapasitet i psykisk helsevern og snu utviklinga. Ifølgje tal eg har fått presentert, er vi no i gang med å snu utviklinga. Det tenkjer eg er veldig, veldig bra. Det er eit enormt behov for auka døgnkapasitet for barn og unge, for at vi skal gi barn i barnevernet den helsehjelpa som dei har behov for.

Silje Hjemdal (FrP) [12:51:39]: En annen bekymring tilknyttet disse tilbudene er at en del av dem er helgestengt. Det som også etterlyses, er døgnbemannede psykiatriteam som er tilknyttet barnevernstjenesten. Statsråden nevnte riktignok helseteam ute i kommunene, men jeg kunne gjerne tenke meg å høre hennes refleksjoner om de etterlysningene. Hva gjør man med de

tilbudene som er helgestengt? Ønsker regjeringen å komme med forslag om døgnbemannede psykiatriteam tilknyttet barnevernsinstitusjonene?

Statsråd Kjersti Toppe [12:52:29]: Når det gjeld døgnopne institusjonar innan helse, må helseministeren svara på det, men det andre spørsmålet er eg veldig opptatt av.

Når eg snakkar om helseteam, handlar det om institusjon. Vi har sagt i strategien vår at alle institusjonar, offentlege og private, skal ha eit helseteam knytt til seg. Helseføretaka har fått i oppdrag å planleggja for det i 2024. Dette er kome på plass i alle regionar, ikkje ved alle institusjonar. Ein prøver no ut ulike modellar for korleis dette skal fungera på best mogleg måte. Eg trur det er ein nøkkel til å få ned risikoen for barn på institusjon, for vi veit at veldig mange av dei ikkje berre har helseproblem, men òg til dels alvorlege helseutfordringar.

Kathy Lie (SV) [12:53:44]: Statsråden og jeg er enige om at kapasiteten i barnevernet er for dårlig, særlig for barna med størst behov. Vi er også enige om at barnevernet skal drives av offentlige og ideelle. Likevel er det fortsatt – etter tre år i denne regjeringsperioden – for få statlige institusjonsplasser, til tross for økte bevilgninger. Det jeg lurer litt på, er: Hvordan ser statsråden på det arbeidet som har vært gjort? Hva skyldes tregheten i oppbygging av nødvendig statlig kapasitet? Hva vil statsråden gjøre for at det blir fortgang i å sikre den nødvendige kapasiteten som vi trenger?

Statsråd Kjersti Toppe [12:54:33]: Eg er heilt einig i at det er veldig viktig å auka grunnkapasiteten og beredskapen i det offentlege barnevernet. Da må vi – kort fortalt – få fleire plassar òg i det offentlege barnevernet. Eg er utolmodig etter å få dette til å skje raskare, men har òg respekt for at dette kanskje er noko av det vanskelegaste, for det er enormt masse kompetanse som må til, og vi må få ei trygg innretning av tilboda. Dette er ikkje enkle plassar å oppretta. Vi har no brukt ein god del midlar for òg å styrkja dei eksisterande plassane, slik at dei kan ta imot barn med større behov, auka både bemanninga og kompetansen, sjå på bygningsmessige forhold – brannsikkerheitstiltak osv. – og kunne ha støtteteam og vakne nattevakter. Vi har òg styrkt kvaliteten på dette området.

Grunde Almeland (V) [12:55:51]: For litt over to år siden fremmet Venstre et forslag om å sikre forsvarlige barnevernstjenester. Et av forslagene var å utrede hvordan staten, f.eks. etter modell eller inspirasjon fra RO-BEK, kan gripe inn overfor kommuner som systematisk bryter barns rettigheter. Statsråden avviste Venstres forslag den gangen og mente at tilsyn var tilstrekkelig.

Jeg svarte den gangen med at stadige tilsyn over flere år har avdekket mangler, men uten at tilsynene har fått sin tilsiktede effekt eller har forpliktet staten til faktisk å gripe inn.

Denne uken varslet helse- og omsorgsministeren nye grep for eldreomsorgen i landets kommuner. Statsråden planlegger en verstingliste for å identifisere kommuner med dårlig eldreomsorg, og dersom en kommune havner på en slik liste, vil staten være forpliktet til å gripe inn. Målet er å jevne ut det statsråden mistenker er store forskjeller i kvaliteten mellom kommunene.

Kan statsråden gjøre rede for hvorfor regjeringen anser dette som viktig å få på plass i eldreomsorgen, men ikke i barnevernet?

Statsråd Kjersti Toppe (Sp) [12:56:54]: Ein vart vel ikkje heilt einig i regjeringa om det forslaget. Det har vel òg med Arbeidarpartiet sitt programarbeid å gjera. Når det gjeld forslaget som Venstre og representanten kom med for to år sidan, er eg kritisk til å laga slike verstinglister for viktige fagmiljø i kommunane. Eg trur ikkje at det vil bidra til å gjera dei dårlege tenestene betre. Eg trur på andre tiltak, f.eks. tilsyn der vi har ei god oppfølging i etterkant, slik at tilsyna fører til læring. Den førre regjeringa innførte ein slik trafikklysmodell på barnevernsfeltet. Eg har ikkje høyrte nokon som har etterlyst kor han vart av, så dette er prøvd før. Det var ikkje ein god idé da, og eg trur heller ikkje det er ein god idé no.

Presidenten [12:57:56]: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Charlotte Spurkeland (H) [12:58:14]: Til daglig har jeg ansvar for barnevernet i Bergen, som byråd, og jobber tett på tjenestene som hjelper sårbare barn og familier. Stortinget har vedtatt en viktig barnevernsreform. Jeg tror ikke det finnes én representant i denne salen som ikke er enig i at det er bedre å forebygge problemer tidlig framfor å reparere. Det er klart bedre for det enkelte barn å få hjelpetiltak i hjemmet eller i sin kommune så tidlig som mulig, framfor å få en plass i en institusjon, kanskje langt fra hjemmet sitt. Det er bedre å få hjelp tidlig.

Det største insentivet kommunene har fått for å forebygge mer, er at plassering i statlige institusjoner har blitt mye dyrere. Det kan være klokt, men i en overgangsfase betyr det imidlertid at kommunene skal finne penger til å øke de forebyggende tiltakene, samtidig som de statlige institusjonsplassene tar en mye større del av budsjettet. Det betyr at kommunene, som har en veldig presset økonomi fra før, virkelig står i en skvis.

For Bergen sin del har budsjettene til plasseringer økt betydelig de siste årene fordi det er flere barn som trenger mer hjelp, men dette er ikke noe storbyproblem alene. Dette gjelder alle kommuner, også små kommuner. Gjennom det siste året har vi også sett en stor mangel på institusjonsplasser, med mange brudd på bistandsplikten. Jeg mener at den jojobolitikken som har vært ført, med nedbygging av private tilbydere som nå bygges opp igjen, har vært veldig uheldig fordi barn som trenger hjelp, ikke har fått det.

Barnevernstjenestene er under press i hele landet. Vi sliter med å rekruttere folk, og vi sliter med å beholde dem som jobber i barnevernet. Det er flere barn som har behov for omfattende hjelp nå, noe som også gjenspeiles i den økende ungdomskriminaliteten, hvor det er veldig få unge som står for mye av kriminaliteten.

Vi trenger mer forebygging, ikke mindre, og vi trenger å sikre at de nyutdannede som har utdannet seg for å være og jobbe i barnevernet, faktisk blir værende der. Det fordrer at vi framover har nok tilgjengelige plasser i det statlige barnevernet, samtidig som kommunene har nok ressurser til å drive den gode forebyggingen vi faktisk trenger for at barnevernsreformen skal bli gjennomført.

Åslaug Sem-Jacobsen (Sp) [13:00:54]: I mai 2020 sto Ropstad, som da var barne- og familieminister, og redegjorde for alle dødsfall, for all svikt, for alle dommer i Den europeiske menneskerettsdomstol og for alle mulige andre utfordringer i barnevernet. På den tiden balet vi med rapporter om og kritikk av drap, selvmord og alvorlige hendelser på institusjoner, som Vollen-drapet, Stina-saken, Ida-saken og Glassjenta-saken, samt alt det forferdelige som skjedde i institusjonen Vestlundveien, inkludert to dødsfall. Den gangen hadde vi også nylig fått høre rystende detaljer om «gutten på luftmadrassen» som ikke fikk forsvarlig hjelp på den institusjonen han var. Da hadde vi i opposisjonen bedt om en slik redegjørelse et halvt år tidligere og fått nei, men omsider fikk vi den. Det opplevde jeg som en seanse som ikke bare handlet om alt det som var galt i barnevernet på Solberg-regjeringens vakt, men at komiteen sammen med ministeren påpekte at de var i denne båten sammen, og at vi måtte lete etter de beste løsningene framover sammen.

I dag har vi en litt lignende debatt, men med en annen inngang, som understreker dette siste bedre, en initiativdebatt bedt om av en samlet komité – sammen – og da også sammen med barne- og familieministeren, som ønsket seg en slik en. For selv om dagens minister har igangsatt mange utvalg og nye lovarbeid for å svare opp alle de kritiske rapportene og skandalene i barnevernet i forrige periode, og også i denne, skjer det fortsatt grove

feil og flere dødsfall. Det gjør at de aller mest sårbare barna i samfunnet vårt får det verre og også dør når samfunnet har overtatt ansvaret for omsorgen av dem, særlig i forbindelse med institusjonene våre. Det er rett og slett ikke akseptabelt. Selv om disse barna har sitt å stri med, må systemet og fagfolkene evne å tilnærme seg dem på et vis som gjør at de får tillit og klarer å håndtere alt det vonde de har inni seg og rundt seg, på et vis som gjør at de får det trygt og bedre, ikke verre.

Heldigvis kom barnevernsinstitusjonsutvalget i fjor med en rapport som hadde mange nye og gode tiltak i seg, som Senterpartiet og Arbeiderpartiet nå skal få satt ut i livet med den nye kvalitetsreformen for barnevernet, som kommer til våren. Jeg tror at det absolutt vil føre til forbedringer.

Vi skal sørge for et mye bedre helsetilbud enn slik det har vært nå. Det vil ha stor betydning, siden vi fikk en plutselig vekst i behovet for institusjonsplasser etter pandemien, med mange barn som slet mye mer med rus og psykiatriske utfordringer.

Det har vært utfordrende å skaffe disse plassene, men vi er godt i gang, ikke minst med å sørge for at vi bygger opp og styrker et institusjonstilbud i det offentlige og i det ideelle, hvor profitt ikke er hovedmålet, slik det er hos de kommersielle tilbyderne.

De fleste barna som har behov for omsorg fra staten, vil ha det best i et fosterhjem og ikke på institusjon. Den nye fosterhjemsmeldingen regjeringen har kommet med, jobber nå komiteen sammen om, og jeg har stor tiltro til at grepene som tas der, også vil føre til bedring på dette feltet.

Nils T. Bjørke hadde her overtatt presidentplassen.

Grunde Almeland (V) [13:04:10]: Når vi nå begynner å gå mot slutten av denne debatten, vil jeg takke for det jeg for det meste opplever som en veldig god debatt. Det er, som flere har påpekt, en felles erkjennelse – tverrpolitisk – av at man her ikke har fulgt opp godt nok over tid. Det er flere regjeringer som har ansvar for den situasjonen barnevernet i dag står i, og det er også jeg, på vegne av Venstre, veldig ærlig på. Dette er altså ikke et forsøk på å prøve å renskrive det man har gjort i sin egen regjeringsperiode, men heller på å prøve å se på nåsituasjonen og peke på hvilke tiltak vi skal gjøre framover.

Når jeg da også i min replikkveksling tok opp vårt forslag fra to år siden, var det ikke fordi jeg har tro på at statsråden nå har snudd om det forslaget. Det er fordi jeg etterlyser et svar på det som også var spørsmålet mitt den gangen, og som jeg håper statsråden tar opp i det innlegget hun i sitt første innlegg varslet at hun skulle ta. Spørsmålet er rett og slett: Hvordan skal staten i større

grad være forpliktet til å gripe inn når en kommune systematisk ikke klarer å følge de pliktene de har, og systematisk bryter barns grunnleggende rettigheter?

Det er helt greit for meg at statsråden opplever at det å lage en verstingliste er problematisk, men hele poenget, også med en sånn form for oversikt, er å si at når en kommune ikke har økonomi og ressurser og ikke er i stand til å løse helt ekstraordinære utfordringer, må staten faktisk ha en mulighet til å gripe inn. Regjeringen har i dag begrenset mulighet til sånn inngripen, til tross for at det er regjeringen som har delegert videre det ansvaret. Som delegerende myndighet bør statsråden rett og slett ha en tanke om hvordan man skal håndtere dette systemet utover bare å motta tilsynsrapporter. Det var poenget vårt med det forslaget den gangen, og jeg vil gjerne at statsråden sier noe om hvordan hun ønsker å håndtere dette framover.

Jeg vil også si at det siden februar 2023, altså på ganske kort tid, har vært – som flere har påpekt – fem dødsfall med tilknytning til barnevernsinstitusjoner. Det gjør også at den situasjonen vi står i nå, settes i et veldig alvorlig lys. Veldig mange av de tiltakene som er kommet de siste årene, er tiltak også Venstre støtter, men det er først og fremst reaktive tiltak. Det vi mangler, er de tiltakene som også ser framover. Da er jeg glad for det nye oppdraget som Helsetilsynet har fått, med å gi statsråden hjelp til å peke på nettopp de proaktive tiltakene framover.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:07:31]: Først vil jeg si en takk til representanten Grunde Almeland, som sa at problemene i barnevernet har kommet over tid, og at det er flere regjeringer som er ansvarlig for den situasjonen vi står oppe i, og for representantens vektlegging av å styrke fellesskapet og den økonomiske innsatsen på dette området.

Det er veldig positivt i dag at barnevernet engasjerer flere i kommunestyrene, for det er utrolig vesentlig at vi legger vekt på forebygging av det utenforskapet som barnevernet er en del av. I barnevernsarbeid skal barn møtes med vennlige smil og trygge hender, ble det sagt. Jeg vil si at de også skal møtes med fasthet og varme. Formålet med møtet mellom barn og disse fagfolkene er å skape tillit mellom barn og fagfolk, skape trygghet for barn. For å få til det må en ha kontinuitet, og en må bruke tid.

Regjeringa, ved statsråd Toppe, har arbeidet kontinuerlig for dette. Det har vært helt nødvendig å ha store tilleggsbevilgninger for å styrke kvaliteten, både bygningsmessig og faglig, nettopp for å få til det tillitsbyggende arbeidet. Jeg hadde håpt at flere representanter fra opposisjonen kunne gitt statsråden anerkjennelse for det arbeidet, for det har sikkert ikke vært lett.

Høyres representant Tage Pettersen sier at regjeringa har tatt barnevernsarbeidet langt til venstre. Det er en feil påstand. Regjeringa har nå en statsråd som engasjerer seg sterkt for å ta nødvendig politisk styring for å realisere et kvalitativt bedre barnevern – fra forebygging, fosterhjem og institusjonsplasser og til det kommunale og statlige barnevernet. Det er meget krevende. Ikke minst er det svært krevende å sikre bistandsplikten når det kommunale barnevernet ikke greier å løse sine oppgaver. Skal bistandsplikten og akuttberedskapen løses av kommersielle selskaper? Er det noen innenfor helsesektoren som mener det? Nei, det er det offentlige som skal ha den akuttberedskapen. Slik må det sjølsagt også være i barnevernet. Det er ikke venstre- eller høyrepolitikk – det er bare sunn fornuft.

For institusjonsbarnevernet er det vesentlig å satse på å styrke det offentlige og det ideelle. Det kommersielle må tones ned, for dette er ikke et varemarked. Det passer ikke å ha profittbaserte selskaper som driver på den måten – at en skal dekke opp akuttberedskapen i barnevernet slik. Det tror jeg alle er enige om, også de fleste høyrefolk.

Margrethe Haarr (Sp) [13:10:50]: Fra regjeringens side har det fra starten av vært en erkjennelse av at det er behov for endringer innenfor institusjonsbarnevernet. Man tok over ansvaret for en tjeneste som hadde utfordringer. Barne- og familieministeren har gjennom denne perioden vist at hun har tatt sitt ansvar for barnevernet på alvor. Det har vært satt ned ulike grupper og gjennomført granskinger og utredninger som har kommet med sine anbefalinger om hvordan vi kan skape en bedre tjeneste. Det er lagt fram saker i Stortinget, forslag er sendt på høring, og ikke minst har det blitt satt av betydelig mer midler til barnevernet de siste årene. Enda det mest sannsynlig ikke var meg Lundteigen hintet til, skal barne- og familieministeren i hvert fall få anerkjennelse fra meg for den jobben hun har gjort.

Sommeren 2022 satte barne- og familieministeren ned et utvalg som fikk i oppgave å se på hvilke oppgaver, rammer og omfang framtidens institusjonsbarnevern skal ha. NOU-en «Med barnet hele vegen» ble lagt fram høsten 2023 og har flere tydelige og klare anbefalinger til endringer og framtidige innretninger av institusjonsbarnevernet, anbefalinger regjeringen raskt tok tak i. Den klareste anbefalingen den gir, er at vi må sette barnet i sentrum, lage et tilbud for det enkelte barn som er basert på dets behov. Utredningen viser også at barnevernet kanskje har fått et for stort ansvar for barn, som også trenger et tilbud fra andre tjenester, særlig med tanke på psykisk helse. Utredningen viser at det er manglende psykisk helsetilbud til barn og unge, og sær-

lig til de barna som bor på institusjon. Samhandlingen har vært altfor dårlig.

I barnevernslovens formålsparagraf står det at barn i barnevernet skal møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse, og at barnevernet skal sikre at de barna som har behov, skal få nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Det er et stort ansvar barnevernet har, men det er også viktig å understreke at det ikke er barnevernet alene som har det ansvaret. Det er noe i det afrikanske ordtaket om at det tar en landsby å oppdra et barn. Vi har et kollektivt ansvar, og det har vi også for de aller mest utsatte barna – både på kommunalt nivå og også på statlig nivå.

Som nevnt viser de ulike rapportene at vi på tvers av ulike tjenester samarbeider for dårlig, og at vi ikke klarer å gi barn i institusjonsbarnevernet den samlede omsorgen og behandlingen som trengs. Her må flere tjenester ta sitt ansvar. Man ser heldigvis en endring, og regjeringen er i gang med å styrke det psykiske helsetilbudet til barn og unge.

Det er varslet at regjeringen vil legge fram en kvalitetsreform i barnevernet som skal inneholde endringer i både det kommunale og det statlige barnevernet. Det er klokt at forslaget til endringer baserer seg på faglige innspill og innspill fra barn og unge, med mål om å skape langsiktige og gode endringer for tjenesten.

Jeg er også utålmodig, men endring tar tid. Vi er i gang med en ny retning i barnevernet, og jeg har tro på at den retningen vi er på vei i, vil bidra til å gi bedre og mer helhetlig oppfølging og hjelp til de barna som trenger det mest.

Mona Nilsen (A) [13:14:04]: Representanten Tage Pettersen mente at undertegnede var mest opptatt av situasjonen i barneverntjenesten under Høyres regjering, men la meg minne om situasjonen som Arbeiderpartiet og Senterpartiet i regjering overtok. Punkt én: Behovene til barna ble ikke kartlagt godt nok ved valg av barnevernsinstitusjon. Punkt to: Flere barn ble ikke godt nok fulgt opp under opphold på institusjon. Systemet for kvalitetssikring fungerte ikke godt nok. Brudd på rutiner for kjøp av institusjonsplasser økte risikoen for dyre innkjøp, og det ble ikke tatt godt nok hensyn til barna.

Krisen i barnevernet – og det er faktisk mitt poeng – startet ikke i oktober 2021. Vi er alle sterkt bekymret. Vi er berørt, vi sitter i samme båt og kjenner på den følelsen, og vi er utålmodige. For ett dødsfall er ett for mye. Derfor sa jeg også i mitt innlegg at jeg mener det nettopp er strategien som er de proaktive tiltakene som representanten Almeland savner.

Denne regjeringen har høye ambisjoner for å gi framtidens institusjonstilbud ved at flere barn som ikke

kan bo hjemme, også skal få hjelp i kommunal regi. Barn som trenger institusjon, skal få tilbud som gir dem trygghet og ro tilpasset deres behov og ressurser. Det har ikke vært tilfellet i dag. Barn som bor på institusjon, skal oppleve god omsorg, utviklingsstøtte og vern. Barn som bor på institusjon, skal få god helsehjelp og et skoletilbud som fremmer mestring og gir framtidsmuligheter. Barn med rusproblemer skal få trygg og helhetlig hjelp. Barn med sammensatte behov skal få samordnet hjelp og trygge overganger.

Jeg er veldig glad for at denne regjeringen både erkjenner den krisen vi står i, og tar tak i den alvorlige situasjonen i institusjonsbarnevernet. Vi trenger en ny og bedre innretning, hvor det er tjenestene som skal tilpasse seg barna og ikke omvendt. Det vil gi barna både ro og trygghet på en helt annen måte enn i dag.

Kathy Lie (SV) [13:16:48]: Representanten Grunde Almeland fra Venstre henviste til Venstres forslag om å sikre forsvarlige barnevernstjenester, som vi debatterte i mars i fjor. Vi var enige om at det er foruroligende stadig å høre og lese om barn som ikke får det tilbudet de trenger, barn som blir værende med familien sin selv om det er bestemt at de skal flyttes ut, og barn som opplever opprivende flyttinger mellom fosterhjem og institusjoner fordi man ikke klarer å finne god nok hjelp. Stadig er det stor mangel på fosterhjem, og det er fosterhjem som ikke får den støtten de trenger for å gjøre en god jobb, og som derfor ikke vil fortsette med det.

Kommunene har også fått større ansvar gjennom den nye barnevernsloven. Da er det viktig at kommunene ikke overlates til seg selv, men får den støtten, økonomien og muligheten til å holde den høye faglige kvaliteten som er nødvendig for å gjøre det beste for barna. Derfor mente vi den gangen at flere av forslagene til Venstre var gode og noe vi var enige om.

En stor utfordring ved å legge alt ansvaret over på kommunene, er den store forskjellen på kommuner med tanke på både demografi, økonomi og kompetanse i tjenestene. Et viktig moment for oss er at hvilken hjelp barna får fra barnevernet, ikke skal avhenge av hvor man bor. Derfor er det viktig å sørge for kvalitet og kompetanse i hele landet.

Det er viktig at staten fører tilsyn med kvaliteten og kan gripe inn med tiltak der det er nødvendig. Det vi ikke var enige med forslagsstillerne om, er hvorvidt det er lurt med en slags ROBEK-liste. Vi mener at en ROBEK-liste ikke vil gi bedre barnevernstjenester, men tvert imot skape mistillit mellom barnevernet og tilsynsmyndigheter og – verst av alt – svekke barnevernets omdømme i kommunene.

Derimot mener vi det er viktig med den lovpålagte rapporteringen til kommunestyrene, for det er en kjens-

gjerning at mange folkevalgte i kommunene vet for lite om hvordan barnevernet i sin kommune fungerer. Som tidligere lokal folkevalgt vet jeg at sånne rapporter som er fylt med tall og statistikk, ofte blir lagt i en skuff. Derfor mener vi også at det er viktig at vi følger opp hvordan rapporteringen til kommunestyrene gjøres, og at vi sikrer at både barna, foresatte og de som jobber i barnevernstjenesten, blir hørt på en skikkelig måte i de rapporteringene. Det er en levendegjøring av hvordan barnevernstjenesten fungerer i kommunene, som jeg mener er helt nødvendig.

Tage Pettersen (H) [13:19:42]: Jeg tror vi alle sikkert lytter med de ørene vi har lyst til å lytte med akkurat der og da, men jeg opplever at både undertegnede og representanter fra de andre opposisjonspartiene – alle sammen – har sagt at den situasjonen vi står her og diskuterer i dag, ikke startet i oktober 2023. Jeg tror jeg har sagt det i hvert fall to ganger, både i mitt hovedinnlegg og i replikkordskiftet, og jeg gjentar det også nå, sånn at alle hører det.

Jeg tror også det er viktig for oss alle å huske på – ikke minst viktig for debatten også – at de foreldrene som står igjen der ute, som har mistet sitt barn, er oppatt av at vi diskuterer hvilke løsninger vi kan få på plass, og ikke hvem som har skylden for det som har skjedd.

Jeg skal være den første, jeg – og jeg vet at representanten Lundteigen også vet hva jeg kommer til å si nå – til å erkjenne at statsråd Toppe både har et stort engasjement, er utrolig sterkt opptatt av denne tematikken og har vært det i hele sin statsrådtid, og det har hun fått honnør for fra undertegnede i mange debatter og replikkordskifter om akkurat det. Men problemstillingen som jeg adresserte i mitt hovedinnlegg – at politikken til denne regjeringen har blitt ført til venstre – handler ikke nødvendigvis om statsråd Toppes engasjement og innsats for barnevernet. Den handler om det samarbeidet denne regjeringen har inngått med Sosialistisk Venstreparti. Det er klart at når man sitter sammen med SV og blir enige om å sette ned et avkommersialiseringsutvalg med ett eneste formål, at de som leverer tjenester til 80 pst. av de mest sårbare barna, skal utvikles – man skal avbryte samarbeidet med dem – vil statsråd Toppe, enten hun vil eller ikke, være pålagt å føre den politikken. Det har bidratt til at politikken har blitt dreid til venstre.

Når jeg brukte begrepet jojobolitikk i mitt hovedinnlegg, handler det nettopp om at Sosialistisk Venstreparti ved enhver korsvei har dratt politikken til venstre, og så har regjeringen kommet tilbake til Stortinget og sagt at dette går ikke, vi trenger mer penger, vi er avhengige av å kjøpe tjenester av de private. Gang på gang har de gjort det, og nå senest for 458 mill. kr.

Det forteller meg at fokuset i tre år kunne vært et ganske annet: å løse det vi alle er opptatt av, nemlig hvordan vi kan hjelpe disse sårbare barna og ungdommene på en best mulig måte. Istedenfor har vi hatt mange omdreiningar og andre diskusjoner som har handlet om hvem som skal levere tjenestene. Og jeg er helt enig: Regjeringen har fått mange gode rapporter og NOU-er på bordet. Så er jobben for både denne regjeringen og den eventuelt neste regjeringen å omsette dette i politikk som virker der ute, i møte med problemstillingene.

Silje Hjemdal (FrP) [13:22:52]: Jeg kjenner meg ikke igjen i beskrivelsen til representanten Lundteigen i det hele tatt. Er det en som i denne sal faktisk har anerkjent og rost statsråd Toppe for en del av det hun har gjort, og som er veldig viktig, så er det nettopp meg og Fremskrittspartiet. Riktignok fikk vi ikke en redegjørelse, men hun takket villig ja til å stille opp til debatten som vi faktisk har i dag – og det var en god ting.

Andre eksempler på det er når feks. Bufetat ønsket å legge ned Bønesstølen rusinstitusjon i Bergen. Da utfordret jeg og Fremskrittspartiet statsråden veldig hardt på det. Det resulterte i at de fire plassene for disse veldig hjelpetrengende barna som trengte rusbehandlingsplasser, ikke ble nedlagt i Bergen. Det viser at det faktisk nytter å ta opp saker i denne sal, eller i skriftlig spørsmål med statsråden, og at man kan få til endringer.

Bakgrunnen for denne debatten er det ingen som har sagt bare er denne regjeringens skyld. Det er ingen fra denne talerstolen som har påstått det. Men nå er vi utålmodige, for vi har fått en rekke rapporter, utredninger og anbefalinger som vi etter hvert lurar på hvordan skal følges opp, og ikke minst når det skal skje. Det må være lov å være utålmodig på vegne av oss selv, selvfølgelig, på vegne av kommunepolitikar der ute, som sitter med et stort ansvar for dette, på vegne av foreldrene, familiene, og aller, aller viktigst, på vegne av disse barna. De bryr seg ikke nødvendigvis om hvem det er som hjelper. Det viktigste er at man får hjelp, til riktig tid og med god kvalitet. Derfor er det veldig dumt hvis denne debatten skal ende ut i nok en ideologisk skylappdebatt om hvem som er egnet til å gi disse barna omsorg. Det viktigste er at disse barna får omsorg, og at de får den hjelpen de trenger.

Jeg vet ikke om representanten Lundteigen hørte innlegget fra representanten Charlotte Spurkeland fra Bergen, som også har ansvar for barnevernet i Bergen, som ga en virkelighetsbeskrivelse som ikke harmonerer med det innlegget som Lundteigen selv holdt.

Ja, vi er enig i at norsk barnevern gjør veldig mye bra, det gjeres mye godt, men vi står fremdeles overfor store utfordringer, og det er vi en samlet komité her i dag som

adresserer. Da må det være lov å etterlyse handling, og at vi slipper ned våre ideologiske skylapper.

Dette ser man også når det gjelder tilleggsbevilgningen som kommer, der regjeringen igjen anerkjenner at de ikke klarer dette uten de private. Det vi imidlertid ikke har fått svar på i dag, er hvorfor Oslo ikke får noe av den halve milliarder som er skissert til neste år, bare de andre kommunene.

Statsråd Kjersti Toppe [13:26:12]: Det har vore og er ein alvorleg situasjon med brot på bistandsplikta i Bufetat. Det er for låg kapasitet, særleg i akuttsaker og for behandlingsplassar i barnevernet. Sidan 2023 har det vore ein auke i talet på barn med behov for akutt behandlingsplass, og dei ungane har òg meir samansette behov enn tidlegare og større utfordringar, bl.a. med rus.

Fleire har vore inne på tilleggsproposisjonen. Det handlar først og fremst om at kostnadene i barnevernet framleis er aukande. Vi sikrar at tilbodet skal vera forsvareleg, med å koma med den tilleggsproposisjonen, pluss at vi skal auka kapasiteten slik at bistandspliktbrott ikkje skal skje, og det skal reduserast i tida framover.

Det er fleire ting ein kunne ha tatt opp, men det vi har gjort for å auka kapasiteten, er at det er mange fleire rammeavtalar no enn det var i 2021, og ein mykje større del av rammeavtalane har kjøpsgaranti. Kvifor er det viktig, i tillegg til å auka den statlege kapasiteten? Jo, fordi vi må få eit barnevern med større beredskap, med større grunnkapasitet, sånn at det ikkje blir den sårbare strategien at beredskapen for barna med dei aller største behova skal skje gjennom enkeltkjøp frå private og kommersielle aktørar.

Det er ei fagleg ønska utvikling, og ho starta ikkje med vår regjering, det vedtok Stortinget i førre periode – ei ønska fagleg omstilling. Eg opplevde at det var ganske tverrpolitisk at ein ser at beredskapskapasiteten i barnevernet er for dårleg. Fleire har samanlikna med helse, og der hadde vi ikkje akseptert ein sånn låg beredskap i det offentlege og å vera avhengig av ikkje berre avtalar med private aktørar – ideelle eller kommersielle – men altså enkeltkjøp for kvart enkelt barn.

Det er ikkje jojobolitikk, målet står fast. Vi skal auka beredskapen i institusjonsbarnevernet, og den omstillinga må skje på ein måte som varetar behova til barna. Difor må ein byggja opp kapasiteten i det offentlege før ein gjer seg mindre avhengig av dei kommersielle. Dette er noko som eg oppfattar at òg aktørane forstår, og som eg er enig i. Viss det er så stor forskjell i denne politiske debatten, så er det når det gjeld det. Eg hadde ikkje trudd at forskjellen var så stor.

Åse Kristin Ask Bakke (A) [13:29:32]: Debatten har egentleg berre konstatert at viss høgresida igjen skulle

få makta, blir ideologi igjen det viktigaste – å privatisere der ein kan privatisere.

Her snakkar vi om dei mest sårbare barna i samfunnet. Arbeidarpartiet meiner at kvar einaste krone bør gå til å hjelpe dei ungane, ikkje til kommersiell profitt. Det er ikkje berre når det gjeld barnevernet ein har ideologiske skylappar; dette er gjennomgåande og gjeld òg i synet på f.eks. helsevesenet. Der har ein sett at generell tilgang til midlertidigheit betyr at det blir større bruk av innleie, brukarane får fleire folk å forhalde seg til, og kompetansen blir vanskelegare å utvikle på kvar enkelt arbeidsplass. Det er sløseri med både folk og pengar.

Den situasjonen vi har i barnevernet i dag, har vi arva frå førre regjering. Solberg-regjeringa bestilte og fekk ei rekkje rapportar – òg kritiske – frå mange, bl.a. helsetilsynsrapportar, og ein kunne ha følgd opp ein del ting som hadde gjort at ein hadde vore betre stilt i dag.

Regjeringa leverer snart ei kvalitetsreform og har i inneverande år òg satsa på det statlege tilbodet. Det viser at vi er i gang, og vi gjer det fordi kvar krone bør gå til å hjelpe dei ungane som treng det aller, aller mest. Vi veit at viss vi satsar på det offentlege og dei ideelle, får ein betre kvalitet i barnevernet fordi ressursane blir i barnevernet framfor å forsvinne ut i kommersielle selskap. Omsynet til ungane og behovet for å sikre inngrep på lavast mogleg nivå sikrar at ein får dei beste tenestene, der ein ikkje har som føremål å tene pengar. Gjennomgåande har det vist seg at profitt er eit svært dårleg motiv for å drive barnevern.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:32:19]: Alle barn og unge trenger fasthet og varme, spesielt de som sliter. Spesielt de som sliter, trenger fasthet og varme fra foreldre og fra fagfolk – ikke minst gjelder det i barnevernet. De fagfolka må opptre med fasthet og varme, sånn at de er snille. I alt en gjør, må en være snill og rettferdig, for det fører til at det blir et tillitsforhold mellom fagfolk og de ungdommene og barna som sliter. Det er forutsetningen for trygghet.

Det er veldig bra at det nå er en enighet om at barnevernet har utviklet seg i en problematisk retning over mange år. Det er veldig hyggelig for meg å høre at statsråd Toppe får anerkjennelse over hele det politiske spekteret. Det er veldig hyggelig å høre at det som er saken nå, er en utålmodighet med tanke på veien videre – hvordan en skal følge opp. Det er veldig godt å reise rundt og erfare hvordan det kommunale barnevernet i sitt forebyggende arbeid er opptatt av å engasjere familien, venner og lokalsamfunn, i det hele tatt fokusere på arbeid som gjør at det ikke blir behov for institusjoner for barna, for det er jo det som må være målet.

Barnevernsinstitusjonsutvalget har lagt fram sin innstilling på mandat fra regjeringa. Den heter Med bar-

net hele vegen, Barnevernsinstitusjoner som har barnas tillit – NOU 2023:24. Det er rett på blinken – tillit.

Representanten Tage Pettersen sier at regjeringa har ført barnevernspolitikken til venstre i og med at en har samarbeidet med SV om avkommersialiseringsutvalget. Jeg er stolt av avkommersialiseringsutvalget. Jeg er stolt over at avkommersialiseringsutvalget har lagt fram en enstemmig innstilling om hva som er ideelle organisasjoner, og hva som er kommersielle organisasjoner. Det er et poeng som høyresida her burde ta fram, i og med at det er enstemmighet om definisjonene, for det er første bud for hva vi snakker om.

Representanten Tage Pettersen sier at 80 pst. av de mest sårbare barna er knyttet til kommersielle organisasjoner eller institusjoner. Det burde være et tankekors. Det burde virkelig være et tankekors. Det burde vi komme vekk fra. Her snakker vi om beredskap. Her snakker vi om grunnkapasitet for å dekke opp behovet. Dette er ikke noe marked. Dette er mennesker. Dette er med tanke på barns beste hele tida, og da trengs det en helt annen innretning, som regjeringa står for.

Kathy Lie (SV) [13:35:37]: Når representanten Pettersen uttrykker så stor bekymring for SVs påvirkning på regjeringen, i form av en venstredreining, kan jeg ikke dy meg.

Jeg er også veldig glad for at vi fikk på plass avkommersialiseringsutvalget, for det har vært et veldig nyttig utvalg. De har utredet og redegjort for hvilke velferdstjenester som bør avkommersialiseres, hvilke som egner seg minst og mest for annen type drift. Det utvalget bl.a. kom fram til, var at barnevernet nettopp var den tjenesten som egnet seg dårligst for kommersiell drift.

SV har alltid ment at offentlige tjenester skal drives av det offentlige. Det betyr ikke at vi mener ansatte i kommersielle virksomheter gjør en dårlig jobb. Det kan imidlertid ikke være en overraskelse, selv for Høyre, at alle kommersielle selskaper har som mål å tjene penger. Vi mener alle pengene skal gå til å hjelpe barna, ikke til utbytte for eierne.

Som jeg sa i mitt første innlegg i dag, viser det seg at kommersielle barnevernsinstitusjoner har høyere turnover og færre som ser for seg en framtid i barnevernsvirksomheten. Hvis man skal tjene penger på barnevern, må man ta inn pengene et sted, og oftest handler det om ansattes lønn, pensjon og arbeidsvilkår. Derfor er jeg svært fornøyd med venstredreiningen i politikken, for jeg har tro på at vi gjennom offentlige institusjoner som gir de ansatte trygge arbeidsvilkår, rettferdig lønn og pensjon, kan få en mer stabil arbeidsstyrke som kan opprettholde en bedre kompetanse på sikt og gjøre en bedre jobb for de viktigste her i dag, nemlig barna.

Grunde Almeland (V) [13:37:56]: Nå har denne debatten utviklet seg til også å handle mye om organisering og hvilken organisasjonsform man skal ha for å kunne drifte ulike typer tilbud innenfor barnevernstjenesten. Det er ofte en sånn type debatt vi lander på, men det er ikke en type debatt som sier så veldig mye om hvordan vi skal forbedre forholdene for barn; den sier mest om profittregulering, rett og slett.

Jeg opplever ikke at kritikken som flere kommer med, er mest rettet mot Venstre, men det er likevel på sin plass å kommentere noe. Jeg opplever at både representanten Nilsen og representanten Ask Bakke i særdeleshet kanskje har hørt på en ganske annen type debatt enn det jeg i hvert fall opplever at store deler av resten av komiteen deltar i. Jeg er glad for at både statsråden og representanten Haarr er veldig tydelige på hva som faktisk er viktig å gjøre framover, og jeg opplever også at statsråden svarer godt på flere av de utfordringene hun har fått. Det setter jeg pris på.

Det er viktig at den politikken vi diskuterer her, er mer enn bare mål og programerklæringer, som representanten Nilsen listet opp, og faktisk er konkrete handlinger. Når Venstre også beskriver en utålmodighet, handler det nettopp om de forslagene som statsråden har varslet at skal komme, men som vi fortsatt venter på. Jeg er utålmodig fordi jeg tror veldig mange av de forslagene er ting vi kan bli tverrpolitisk enige om. Derfor håper jeg at mange av de bekymringene som vi har på tvers av de politiske partiene, faktisk adresseres. Det er fortsatt sånn at veldig mange av detaljene i det er ukjente for oss, naturlig nok, men det er også derfor utålmodigheten er så stor.

Tidligere barneombud Inga Bejer Engh uttrykte sin bekymring for noen år tilbake, etter Helsetilsynets avsløringer om lovbrudd i norske barnevernstjenester. Det tilsynet avdekket, var at det var en slags lottotrekning om barn møter en god eller en dårlig saksbehandler i barnevernet. Det bør være en påminnelse om at dette området er langt mer alvorlig enn det jeg opplever at regjeringspartiene i visse sammenhenger tar inn over seg, f.eks. om en ser på framgangsmåten ved hele avkommersialiseringsprosjektet. Uten å gå inn på om det er riktig eller uriktig med målsettingen, har framgangsmåten satt veldig mange av kommunene i en vanskelig posisjon. Veldig mange av kommunene påpeker selv at dette oppleves som en jojobolitikk der også finansieringen er uforutsigbar – og da har jeg ikke engang begynt å snakke om situasjonen for mitt eget fylke, Oslo, der bevilgningene som kommer fra statlig hold, i aller høyeste grad oppleves som uforutsigbare.

Statsråd Kjersti Toppe [13:41:16]: Eg vil svara opp representanten Almeland's fokus på det kommunale

barnevernet. Det tenkjer eg er viktig i denne debatten. Sjølv om risikoen ofte er størst når barnet kjem på institusjon, pleier eg å seia at vi ikkje lukkast med eit godt barnevern viss vi ikkje lukkast med det kommunale barnevernet. Kva vi kan gjera for å tetta avvik og lovbrøt vi veit skjer i det kommunale barnevernet, er òg ein viktig debatt, og da vert det ein veldig stor debatt. Ei sånn ver stingliste har eg inga tru på. Det er forsøkt før, av den førre regjeringa, med ein trafikklysmo dell. Det var masse negative oppslag. Det har ikkje vorte teke vidare, og eg har ikkje høyr t nokon etterlysa det heller.

Vi må gjera meir for å byggja opp under det kommunale barnevernet. Læringsnettverk veit eg har ein god effekt og kan hjelpe. Det har vore ein del tilsyn med det kommunale barnevernet. Rapporten frå det siste tilsynet hadde overskrifta «Det handler om ledelse». Eg har veldig stor tru på at viss vi får ei god leiing i store og små barnevernstenester, kan vi òg få til veldig godt barnevern. Det er ikkje gøy å jobba i ei barnevernsteneste når det kjem store overskrifter om at ein er ver sting i barnevernet. Vi har nok turnover som det er, så eg tenkjer vi heller må angripa det på ein positiv måte.

Eg synest det er vanskeleg å snakka veldig hardt om den eine eller den andre aktøren, når debatten vart innleidd med at det er barn som døyr. Det som er viktig for meg å seia, er at det er forskjell på å driva barnevern og å driva sal av andre varer og tenester. Dette er tenester som dekkjer barn sine basisbehov. Det er tenester der brukarane er i ein veldig sårbar situasjon, og det er tenester som er komplekse. Vi kan diskutera bruken av private og kor stor andel det skal vera, men eg håpar fleire kan reflektera over at det ikkje alltid er marknaden som er den enklaste metoden å nytta dersom ein skal sikra kvaliteten òg. Eg seier ikkje at det ikkje går an, men det er meir komplisert.

Det som har vore viktig for meg, er at vi ikkje lenger kan driva sånn at vi kjøper beredskapen gjennom enkeltkjøp. Det må i alle tilfelle vera meir langsiktig og forsvareleg for desse barna og desse familiane, og ein må ha meir kontroll på systemet, slik at òg risikoen kan verta mindre. Vi må heile tida anerkjenna og forstå at dei 80 prosentane ofte er veldig sjuke ungar. Det er stor myndighetsbruk, og dei treng veldig ofte hjelp frå andre sektorar òg, som helsesektoren.

Presidenten [13:44:22]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [13:44:25]

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag frå stortingsrepresentantane Hege Bae Nyholt, Kathy Lie og Olaug Vervik Bollestad om å inn-

føra nettpornofilter på offentlege og kommunalt eigde nettverk (Innst. 42 S (2024–2025), jf. Dokument 8:111 S (2023–2024))

Presidenten [13:44:41]: Etter ynske frå familie- og kulturkomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa. Dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, vil òg få ei taletid på inntil 3 minutt.

Silje Hjemdal (FrP) [13:45:05] (ordfører for saken): Representantforslaget om innføring av nettpornofilter på offentlig og kommunalt eide nettverk har igjen skapt debatt, men jeg vil takke komiteen for godt samarbeid og takke dem som har sendt innspill.

Representantforslaget viser til at tilgjengeligheten av porno har økt de senere årene. Slikt distribueres nå i all hovedsak over internett. De fleste har tilgang til internett, noe som gjør at dette blir problematisk – kanskje spesielt for barn og unge, som potensielt eksponeres for pornografi. Forslagsstillerne viser til enkelte medieoppslag og uttalelser som kobler porno og seksuell vold og voldtekt, og i forslaget argumenteres det for at offentlig eide nettverk, f.eks. på skoler, biblioteker og i andre offentlige rom, skal innføre blokkering av seksuelt innhold.

Barne- og familieministeren har i brev til komiteen redegjort for noen sentrale problemstillinger rundt en eventuell regulering og blokkering av dette, og statsråden har redegjort for hvordan offentlige virksomheter allerede har et ansvar for å sikre trygghet og personvern for barn og unge som bruker internett.

Komiteens flertall er enig i at skoler og andre har et ansvar i dette. Så er det en viss uenighet om hvordan det skal gjennomføres. Vi ser fram til en bredere debatt om dette og om barns digitale trygghet og digitale kompetanse. Jeg forventer at komiteens flertall selv vil redegjøre fra denne talerstolen for sitt syn.

Fremskrittspartiet peker i den sammenheng på at de borgerlige partiene har påpekt dette i en rekke saker tidligere, og at det til tross for et enstemmig vedtak i denne sal i 2018 er deler som kanskje ikke er tilstrekkelig fulgt opp. Det burde vært fullt mulig å bruke f.eks. Kripos-listen over nettsider som kan og burde blokkeres.

Imidlertid er en sentral problemstilling i hvilken grad kommuner kan pålegges av statlige myndigheter å gjennomføre slike tiltak som er foreslått i akkurat denne saken, og det er nettopp på bakgrunn av prinsippet om det kommunale selvstyret. Intensjonen med dette er

sikkert veldig god, men det går en grense for hvor strengt og langt man skal regulere offentlig eide nettverk.

Åse Kristin Ask Bakke (A) [13:48:22]: Eg vil starte med å seie takk til dei som har sett saka på dagsordenen, og som gjer at vi får lov til å diskutere ho her i dag.

Mange av dagens barn og unge lever store delar av livet sitt på nett. Her spelar dei, kommuniserer med kvarandre, deler bilde og informasjon og hentar inspirasjon til nye trendar. Det er likevel òg nokre baksider ved dette. Som forslagsstillerane tek opp, blir dagens barn og unge – og stadig yngre barn – eksponerte for porno. Sjølv om dette ikkje er ein debatt om digitaliseringa som har skjedd for fort, er vi jo alle bekymra for både tidsbruket, dei unge si psykiske helse og kva informasjon ungane våre får tilgang til på nett.

Med den utviklinga vi ser, der barn og unge har dårlegare psykisk helse, blir utsette for meir reklamepress og møter på ueigna innhald, bør vi vere bekymra. Difor har regjeringa bl.a. stramma inn på bruk av skjermar i skulen, sett ned eit skjermbrukutval, laga nasjonale retningslinjer for barnehage- og skuleeigarar, laga ei stortingsmelding om trygg digital oppvekst og auka aldersgrensa for sosiale medium til 15 år.

Når det er sagt, må vi som politikarar i sånne saker som dette òg hugse å puste litt med magen og tenkje oss om, for vi kan ikkje forby alt vi ikkje likar, og vi må frå staten si side ikkje overstyre landets kommunar i vår gode iver etter å gjere noko med problemet. Vi har eit kommunalt sjølvstyre, som vi i Arbeidarpartiet har stor respekt for, og det å vedta noko som vil overstyre kommunane, er vi heller ikkje interesserte i å gjere. Vi stemmer difor ned forslaga. Det gjeld spesielt forslag nr. 2, som eigentleg er svært inngripande, der ein òg vil sensurere kva folk kan gjere i sine private heimar, fordi dei bur i kommunale bustader.

Her er vi opptekne av demokratiet og ytringsfridomen, og me overlèt eigentleg vurderingane om kva kommunane skal gjere, til dei sjølve fordi dei kjenner sin kommune best. Difor seier vi nei til å sensurere kva folk skal få av informasjon, og stemmer då som sagt ned forslaga, samtidig som vi jobbar vidare med fleire grep for å sikre endå betre beskyttelse av barna og ungane våre, òg på nettet.

Turid Kristensen (H) [13:51:27]: Jeg har stor sympati med det forslagstillerne ønsker å oppnå med dette representantforslaget, og jeg synes det er bra at problemstillingen løftes fram igjen. Det burde være en selvfølge at barn og unge skjerms for pornografi i barnehagen og på skolen, men det er dessverre ikke en selvfølge.

Å sørge for blokkeringsfiltre som gir nødvendig skjerming, bør ikke være vanskelig, men undersøkelser viser likevel at mange kommuner dessverre ikke har

gjort det – på tross av at Utdanningsdirektoratet utarbeidet en veileder etter et enstemmig vedtak i Stortinget i 2018, som ble nevnt her, og på tross av at regjeringen, sammen med KS, har sendt en klar oppfordring til landets skoleeiere om å implementere Kripos-listen, som har vært nevnt. Det kan synes som om det må mer til.

Regjeringen har vært veldig tydelig i andre anbefalinger til skolene, og kanskje kan forsterket innsats fra regjeringen sørge for at alle landets skoleeiere faktisk får på plass nødvendige filtre. Selv om Høyre mener det er helt uakseptabelt at dette ikke er på plass, og at dette er noe som bør komme på plass så snart som mulig, mener vi at det ikke er riktig å be om å få en sak til Stortinget nå, slik forslagsstillerne ber om.

Det er to grunner til det. For det første mener vi det er altfor inngripende å be om filtre på alle kommunale nettverk. Det er også andre som bruker kommunale nettverk, f.eks. mennesker i omsorgsboliger og på sykehjem. Man kan mene akkurat hva man vil om pornografi, men for Høyre er den enkeltes valgfrihet også viktig, og derfor mener vi at det går for langt å skulle innføre dette på alle kommunale nettverk. For det andre mener Høyre at det kommunale selvstyret er en veldig viktig – for ikke å si helt essensiell – del av det norske demokratiet.

Dersom regjeringen og staten skal gripe direkte inn for å få på plass tiltak som sikrer barn og unge, altså hvis kommunene ikke klarer å gjøre dette på egen hånd, kan det synes som om det vil være nødvendig å gi kommunene instruksjoner om det. Men da må det, som regjeringen skriver i sitt svarbrev til komiteen, i så fall være forankret i lov for at det skal kunne skje.

Som vi skriver i innstillingen i denne saken, mener vi at dersom en forsterket innsats fra regjeringen ikke når fram, må det vurderes ytterligere tiltak, eventuelt om en lovendring er nødvendig, slik at kommunene kan pålegges å innføre de nødvendige filtrene.

Jeg håper det ikke blir nødvendig. Jeg har stor tiltro til våre mange, dyktige lokalpolitikere og håper at mer oppmerksomhet om dette gjør at det kommer på plass. Hvis det ikke skjer, mener jeg staten og regjeringen – uansett hvem det er som sitter i regjering – må gripe fatt i dette og sørge for at barn og unge blir skjermet. Men jeg vil gi dem én mulighet til.

Presidenten [13:54:24]: Då tek Stortinget pause i forhandlingane fram til votering kl. 14.

Votering

Presidenten [14:01:58]: Stortinget går då til votering og voterer fyrst over resterande saker frå tysdag 19. november, dagsorden nr. 20.

Votering i sak nr. 9, debattert 19. november 2024

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Svalbard (Innst. 36 S (2024–2025), jf. Meld. St. 26 (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det sett fram fire forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Ine Eriksen Søreide på vegner av Høgre, Raudt, Venstre og Kristeleg Folkeparti
- forslag nr. 2, frå Ingrid Fiskaa på vegner av Sosialistisk Venstreparti og Raudt
- forslag nr. 3, frå Morten Wold på vegner av Framstegspartiet
- forslag nr. 4, frå Dag-Inge Ulstein på vegner av Kristeleg Folkeparti og uavhengig representant Christian Tybring-Gjedde

Det vert votert over forslag nr. 4, frå Kristeleg Folkeparti og uavhengig representant Christian Tybring-Gjedde. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i revidert nasjonalbudsjett for 2025 legge frem forslag til tilskudd til Svalbard kirke i tråd med den ekstraordinære kostnadsveksten.»

Votering:

Forslaget frå Kristeleg Folkeparti og uavhengig representant Christian Tybring-Gjedde vart med 90 mot 2 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.02.40)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 3, frå Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for vidare norsk gruvedrift på Svalbard.»

Votering:

Forslaget frå Framstegspartiet vart med 82 mot 11 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.02.53)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 2, frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa involvera lokalstyret og andre relevante lokale aktørar betre før avgjerder som gjeld Svalbard og Longyearbyen, blir tatt, og ber om rapportering til Stortinget på involveringsarbeidet i dei årlege svalbardbudsjetta.» Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt vart med 82 mot 16 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.08)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Høgre, Raudt, Venstre og Kristeleg Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen rapportere til Stortinget om fremdriften på de ulike tiltakspunktene i svalbardmeldingen (2023–2024) senest i forbindelse med fremlegging av forslaget til svalbardbudsjett for 2026.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre, Raudt, Venstre og Kristeleg Folkeparti vart med 65 mot 33 stemmer ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.25)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen utrede hvilke tiltak som kan innføres for å styrke det psykiske helsetilbudet i Longyearbyen.

II

Stortinget ber regjeringen sørge for at flyfraktkapasitet mellom fastlandet og Svalbard opprettholdes inntil en permanent løsning er på plass.

III

Meld. St. 26 (2023–2024) – Svalbard – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Votering i sak nr. 10, debattert 19. november 2024

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i konfliktrådsloven og straffeloven mv. (strafferettslige reaksjoner for ungdom) (Innst. 44 L (2024–2025), jf. Prop. 114 L (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det sett fram to forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Mari Holm Lønseth på vegner av Høgre, Framstegspartiet og Venstre
- forslag nr. 2, frå Mari Holm Lønseth på vegner av Høgre og Framstegspartiet

Det vert votert over forslag nr. 2, frå Høgre og Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med et lovforslag som sikrer at konfliktrådet kan be om bistand fra politiet til å hente ungdommer til den innledende kartleggingsamtalen.»

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre og Framstegspartiet vart med 65 mot 33 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.04.04)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Høgre, Framstegspartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å etablere et landsdekkende hurtigspor for rask pådømmelse av lovbrudd begått av gjerningspersoner som var under 18 år på handlingstidspunktet.»

Raudt og Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre, Framstegspartiet og Venstre vart med 55 mot 42 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.04.21)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande vedtak til

l o v

om endringer i konfliktrådsloven og straffeloven mv. (strafferettslige reaksjoner for ungdom)

I

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endringer:

§ 68 femte ledd andre punktum skal lyde:

Anke over tingrettens avgjørelse i sak etter straffeloven § 52 c første ledd bokstav a, og etter straffeloven § 52 c fjerde og femte ledd, besluttet av kriminalomsorgens regionale nivå *eller påtalemyndigheten*.

§ 100 andre ledd andre punktum skal lyde:

I tillegg kan retten oppnevne offentlig forsvarer for deltakelse i ungdomsplanmøte, jf. konfliktrådsloven § 24 tredje og fjerde ledd.

II

I lov 18. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff mv. gjøres følgende endringer:

§ 41 nytt fjerde punktum skal lyde:

Dersom innsatte er under 25 år og samtykker til det, skal kriminalomsorgen alltid etablere slik kontakt, og i til-

legg koordinere planlegging og tilrettelegging av tiltak ved løslatelse.

§ 42 femte ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Dersom domfelte er under 25 år, skal kriminalomsorgen også særlig legge vekt på domfeltes alder sammenholdt med hensynet til progresjon og behovet for oppfølging.

§ 45 nytt tredje ledd skal lyde:

Dersom den prøveløslatte har påbegynt gjennomføring av ungdomsstraff, skal spørsmålet om omgjøring avgjøres etter konfliktrådsloven § 32.

III

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff gjøres følgende endringer:

§ 52 a fjerde ledd skal lyde:

Dersom hensynet til straffens formål med tyngde taler mot at hele reaksjonen gjennomføres i frihet, kan ungdomsstraff idømmes sammen med en ubetinget fengselsstraff, når fengselsstraff er særlig påkrevd.

§ 52 b overskriften skal lyde:

Gjennomføringstid, *vilkår* og subsidiær fengselsstraff

§ 52 b nytt andre ledd skal lyde:

Retten kan igangsette ungdomsstraff ved å fastsette særvilkår etter § 37 første ledd bokstav a, b og d. Vilkårene løper fra det tidspunktet retten fastsetter og gjelder frem til det avholdes ungdomsplanmøte etter konfliktrådsloven § 24.

Nåværende andre ledd blir tredje ledd.

§ 52 c andre ledd nytt andre punktum skal lyde:

Dersom bruddet eller den straffbare handlingen ble begått mens domfelte var i prøvetid, kan retten ved omgjøringen også se hen til gjenstående reststraff.

§ 52 c femte ledd tredje punktum skal lyde:

Etter begjæring fra kriminalomsorgen eller påtalemyndigheten kan retten beslutte at vilkår etter fjerde ledd skal lempes eller opphøre.

§ 52 c sjette ledd første punktum skal lyde:

Begjæring etter første ledd bokstav a og fjerde og femte ledd fremmes av kriminalomsorgen eller påtalemyndigheten.

§ 52 d bokstav a skal lyde:

a. ubetinget *fengselsstraff*, jf. § 52 a fjerde ledd, jf. § 32 bokstav d, eller

IV

I lov 20. juni 2014 nr. 49 om konfliktrådsbehandling gjøres følgende endringer:

§ 22 nytt andre ledd skal lyde:

Dersom retten har igangsatt ungdomsstraff ved å fastsette særvilkår, jf. straffeloven § 52 b annet ledd første punktum, gis §§ 27, 29 og 31 tilsvarende anvendelse for oppfølgingen av særvilkårene. Øvrige regler om ungdomsstraff vil ellers gjelde så langt de passer.

§ 23 tredje ledd nytt andre punktum skal lyde:

Dersom retten har fastsatt særvilkår etter straffeloven § 52 b annet ledd første punktum, løper gjennomføringstiden fra det tidspunktet retten fastsetter.

§ 24 fjerde ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Forsvarer oppnevnt etter straffeprosessloven § 100 annet ledd har rett til å være til stede.

§ 25 fjerde ledd skal lyde:

I saker der det er idømt ungdomsstraff og en ungdomsplan ikke kommer i stand, overføres saken til kriminalomsorgens regionale nivå eller påtalemyndigheten, med innstilling om at saken bringes inn for retten med begjæring som nevnt i konfliktrådsloven § 31 tredje ledd bokstav b eller c.

§ 31 tredje ledd innledningen skal lyde:

Hvis ungdommen, etter at ungdomskoordinatoren har pålagt ungdommen å møte til samtale som nevnt i første ledd eller fastsatt vilkår etter annet ledd, på nytt bryter kravene eller vilkår fastsatt etter annet ledd bokstav a til e, kan ungdomskoordinatoren, etter samtykke fra politiet og kriminalomsorgen, innkalle til et nytt ungdomsplanmøte, eller overføre saken til kriminalomsorgens regionale nivå eller påtalemyndigheten med innstilling om at saken bringes inn for retten med begjæring om

§ 31 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Når ungdomskoordinatoren har overført saken til kriminalomsorgens regionale nivå eller påtalemyndigheten med innstilling om å bringe saken inn for retten, avbrytes gjennomføringen av straffen fra det tidspunktet begjæringen er oversendt retten.

V

I lov 20. desember 2023 nr. 110 om endringer i konfliktrådsloven, straffeloven og straffeprosessloven mv. skal oreigningslova § 30 nr. 20 til 28 under del XI nr. 3 lyde: 20. Lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven)

21. Lov 17. juni 2005 nr. 101 om eigedomsregistrering (matrikkelova)
22. Lov 15. juni 2007 nr. 40 om reindrift (reindriftsloven)
23. Lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven)
24. Lov 19. juni 2009 nr. 101 om erverv og utvinning av mineralressurser (mineralloven)
25. Lov 25. juni 2010 nr. 45 om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (sivilbeskyttelsesloven)
26. Lov 16. desember 2011 nr. 65 om næringsberedskap (næringsberedskapsloven)
27. Lov 21. juni 2013 nr. 100 om fastsetjing og endring av eigedoms- og rettshøve på fast eigedom m.m. (jordskiftelova)
28. Lov XX. XX 2024 nr. XX om elektronisk kommunikasjon (ekomloven)

VI

1. Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.
2. Kongen kan gi nærmere overgangsregler.

Presidenten: Det vert votert over III § 52 a fjerde ledd, § 52 b nytt andre ledd og § 52 d bokstav a og IV § 22 nytt andre ledd og § 23 tredje ledd nytt andre punktum.

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 85 mot 2 røyster.
(Voteringsutskrift kl. 14.04.59)

Presidenten: Det vert votert over resten av III og IV og over I, II, V og VI.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Presidenten: Det vert votert over overskrifta til lova og lova i det heile.

V o t e r i n g :

Overskrifta til lova og lova i det heile vart samrøystes vedtekne.

Presidenten: Lovvedtaket vil verta sett opp til andre gongs behandling i eit seinare møte i Stortinget.

Stortinget voterer så over sakene nr. 1, 2 og 8 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1, debattert 21. november 2024

Innstilling frå kontroll- og konstitusjonskomiteen om Rapport fra utvalget til å utrede Riksrevisjonens virksomhet (Innst. 41 L (2024-2025), jf. Dokument 19 (2023-2024))

Presidenten: Under debatten er det sett fram fem forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Carl I. Hagen på vegner av Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Venstre
- forslaga nr. 2 og 3, frå Audun Lysbakken på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne
- forslag nr. 4, frå Audun Lysbakken på vegner av Sosialistisk Venstreparti og Raudt
- forslag nr. 5, frå Carl I. Hagen på vegner av Framstegspartiet

Det vert votert over forslag nr. 2, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne. Forslaget lyder:

«I riksrevisjonsloven skal § 2-5 fjerde ledd lyde:

Ved behandlingen av administrative saker omtalt i denne lov § 8-1 og ved ansettelser hvor kollegiet er ansettelsesmyndighet, jf. § 8-2, innkalles og deltar i tillegg to representanter valgt av og blant de ansatte. I slike saker må minst fire av dem som deltar i beslutningen, være enige. Valgmåten for representanter valgt av og blant de ansatte avtales mellom de lokale partene.»

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 84 mot 14 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.13)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

A.

L o v

om Riksrevisjonen (riksrevisjonsloven)

Kapittel 1 Riksrevisjonens mandat og uavhengighet**§ 1-1 Riksrevisjonens formål**

Riksrevisjonen er Stortingets revisjons- og kontrollorgan, og skal bidra til den demokratiske kontrollen med at statens ressurser forvaltes forsvarlig og effektivt og i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger.

§ 1-2 Riksrevisjonens ansvarsområde og oppgaver

Riksrevisjonens ansvarsområde omfatter alle statens midler og verdier. Ansvarsområdet omfatter alle deler av staten. I tillegg omfattes rettssubjekter utenfor staten så langt det følger av denne loven.

Riksrevisjonen skal utføre revisjon etter denne loven, herunder bidra til å forebygge og avdekke misligheter. Riksrevisjonen kan yte veiledning innenfor det som er forenlig med Riksrevisjonens uavhengighet og objektivitet.

Riksrevisjonen kan påta seg å revidere internasjonale organisasjoner og delta i internasjonal bistandsvirksomhet.

Riksrevisjonens ansvarsområde omfatter ikke forhold som faller inn under kontrollområdet til Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste i tråd med EOS-kontrolloven.

Riksrevisjonens revisjon omfatter ikke forhold som faller inn under kontrollområdet til Norges Banks representantskap, jf. sentralbankloven § 2-17.

§ 1-3 Riksrevisjonens uavhengighet

Riksrevisjonen skal utføre sine oppgaver uavhengig og selvstendig, og bestemmer selv hvordan arbeidet skal innrettes og organiseres.

Stortinget kan i særlige tilfeller pålegge Riksrevisjonen å sette i gang bestemte revisjoner. Stortinget kan ikke instruere om hvordan, eller etter hvilke kriterier, revisjonen skal utføres.

Forvaltningen kan ikke utøve myndighet overfor Riksrevisjonen som kan påvirke den uavhengige og objektive utøvelsen av Riksrevisjonens revisjon.

Kapittel 2 Riksrevisjonens ledelse

§ 2-1 Riksrevisjonens ledelse

Kollegiet er Riksrevisjonens øverste ledelse. Kollegiet består av fem riksrevisorer. Den daglige ledelsen av Riksrevisjonen ivaretas av en revisjonsdirektør.

§ 2-2 Kollegiets oppnevning og sammensetning mv.

Stortinget velger fem riksrevisorer med personlige varamedlemmer etter innstilling fra Stortingets presidentskap. Stortinget utpeker leder og nestleder blant de fem riksrevisorene.

Til verv som riksrevisor kan ikke velges:

- a. Stortingets representanter og vararepresentanter
- b. statsrådets medlemmer, statssekretærer og statsrådenes politiske rådgivere.

Riksrevisorene og varamedlemmene for disse velges for fire år og tiltrer 1. januar året etter stortingsvalget. De kan gjenoppnevnes for ytterligere én periode. Dersom et sittende eller tidligere medlem av Riksrevisjonens

kollegium velges til vervet som leder av kollegiet, kan vedkommende likevel velges for en periode på fire år med adgang til gjenoppnevning én gang. Samlet oppnevningsperiode kan likevel ikke utgjøre mer enn tolv år.

Ved valg av riksrevisorer bør det legges vekt på politisk erfaring, personlig egnethet og at kollegiet samlet bør ha kunnskap om virksomhetsstyring og offentlig forvaltning. Det bør legges til rette for at allmennheten kan fremme forslag til kandidater til vervene som riksrevisor.

Vervet som leder av kollegiet er på heltid. Stortingets presidentskap fastsetter godtgjørelse til riksrevisorene og varamedlemmene. Leder av kollegiet skal være medlem av Statens pensjonskasse med rettigheter og plikter etter Statens pensjonskasseloven.

§ 2-3 Avsetting av riksrevisor

En riksrevisor kan ikke avsettes med mindre riksrevisoren grovt forsømmer sitt verv eller gjennom sin atferd viser seg klart uskikket til vervet. En beslutning om å avsette en riksrevisor må skje med minst tre fjerdedels flertall i Stortinget.

§ 2-4 Kollegiets ansvar

Kollegiet har det øverste ansvaret for Riksrevisjonens virksomhet og skal behandle viktige saker og saker av prinsipiell betydning. Kollegiet har ansvaret for revisjonsvirksomheten og den overordnede styringen av Riksrevisjonen, inkludert de administrative oppgavene nevnt i § 8-1.

Alle saker som Riksrevisjonen sender til Stortinget, skal være behandlet av kollegiet. Den enkelte riksrevisor har rett til å la egne merknader følge sakene som sendes til Stortinget.

§ 2-5 Kollegiets saksbehandling

Kollegiets beslutninger krever at minst tre riksrevisorer er enige.

Kollegiets leder skal innkalle de øvrige riksrevisorene til møter så ofte det er nødvendig, eller dersom en riksrevisor ber om det. Leder i kollegiet leder møtene. Leder av kollegiet opptrer på vegne av kollegiet mellom møtene.

Kollegiets nestleder overtar leders oppgaver når leder er fraværende.

§ 2-6 Revisjonsdirektøren

Revisjonsdirektøren har det daglige administrative, økonomiske, personalmessige og faglige ansvaret for Riksrevisjonen. Kollegiet kan gi nærmere retningslinjer for arbeidsdelingen mellom kollegiet og revisjonsdirektøren.

Revisjonsdirektøren er sekretær for kollegiet, forbereder og gir sin anbefaling i saker som legges fram for kollegiet, og er ansvarlig for å iverksette kollegiets vedtak.

Kapittel 3 Riksrevisjonens oppgaveutførelse

§ 3-1 Generelle krav til oppgaveutførelsen

Riksrevisjonens oppgaver skal utføres med integritet, objektivitet, aktsomhet og profesjonell skepsis.

Riksrevisjonen skal planlegge, gjennomføre, dokumentere og rapportere sitt arbeid, og følge opp revisjonen i samsvar med god statlig revisjonsskikk.

Riksrevisjonen kan innhente ekstern bistand for å utføre oppgaver. I så fall gjelder kravene i denne loven også for eksterne bidragsyttere.

§ 3-2 Habilitet

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for Riksrevisjonen, er inhabil til å delta i utførelsen av Riksrevisjonens revisjonsoppgaver dersom det foreligger særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til at oppgaven vil bli utført på en uavhengig og objektiv måte.

I vurderingen etter første ledd skal det legges vekt på om oppgaveutførelsen kan innebære særlig fordel eller ulempe for vedkommende eller noen som han eller hun har en nær personlig tilknytning til. Forvaltningsloven § 8 gjelder tilsvarende ved avgjørelse av habilitetsspørsmål.

For behandling av administrative saker for Riksrevisjonen gjelder forvaltningsloven §§ 6 til 9 første ledd.

§ 3-3 Forbud mot gaver i tjenesten. Registrering av verv og økonomiske interesser og bierverv

Statsansatteloven § 39 om forbud mot å motta gaver i tjenesten gjelder for enhver som utfører tjeneste eller arbeid for Riksrevisjonen.

Statsansatteloven § 39 a om hjemmel for registrering av verv og økonomiske interesser gjelder for kollegiets medlemmer og varamedlemmer.

Leder av kollegiet må ikke uten samtykke fra Stortinget eller den det gir fullmakt, ha eller påta seg stilling eller verv i offentlig eller privat virksomhet, unntatt når det følger av vervet som riksrevisor.

Kapittel 4 Regnskapsrevisjon

§ 4-1 Regnskapsrevisjon

Riksrevisjonen skal revidere statens regnskaper, med mindre annet er fastsatt av Stortinget. Riksrevisjonen skal revidere regnskaper til andre virksomheter der dette er hjemlet i lov. Revisjonen omfatter statsregnskapet, alle årsregnskap og disposisjonene som ligger direkte til grunn for regnskapene.

§ 4-2 Revisjon av statsregnskapet og disposisjonene

Riksrevisjonen skal revidere om statsregnskapet er utarbeidet, presentert og avlagt i samsvar med gjeldende regler om statsregnskapet.

Riksrevisjonen skal revidere om det er gitt forklaringer om ikke uvesentlige avvik mellom bevilgnings- og regnskapstall, om bevilgningsreglementets prinsipper er ivaretatt, at det rapporterte mer- eller mindreforbruk i forhold til statsbudsjettet er korrekt, og at eventuelle overføringer til neste budsjettår er i henhold til bevilgningsreglementets krav.

Riksrevisjonen skal revidere om disposisjonene som ligger direkte til grunn for statsregnskapet, er i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger, herunder med gjeldende regler for statlig økonomistyring.

§ 4-3 Revisjon av årsregnskapet og disposisjonene

Riksrevisjonen skal revidere om årsregnskapet gir et dekkende bilde og er i samsvar med gjeldende regler, og være oppmerksom på muligheten for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet enten det skyldes utilsiktede feil eller misligheter.

Riksrevisjonen skal i tilknytning til revisjon av årsregnskapet vurdere om virksomhetens årsrapport er konsistent med årsregnskapet og om årsrapporten inneholder de opplysninger som skal gis i henhold til gjeldende regler.

Riksrevisjonen skal revidere om disposisjonene som ligger direkte til grunn for årsregnskapet, er i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger, herunder med gjeldende regler for statlig økonomistyring.

§ 4-4 Riksrevisjonens plikt til skriftlig kommunikasjon ved revisjon av årsregnskapet

Riksrevisjonen skal skriftlig ta opp alle forhold som revisjonen har avdekket, og som den ansvarlige bør gjøres kjent med for å kunne ivareta sitt ansvar.

Riksrevisjonen skal angi hva forholdet gjelder, og hvilke konsekvenser det vil ha for revisjonen hvis forholdet ikke følges opp.

Det skal fremgå av den skriftlige kommunikasjonen at den er gitt etter denne bestemmelsen.

§ 4-5 Riksrevisjonens plikter ved avgivelse av revisjonsberetning

Riksrevisjonen skal i samsvar med god statlig revisjonsskikk avgi en revisjonsberetning til den ansvarlige som viser resultatet av revisjonen av årsregnskapet og vurderingen av årsrapporten. Revisjonsberetningen avgis uten ugrunnet opphold etter at årsregnskapet er utarbeidet, og selv om årsregnskapet ikke foreligger eller er ufullstendig.

Dersom Riksrevisjonen i revisjonsberetningen konkluderer med forbehold, negativt eller ikke har tilstrekkelig grunnlag for å konkludere, skal årsaken til dette beskrives.

§ 4-6 Årlig rapportering til Stortinget om regnskapsrevisjon

Resultatet fra regnskapsrevisjon rapporteres årlig til Stortinget. Før en sak rapporteres til Stortinget, skal Riksrevisjonens merknader forelegges berørte statsråder til uttalelse.

Kapittel 5 Forvaltningsrevisjon og revisjon av statens eierstyring

§ 5-1 Forvaltningsrevisjon

Riksrevisjonen skal med utgangspunkt i Stortingets vedtak og forutsetninger utføre systematiske undersøkelser av om statens ressurser utnyttes effektivt, i hvilken grad mål nås, regler etterleves og om økonomiforvaltningen er nøktern og forsvarlig.

Riksrevisjonen kan gjennomføre forvaltningsrevisjoner i selskaper som i sin helhet eies av staten og i heleide datterselskaper til disse. Riksrevisjonen kan dessuten gjennomføre forvaltningsrevisjon i selskaper som staten eier sammen med annen offentlig virksomhet, med mindre det er avtalt at det er kommunal revisjon som skal gjennomføre forvaltningsrevisjon.

Riksrevisjonen kan med utgangspunkt i Stortingets vedtak og forutsetninger revidere egnetheten av virkemidler som benyttes for å nå fastsatte mål, og om virksomheten er hensiktsmessig organisert.

Ved utvelgelse av tema for, og innretning av, forvaltningsrevisjon skal Riksrevisjonen legge vekt på risiko og vesentlighet, og på om revisjonen kan tilføre merverdi av betydning.

Riksrevisjonen skal ta hensyn til domstolenes uavhengighet ved revisjon etter denne bestemmelsen. Riksrevisjonen skal ikke revidere kvaliteten på domstolenes avgjørelser eller av domstolenes prioriteringer av hvilke ressurser som skal settes inn i den enkelte sak.

§ 5-2 Revisjon av statens eierstyring

Riksrevisjonen skal ut fra en vurdering av risiko og vesentlighet revidere om statsråden ivaretar statens eierinteresser i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger i selskaper hvor staten har bestemmende innflytelse. Riksrevisjonen avgjør i det enkelte tilfellet om staten anses å ha en bestemmende innflytelse. Riksrevisjonen reviderer statsrådets myndighetsutøvelse overfor Norges Bank.

§ 5-3 Rapportering til Stortinget etter §§ 5-1 og 5-2

Resultat fra forvaltningsrevisjon etter § 5-1 rapporteres fortløpende til Stortinget. Resultatet fra revisjon av statens eierstyring og av Norges Bank etter § 5-2 rapporteres årlig til Stortinget. Før en sak rapporteres til Stortinget, skal Riksrevisjonens merknader forelegges berørte statsråder til uttalelse.

Kapittel 6 Riksrevisjonens tilgang til informasjon

§ 6-1 Riksrevisjonens rett til informasjon

Riksrevisjonen kan uten hinder av taushetsplikt kreve all informasjon og foreta undersøkelser som den finner nødvendig for å gjennomføre oppgavene etter denne loven. Regjeringsdokumenter og dokumenter direkte tilknyttet disse er unntatt. Det kan ikke stilles vilkår for Riksrevisjonens tilgang til informasjon.

Riksrevisjonens rett til informasjon etter første ledd gjelder overfor alle som utfører tjeneste eller arbeid for staten, og ledelse, ansatte og revisor i virksomheter omfattet av § 5-1 andre ledd. Riksrevisjonens rett gjelder også overfor personer som tidligere har hatt slike posisjoner.

I revisjon av tilskudd eller bidrag av statsmidler til offentlige eller private virksomheter gjelder retten til informasjon etter første ledd også overfor mottaker av statsmidlene.

Riksrevisjonen har samme rett til informasjon som forvaltningen kan kreve overfor

- andre som er tillagt statlig forvaltningsmyndighet eller oppgaver finansiert med statlige midler
- private som leverer varer eller tjenester til staten.

§ 6-2 Deltakelse i generalforsamling o.l.

Riksrevisjonen skal varsles og har rett til å være til stede i generalforsamling og lignende møter i selskaper som i sin helhet eies av staten og i heleide datterselskaper til slike selskaper.

Riksrevisjonen har rett til å delta i møter som nevnt i første ledd i deleide selskaper sammen med den som representerer de statlige eierinteressene.

§ 6-3 Tilrettelegging for revisjon

Virksomheter som er omfattet av Riksrevisjonens revisjon, skal legge forholdene til rette slik Riksrevisjonen finner det hensiktsmessig for å gjennomføre sine oppgaver etter denne loven, og gjøre informasjon tilgjengelig for Riksrevisjonen vederlagsfritt på den måten og på det tidspunktet Riksrevisjonen bestemmer.

Informasjon om statsregnskap og årsregnskap nevnt i gjeldende regler om statsregnskapet og statlig økonomistyring skal gjøres tilgjengelig for Riksrevisjonen så snart den foreligger.

Kapittel 7 Riksrevisjonens behandling og utlevering av

informasjon

§ 7-1 Taushetsplikt

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for Riksrevisjonen, har taushetsplikt om opplysninger mottatt i forbindelse med tjenesten eller arbeidet og som gjelder noens personlige forhold eller drifts- eller forretningshemmeligheter.

Taushetsplikten gjelder også etter at vedkommende har avsluttet tjenesten eller arbeidet. Han eller hun kan heller ikke benytte opplysninger som nevnt i første ledd i egen virksomhet eller i tjeneste eller arbeid for andre.

For øvrig gjelder bestemmelsene i forvaltningsloven §§ 13 a til 13 f. Taushetsplikten er ikke til hinder for at Riksrevisjonen gir opplysninger til Stortinget i den utstrekning det er nødvendig for å ivareta oppgavene etter denne loven. Taushetsplikten er ikke til hinder for at Riksrevisjonen deler informasjon som er nødvendig for å gjennomføre en ekstern kvalitetssikring av den faglige virksomheten til Riksrevisjonen.

Revisjonsdirektøren kan samtykke til at den som utfører eller har utført tjeneste eller arbeid for Riksrevisjonen, uten hinder av taushetsplikten avgir forklaring og legger fram dokumentasjon til politiet under etterforskning av en straffesak. Videre kan Riksrevisjonen underrette politiet dersom det i forbindelse med revisjon kommer fram informasjon som gir grunn til mistanke om at det er foretatt en straffbar handling. Riksrevisjonen kan også utveksle informasjon med andre offentlige kontrollmyndigheter. Det kan gis informasjon etter denne bestemmelsen selv om revisjonen ikke er avsluttet, og uten at forholdet er meddelt revidert virksomhet eller overordnet departement.

Ved anvendelse av bestemmelsene i tvisteloven § 22-3 og straffeprosessloven § 118 gis samtykke av revisjonsdirektøren.

§ 7-2 Sikkerhetslovens anvendelse for Riksrevisjonen

Sikkerhetsloven gjelder for Riksrevisjonen med de unntak og presiseringer som følger av denne loven.

Sikkerhetsloven §§ 1-3, 2-1, 2-2 og 2-5, kapittel 3, §§ 5-5, 7-1 andre til sjetten ledd, § 8-3 første ledd andre punktum, § 9-4 andre til femte ledd, kapittel 10 og §§ 11-2 og 11-3 gjelder ikke for Riksrevisjonen.

Riksrevisjonen skal for sin virksomhet utpeke, klassifisere og holde oversikt over skjermingsverdige objekter og infrastruktur og melde inn til sikkerhetsmyndigheten med angivelse av sikkerhetsgrad, jf. sikkerhetsloven § 7-1 andre ledd.

Riksrevisjonen kan innenfor sin virksomhet fatte vedtak om krav til adgangsklarering for tilgang til hele eller deler av skjermingsverdige objekter eller infrastruktur og bestemme at personer med sikkerhetsklare-

ring for et bestemt nivå også er klarert for adgang til et bestemt skjermingsverdig objekt eller en bestemt skjermingsverdig infrastruktur, jf. sikkerhetsloven § 8-3.

Stortingets administrasjon er klareringsmyndighet for riksrevisorene. Stortingets presidentskap er klagemyndighet for avgjørelser truffet av Stortingets administrasjon. Stortingets president autoriserer riksrevisorene og varamedlemmene.

Riksrevisjonen er klareringsmyndighet for ansatte og andre som utfører oppgaver for Riksrevisjonen. Riksrevisjonens kollegium er klagemyndighet for avgjørelser truffet av administrasjonen. Kollegiets leder autoriserer revisjonsdirektøren. Revisjonsdirektøren autoriserer ansatte og andre som utfører oppgaver for Riksrevisjonen.

Autorisasjon etter femte eller sjetten ledd gir også tilgang til informasjon hos andre virksomheter enn Riksrevisjonen i den utstrekning Riksrevisjonen kan kreve informasjon etter denne loven.

Stortinget kan fastsette i hvilken grad forskrifter fastsatt i medhold av sikkerhetsloven skal gjelde for Riksrevisjonen.

Sikkerhetsgradering er ikke til hinder for at Riksrevisjonen gir opplysninger til Stortinget i den utstrekning det er nødvendig for å ivareta oppgavene etter denne loven. Hvis Riksrevisjonen er i tvil om graderingen av opplysninger i en rapport til Stortinget, eller mener at av- eller nedgradering bør skje, forelegges spørsmålet for vedkommende forvaltningsorgan eller departement. Forvaltningens avgjørelse er bindende for Riksrevisjonen.

§ 7-3 Behandling av personopplysninger

Riksrevisjonen kan behandle personopplysninger, herunder personopplysninger som nevnt i personvernforordningens artikkel 9 og 10, når dette er nødvendig for å utføre oppgaver etter denne loven.

Krav på kopi av personopplysninger som er innhentet som et ledd i revisjonsvirksomheten, rettes mot virksomheten opplysningene er mottatt fra.

§ 7-4 Allmennhetens rett til innsyn i dokumenter

Enhver kan kreve innsyn i Riksrevisjonens saksdokumenter og journaler dersom ikke annet følger av lov eller bestemmelser i medhold av lov. Offentleglova gjelder for Riksrevisjonen med de tilpasninger som følger av denne bestemmelsen.

Krav om innsyn i dokumenter som Riksrevisjonen har innhentet eller mottatt fra revidert virksomhet eller fra annet organ som er omfattet av offentliglova eller tilsvarende regelverk om allmennhetens rett til dokumentinnsyn, og dokumenter som rutinemessig sendes i kopi til Riksrevisjonen, skal behandles av avsenderorganet. Unntaket omfatter ikke korrespondanse mellom

Riksrevisjonen og vedkommende organ om revisjonen og revisjonsprosessen.

Riksrevisjonen kan også unnta fra innsyn

- a. utkast til referat fra intervjuer og møter som ledd i revisjon, og endelig referat fra intervjuer og møter med personer som ikke uttaler seg på vegne av en offentlig virksomhet
- b. svar på spørreundersøkelser som Riksrevisjonen gjennomfører som ledd i en revisjon
- c. henvendelser fra enkeltpersoner om kritikkverdige forhold i reviderte virksomheter, og Riksrevisjonens svar på slike henvendelser
- d. dokumenter som utveksles mellom Stortinget og Riksrevisjonen, og som gjelder Riksrevisjonens budsjett og interne administrasjon. Etter at Stortinget har fastsatt budsjettet, skal det gis innsyn i Riksrevisjonens forslag til budsjett.
- e. opplysninger i dokumenter som sendes til eller fra Riksrevisjonen som ledd i ekstern kvalitetssikring av virksomheten til andre lands riksrevisjoner, og hvor opplysningene utveksles under forutsetning av, eller det følger av fast praksis, at de ikke skal offentliggjøres.

Dokumenter i revisjonssaker som vurderes framlagt for Stortinget, er gjenstand for innsyn først når saken er mottatt i Stortinget eller avsluttet uten rapportering til Stortinget. Riksrevisjonen varsler revidert virksomhet om hvilke saker som har utsatt offentlighet, og når den opphører.

Den som nektes innsyn i et dokument i Riksrevisjonen, kan påklage vedtaket til Riksrevisjonens kollegium. Riksrevisjonens kollegium avgjør med endelig virkning om det skal gis innsyn.

Forskrifter gitt med hjemmel i offentleglova gjelder så langt Stortinget ikke har fastsatt annet. Riksrevisjonen kan gi bestemmelser tilsvarende forskrifter etter offentleglova § 8.

§ 7-5 Arkiv

Arkivlova kapittel II gjelder for Riksrevisjonens virksomhet. Forskrifter gitt med hjemmel i arkivlova kapittel II gjelder så langt Stortinget ikke har fastsatt annet.

Denne lovens §§ 7-1 om Riksrevisjonens taushetsplikt og 7-4 om allmennhetens rett til innsyn i dokumenter gjelder etter avlevering for langtidsbevaring.

§ 7-6 Språk

Språklova § 13 første ledd første punktum gjelder for Riksrevisjonens virksomhet.

Kapittel 8 Riksrevisjonens administrasjon og ansettelser

§ 8-1 Riksrevisjonens budsjett, regnskap og økonomiforvaltning

Riksrevisjonen skal

- a. fastsette et økonomiregelverk som er i samsvar med de til enhver tid gjeldende reglene for statlig økonomistyring, med nødvendige tilpasninger for Riksrevisjonen
- b. påse at det hvert fjerde år foretas en ekstern kvalitetskontroll av Riksrevisjonens revisjonsvirksomhet og organisasjon
- c. foreslå budsjett for Riksrevisjonen og fremme dette overfor Stortingets presidentskap
- d. fastsette årsregnskap for Riksrevisjonen
- e. utarbeide årsmelding om Riksrevisjonens virksomhet.

Vedtatt økonomiregelverk skal sendes til Stortinget. Årsmelding, inkludert årsregnskap og revisjonsberetning, skal sendes til Stortinget hvert år.

Riksrevisjonens regnskap revideres av revisor oppnevnt av Stortingets presidentskap.

§ 8-2 Ansettelse av revisjonsdirektør

Revisjonsdirektøren ansettes av kollegiet for en periode på seks år. Ansettelse besluttet etter alminnelig kunngjøring av stillingen og innstilling fra et innstillingsråd etter reglene i statsansatteloven § 5 femte ledd. Etter ny kunngjøring kan revisjonsdirektøren ansettes for ytterligere en periode på seks år.

§ 8-3 Personaladministrasjon

Riksrevisjonen fastsetter et personalreglement etter reglene i statsansatteloven § 2 første ledd. Partene kan når som helst kreve at personalreglementet tas opp til revisjon. Den samme retten har Stortingets presidentskap.

Andre ansettelser enn stillingen som revisjonsdirektør, jf. § 8-2, avgjøres av Riksrevisjonens ansettelsesråd sammensatt etter statsansatteloven § 6 andre ledd. Statsansatteloven § 4 første ledd, § 5 første til tredje ledd, § 6 første ledd andre punktum og tredje og femte ledd, og § 7 gjelder for Riksrevisjonen. Statsansatteloven § 11 tredje ledd om adgang til å inngå sentral tariffavtale mellom staten og tjenestemennenes forhandlingsberettede organisasjoner om unntak fra reglene om likebehandling av lønns- og arbeidsvilkår ved innleie fra bemanningsforetak og § 24 om fortrinnsrett til ansettelse i staten får ikke anvendelse for Riksrevisjonen.

Ansattes lønn, arbeidsvilkår og pensjon fastsettes i henhold til de avtaler og bestemmelser som gjelder for arbeidstakere i statsstilling. Tjenestetvistloven gjelder for Riksrevisjonen. Riksrevisjonen kan ikke tas ut i ar-

beidskonflikt der staten vil iverksette arbeidsstengning (lockout).

§ 8-4 Saksbehandlingen i saker om ansettelsesforhold

Forvaltningsloven gjelder for avgjørelser om ansettelse, oppsigelse, suspensjon, avskjed eller forflytting av ansatte i Riksrevisjonen. Det samme gjelder vedtak om å ilegge en ansatt ordensstraff.

Stortinget kan gi regler som utfyller eller gjør unntak fra forvaltningslovens anvendelse etter første ledd, og fastsette i hvilken grad forskrifter gitt i medhold av forvaltningsloven ikke skal gjelde i slike saker.

Kapittel 9 Ikraftsettings- og overgangsbestemmelser mv.

§ 9-1 Ikraftsetting

Loven trer i kraft 1. januar 2025, med unntak av § 2-2, som trer i kraft 1. oktober 2025, og øvrige deler av kapittel 2, som trer i kraft 1. januar 2026.

Fra 1. januar 2025 oppheves lov 7. mai 2004 om Riksrevisjonen med unntak av § 4 første ledd, som oppheves 1. oktober 2025, og § 4 andre ledd, som oppheves fra 1. januar 2026.

Fra 1. januar 2025 oppheves instruks om Riksrevisjonens virksomhet fastsatt av Stortinget 11. mars 2004 med unntak av kapittel 1, som oppheves 1. januar 2026.

Presidenten: Det vert votert alternativt mellom § 2-2 tredje ledd i tilrådinga og forslag nr. 5, frå Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«I riksrevisjonsloven skal § 2-2 tredje ledd lyde: Riksrevisorene og varamedlemmene for disse velges for fire år og tiltrer 1. januar året etter stortingsvalget. De kan gjenoppnevnes for ytterligere perioder.»

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaget frå Framstegspartiet vart tilrådinga vedteken med 85 mot 12 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.43)

Presidenten: Det vert votert alternativt mellom § 6-1 fyrste ledd i tilrådinga og forslag nr. 1, frå Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Venstre. Forslaget lyder:

«I riksrevisjonsloven skal § 6-1 første ledd lyde: Riksrevisjonen kan, uten hinder av taushetsplikt, kreve all informasjon og foreta undersøkelser som den finner nødvendig for å gjennomføre oppgavene etter denne loven. Det kan ikke stilles vilkår for Riksrevisjonens tilgang til slik informasjon.»

Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaget frå Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Venstre vart tilrådinga vedteken med 65 mot 31 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.11)

Presidenten: Det vert votert alternativt mellom § 7-4 femte ledd i tilrådinga og forslag nr. 3, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne. Forslaget lyder:

«I riksrevisjonsloven skal § 7-4 femte ledd lyde: Avslag på krav om innsyn hos Riksrevisjonen kan påklages til en klagenemnd oppnevnt av Stortinget. Stortinget gir nærmere regler om klagenemndas oppgaver og virksomhet.»

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaget frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne vart tilrådinga vedteken med 84 mot 14 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.08.01)

Presidenten: Det vert votert alternativt mellom § 8-3 andre ledd i tilrådinga og forslag nr. 4, frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt. Forslaget lyder:

«I riksrevisjonsloven skal § 8-3 andre ledd lyde: Ansettelsesråd sammensatt etter statsansatteloven § 6 andre ledd. Statsansatteloven § 4 første ledd, § 5 første til tredje ledd, § 6 første ledd andre punktum og tredje og femte ledd og § 7 gjelder for Riksrevisjonen. Statsansatteloven § 11 tredje ledd om adgang til å inngå sentral tariffavtale mellom staten og tjenestemennenes forhandlingsberettigede organisasjoner om unntak fra reglene om likebehandling av lønns- og arbeidsvilkår ved innleie fra bemanningsforetak får ikke anvendelse for Riksrevisjonen.»

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaget frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt vart tilrådinga vedteken med 85 mot 12 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.08.24)

Presidenten: Det vert votert over resten av A.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Presidenten: Det vert votert over overskrifta til lova og lova i det heile.

V o t e r i n g :

Overskrifta til lova og lova i det heile vart samrøystes vedtekne.

Presidenten: Lovvedtaket vil verta sett opp til andre gongs behandling i eit seinare møte i Stortinget.

Vidare var tilrådd:

B.

I

Stortinget ber regjeringa så snart som mulig fremme forslag om nødvendige endringer i annen lovgivning som følge av ny lov om Riksrevisjonen.

II

Stortinget ber presidentskapet setje ned eit utval som skal sjå på finansieringa og organiseringa av Riksrevisjonen si deltaking i internasjonal bistandsverksemd, inkludert sekretariatsfunksjonen for INTOSAI Development Initiative (IDI).

Presidenten: Det vert votert over I.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Presidenten: Det vert votert over II.

Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 78 mot 14 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.12)

Votering i sak nr. 2, debattert 21. november 2024

Presidenten [14:09:20]: Presidenten vil føreslå at utgreiinga til kultur- og likestillingsministeren om mediepolitikk og ytringsfridom, halden i stortingsmøtet 19. november 2024, vert lagd ved protokollen. – Det er vedteke.

Sak nr. 8 [14:09:34]

Referat

1. (62) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tobias Drevland Lund, Marie Sneve Martinus-

sen og Sofie Marhaug om å stanse nettleiesjokket (Dokument 8:24 S (2024–2025))

Samr.: Vert sendt energi- og miljøkomiteen.

2. (63) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Frank Edvard Sve, Morten Stordalen, Helge André Njåstad, Tor André Johnsen, Morten Wold, Bengt Rune Strifeldt, Sivert Bjørnstad og Sylvi Listhaug om å utsette slukking av 2G-nettet (Dokument 8:23 S (2024–2025))

Samr.: Vert sendt transport- og kommunikasjonskomiteen.

Sak nr. 4 heldt fram [14:09:51]

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag frå stortingsrepresentantane Hege Bae Nyholt, Kathy Lie og Olaug Vervik Bollestad om å innføra nettpornofilter på offentlege og kommunalt eigde nettverk (Innst. 42 S (2024–2025), jf. Dokument 8:111 S (2023–2024))

Presidenten [14:09:51]: Stortinget går då tilbake til behandling av dagens kart. Fyrste talar er representanten Margrethe Haarr.

Margrethe Haarr (Sp) [14:10:12]: Tilgang til internett har åpnet utallige muligheter. Det har endret måten vi tilegner oss kunnskap og kommuniser på – rett og slett måten vi lever livet vårt på. Internett gir oss tilgang til hele verden, på godt og ondt.

Vi har åpnet en verden for barn og unge som ikke alltid er bra. Vi har tillatt økt bruk av skjerm med tilgang til informasjon, uten alltid å kunne kontrollere hva de får tilgang til, uten helt å vite hva de faktisk ser og finner, og uten å vite hvordan det påvirker.

Det er mest sannsynlig på tide å ta et steg tilbake og se på hvordan vi kan gi barn og unge en bedre beskyttelse på ulike digitale flater enn det de har i dag. Regjeringen har allerede satt i gang et arbeid for å sikre at barn og unge skal ha det trygt på nett og beskytte dem mot skadelig bruk og innhold, og har satt av midler til dette i neste års statsbudsjett og varslet at de vil legge fram en stortingsmelding.

Representantforslaget løfter fram en bekymring som jeg tror flere deler: den ukritiske og økte tilgangen barn og unge har til porno på nettet, og hvordan det påvirker forventninger, holdninger og deres syn på sex. At det er behov for å sette inn tiltak rundt dette, er jeg enig i, men forslaget som fremmes i representantforslaget, om å instruere kommunene, er det ikke mulighet til. Det å blokkere sidene på alle kommunale nett vil ramme mye bredere enn det som har vært intensjonen.

Jeg er sikker på at man også i kommunene deler noe av den bekymringen, og at man ønsker å skjerme barn

fra skadelig innhold. Det er sendt ut anbefalinger og lister til alle kommuner med oversikt over sider som bør blokkeres. Samtidig er det viktig å huske at barn og unge har tilgang til nett mange flere steder enn kun på skolen eller tilkoblet et kommunalt nett. Vi må se på andre typer tiltak for å skjerme tilgangen til skadelig innhold, både i det offentlige og i hjemmet, men vi må også ha en dialog med våre barn om hva de kan finne, se og oppleve på nett.

Det er viktig at vi snakker med barn og unge om kropp og seksualitet, at de kan få informasjon og svar på det de lurer på, og at det ikke er porno som alene er deres kunnskapskilde. Dette ansvaret har skolen, men det er også et tema som vi må ha en åpen dialog med barna våre om. Vi ser en skummel utvikling når det gjelder antall voldtekter og tilfeller av seksuell vold og seksuell trakassering. Denne utviklingen må vi ta på alvor, og vi må se på flere tiltak enn bare nettpornofilter, innenfor flere områder, for å snu denne trenden.

Kathy Lie (SV) [14:12:50]: Er det en debatt vi ofte har for tiden, er det om hva barna våre opplever på internett, og hvordan det påvirker og former barn og unges psykiske helse, deres oppfatning av virkeligheten og deres atferd.

Dette forslaget springer ut fra en bekymring for at pornografi er blitt mye lettere tilgjengelig de senere årene fordi den distribueres hovedsakelig via internett, og at de aller fleste har tilgang. Mange barn og unge har smarttelefoner, og den økte bruken av pc og nettbrett i skolen bidrar til at veldig mange barn kan utsettes for skadelig innhold.

På 1980- og 1990-tallet kjempet vi mot salg av pornoblader og filmer i fysiske butikker. Vi gikk i demonstrasjonstog og kastet egg på butikkvindue til Pornohagen. Vi visste hvor den var. I dag er porno og vold bare noen tastetrykk unna, ikke bare på egen smarttelefon eller pc, men også på det digitale utstyret barna bruker i skolen.

Forskere og medier har satt tilgang til porno i sammenheng med mer voldelig atferd og økt antall voldtekter utført av unge gjerningspersoner. Jeg er særlig bekymret for hvordan ufiltrert nettporno er med på å påvirke unge gutters syn på kvinner, og hvordan dette bidrar til å normalisere seksualisert vold og seksuell trakassering.

Å skjerme barn mot skadelig innhold, både porno og vold, er en oppgave som både foreldre og samfunnet må ta på alvor. Mange foreldre er bekymret for hva barna har tilgang til på skolen, biblioteket og andre offentlige nettverk. SV ønsker derfor at offentlige nettverk skal ha et filter eller mulighet til blokkering av pornografisk

innhold. Flere kvinneorganisasjoner, stiftelsen Barnevakten og Redd Barna er enige med oss.

Vi kan dessverre ikke instruere kommunene til å innføre nettpornofilter, men dette er likevel en viktig debatt, og kommuner, fylkeskommuner og private skole- og barnehageeiere har et ansvar for å sikre at barna våre er trygge når de bruker digitalt verktøy.

Statsråden viser til arbeidet med stortingsmeldingen om trygg digital oppvekst og arbeidet med meldingen om seksuell trakassering. Det har tidligere blitt vedtatt at det skal lages nasjonale retningslinjer for å beskytte barn mot skadelig innhold på nett, og Utdanningsdirektoratet har anbefalt filter på digitale enheter for barnehage og elever på 1. til 4. trinn. Kunnskapsministeren og Kripos anbefaler blokkeringsfilter for samtlige elever i grunnskolen.

I en sak som ble behandlet i utdanningskomiteen så sent som i april i år, var Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt kritiske til at over 30 pst. av landets kommuner ikke har lagt inn blokkeringsfilter i grunnskolen for nettsider som kan øke risikoen for forledelse og seksuell utnyttelse av barn. Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmet der også et forslag der vi ba regjeringen

«sterkt anbefale og følge opp at barnehage- og skoleeiere installerer Kripos sitt blokkeringsfilter (...).»

Jeg tar opp det som er representantforslagets forslag nr. 2, som da blir mindretallsforslag nr. 1. Jeg har ikke tatt opp forslag nr. 1 fra representantforslaget, nettopp fordi vi har innsett at vi ikke kan instruere kommunene.

Presidenten [14:15:55]: Representanten Kathy Lie har teke opp det forslaget ho refererte til.

Hege Bae Nyholt (R) [14:16:10]: Kvinnebevegelsens kamp mot porno har alltid handlet om kamp mot vold og seksualisert vold mot kvinner. På 1970- og 1980-tallet allierte den feministiske kvinnebevegelsen seg med kristne kvinner i kampen mot porno og danet en bred allianse i kampen mot seksualisert vold. Våre formødres innsats endret måten vi snakker om porno på i samfunnet.

Da jeg var ung aktivist på 1990-tallet, jobbet jeg aktivt mot pornokulturen. Den gangen var porno tilgjengelig som blader og VHS-kassetter. Nå er den to tastetrykk unna på våre skjermer. Den gang som nå er vi som jobber mot porno, redd for konsekvensene som kan følge av normalisering og utbredelse av porno blant unge.

Forskning på pornografi viser tydelig hvilke negative konsekvenser det har, særlig blant unge. Nettpornografien har utviklet seg til å bli enda grovere og mer brutal enn den som fantes da jeg var ung. Når unger helt ned i barneskolealder blir møtt med dette, er det med på å

danne holdninger og forventninger til hva sex skal være. Jeg er særlig bekymret for hvordan det påvirker unge gutters syn på kvinner, og hvordan det bidrar til seksualisert vold og seksuell trakassering.

I to svenske forskningsprosjekter fra 2020 og 2021 blir det etablert en klar sammenheng mellom pornobruk og utøving av seksuell vold. Også i Norge blir det rapportert om et tydelig økt antall voldtektssaker, særlig i Oslo. Der har tallet på ofre som søker hjelp, økt med 70 pst. på ti år. Det gjelder i alle aldersgrupper, men særlig blant 14–19-åringene. Det er 95 pst. som er jenter, og i de aller fleste tilfellene er det en jevnaldrende som utfører voldtektene. Helsepersonell ved overgrepsmottaket i Oslo mener at den grenseoverskridende og voldelige pornoen som unge ser på i dag, kan være en del av årsaken til økningen.

Vi forslagsstillere mener at det som angår offentlige nettverk, er det offentliges ansvar. Forbudet mot pornografiske nettsted på offentlige nettverk er et nødvendig tiltak for å beskytte barn og unge og for å fremme et sunt samfunn.

Å blokkere pornografiske nettsider på alle offentlige nettverk, som på skoler, på biblioteker og i andre offentlige rom, kan sende et kraftfullt signal om at slikt innhold ikke er noe man ønsker seg i samfunnet, og reise debatten igjen. Så skjønner jeg også at man ikke kan instruere kommunene, men jeg er likevel glad for at vi tar debatten, og for at forslag nr. 2 blir fremmet.

Une Bastholm (MDG) [14:18:54]: Dette er delvis en pornodebatt og delvis en debatt om hvordan man beskytter barn og unge mot skadelig innhold på digitale enheter og på nettverk. Det å oppsøke erotisk innhold, også på nett, er dypt menneskelig, men det er dypt uansvarlig å ikke beskytte barn mot den pornoen som finnes der ute på nettet, på kommunale nettverk og ikke minst på nettbrett som det offentlige sender med barna hjem hver dag.

Jeg mener egentlig at den største skandalen i norsk skole er at vi begynte med hjemsending av iPad og andre nettbrett uten å sørge for en beskyttelse mot skadelig innhold på de nettbrettene. Det er ikke bare pornografisk innhold; det er tilgang på videoer om selvmordsforsøk, det er dyremishandling, og det er veldig mye annet skadelig innhold som barn sitter alene på rommet og ser på. Det mener jeg er det som haster aller, aller mest. Vi har jo hatt en del debatter med kunnskapsministeren, og jeg håper at også at barne- og familieministeren har et sterkt engasjement for dette. Jeg synes ikke at veiledere og oppmuntring til kommunene er nok her. En grunn til det er at ifølge folk som kan en del om dette – IT-eksperter, for å si det enkelt – er dette begynt å bli såpass komplisert at jeg tror man må erkjenne at kommunene tar beskjeden,

men også er ganske forvirret når det gjelder hvordan man skal følge det opp, og det gjelder også skolelederne.

Lightup Norway gjorde en undersøkelse for en stund siden – det begynner å bli et par år siden, altså før vi egentlig hadde den store debatten om skjerming mot skadelig innhold på nettbrett – hvor de fant at store kommuner som Trondheim, Fredrikstad og Lillestrøm ikke hadde installert pornofilter på nettbrettene som ble delt ut. Også Climbr, som har gjort undersøkelser og spurt foreldre, så det er en foreldreundersøkelse, fant at 100 av 103 kommuner som de fikk svar fra, ikke hadde beskyttelse mot skadelig innhold, altså nødvendige filter på nettbrettene som ble sendt ut.

Dette er enormt. Det gjelder ni av ti kommuner i Norge hvor elevene har eget nettbrett eller egen pc som tas med hjem i sekken. Så dette er en kjempeutfordring.

Miljøpartiet De Grønne støtter forslaget om filter på offentlige nettverk og kommer til å stemme for mindretallsforslaget. Det er bra at det kommer, men jeg synes på en måte det er litt smalt. Porno «flashes» i skolegården i dag, og det er et problem, men det er et enda større problem at porno og annet skadelig innhold, som selvmordsvideoer, er tilgjengelig på nettbrettene når barn sitter alene hjemme og foreldrene driver og lager middag eller ikke har tid til å være sammen med ungene og veilede dem.

Hadle Rasmus Bjuland (KrF) [14:22:11]: I altfor mange år har vi tatt for lett på konsekvensene av at en hel generasjon unge vokser opp med fri tilgang til pornografisk innhold på nett. Endringene har skjedd raskt, og vi har ikke vært gode nok til å forstå hva det gjør med holdninger og relasjoner, særlig blant de unge som vokser opp i dag. Det er hevet over enhver tvil at pornografi i dag er langt mer normalisert, grovere og ikke minst mer tilgjengelig enn tidligere.

Når barn i alle aldre har fri tilgang til innhold som i verste fall glorifiserer vold, ulike former for trakassering og usunne maktforhold, former det forventninger og holdninger om hva som er normalt, i en negativ retning. Dette skaper ikke bare skade hos den enkelte, men har også tydelige samfunnsmessige konsekvenser. Vi har sett en økning i rapporterte tilfeller av seksuell vold, særlig blant tenåringer, noe som i seg selv bør få alarmene til å gå, og som ikke kan ses isolert fra normaliseringen av usunn pornografi.

Forslaget vi diskuterer her i dag, er ikke et angrep på personlig frihet, som mange vil ha det til. Det er et forslag som legger opp til at staten tar sitt ansvar og signaliserer hva som hører til på offentlige arenaer, som skoler og bibliotek. Forslaget handler også om å sende et signal fra det offentlige om det jeg mener er å anse som negativ utvikling og normalisering. Vi har restriksjoner på når

en kan kjøpe alkohol, og på hvor gammel en må være for å gamble, men på dette feltet finnes det ingen begrensninger. Dessverre har vi vært altfor dårlige til å regulere hva slags innhold spesielt barn eksponeres for på offentlige nettverk og enheter.

Til tross for tydelige anbefalinger fra både regjeringen, KS og Utdanningsdirektoratet er det fortsatt store variasjoner i hvordan norske kommuner følger opp barns sikkerhet på nett. Mange skoler og barnehager har fremdeles ikke innført effektive blokkeringsfilter for å beskytte barn mot skadelig innhold, selv om veiledere og retningslinjer lenge har vært tilgjengelig. Kripos' blokkeringsfilter for grunnskolen ble bare benyttet av 67 pst. av kommunene våren 2024.

Situasjonen har blitt noe bedre etter kunnskapsministerens brev, som ble sendt ut til norske skoler på bakgrunn av Kristelig Folkepartis forslag, og det er en gledelig utvikling, men vi er fortsatt ikke i mål. Det er positivt at flere kommuner har tatt grep, men det er uakseptable variasjoner i hvordan barns sikkerhet på nett ivaretas i dag. Nå må vi sikre at alle kommuner tar sitt ansvar, sånn at ingen barn risikerer eksponering for skadelig innhold som følge av manglende tiltak.

Ytterligere grep trengs. Derfor kommer vi i dag til å stemme for SVs forslag.

Statsråd Kjersti Toppe [14:25:26]: Eg er bekymra for omfanget av pornobruk blant unge og for sammenhengen mellom pornobruk og skadeleg seksuell atferd. Barn har rett til vern mot skadeleg innhold, og det offentlege har ansvar for å vareta den retten, særleg når barn bruker digitale einingar og nettverk som det offentlege tilbyr dei. Regjeringa har alt oppfordra kommunane til å vurdere å installera filter, og at skular får rettleiing frå Utdanningsdirektoratet om korleis ein kan verna elevar mot skadeleg innhold, inkludert anbefalinga om bruk av filter. Samtidig må kommunane verna rettane til barn slik dei meiner er best.

Representantane foreslår å påleggja kommunar å innføra innholdsfilter på offentlege nett og einingar. Som fleire har sagt, er det opp til eigarane av desse å vurdere det, og vi som myndigheiter har ikkje ein heimel til å påleggja kommunar å innføra filter. Så er det ein diskusjon om det alltid er klokt. Eg deler likevel utolmodigheita. To av tre kommunar var resultatet før ein hadde sendt ut brev. Eg håpar at brevet som vart sendt ut, vil føra til ei betring, og at alle kommunar får tiltak på plass.

Så er det slik at innholdsfilter er bra, men ikkje heile løysinga. Spørsmål om sensurering av skadeleg innhold kan koma saman med god seksualundervisning og opplæring i trygg nettbruk, og barn må få god informasjon om grensesetjing, seksualitet og dei skadelege sidene ved pornografi. Det er òg slik at innholdsfilter kan vera

upresise, og at ein kan stengja ute ein del innhald som er ønskjeleg skal vera tilgjengeleg, f.eks. retten barn og unge har til å få informasjon om seksualitet, forhold og kropp. Det kan verta sperra viss det er eit upresist filter. Dette er det òg kommunane som må vurdere og finna gode ordningar for.

Eg jobbar mykje i mitt departement med korleis vi kan verna rettane til barn og unge på nett. Vi arbeider med ei stortingsmelding om trygg digital oppvekst og ei melding om seksuell trakassering. Vi jobbar òg med å forbereda innlemming av forordninga om digitale tenester, DSA. I tillegg har vi føreslått å heva aldersgrensa for å samtykkja til behandling av eigne personopplysningar til 15 år, og å greia ut for ei aldersgrense på sosiale medium. Vi følgjer med i utviklinga her.

Presidenten [14:28:30]: Det vert replikkordskifte.

Une Bastholm (MDG) [14:28:38]: Hvordan man regulerer kommunale nettverk og skolars nettverk og beskyttelsen som trengs på nettbrettene, henger ganske mye sammen, også kompetansemessig. Så forstår jeg at det er to forskjellige statsråder som har ansvaret for ulike deler.

Forbrukerrådet har vært tydelig med to anbefalinger. Den første handler om å opprette et nasjonalt testsenter for apper, ulike løsninger på nett som kan være viktige for alle mulige tjenester som barn er i kontakt med, for å beskytte barn mot skadelig innhold.

Det andre er et de anbefaler sentralisert utformede innkjøpsavtaler, altså rammeavtaler, med tech-gigantene. Det kan også være nettløsninger, hvor man allerede har fått innarbeidet filtre og beskyttelse. Det er en utfordring at kommunene og mange skoleledere sitter med dette hver for seg. Er dette noe regjeringen ser på?

Statsråd Kjersti Toppe [14:29:45]: Forslaget om eit nasjonalt testsenter veit eg om, og vi vurderer det som eitt av fleire moglege tiltak i stortingsmeldinga om trygg digital oppvekst. Det har òg kome andre forslag om eit kompetansesenter. Vi har løyvd 2,5 mill. kr i statsbudsjettet for 2025 nettopp for at Medietilsynet kan forsterka arbeidet sitt med råd og rettleiing ut mot både foreldre og dei som jobbar med barn. Her trur eg det er ulike ting vi kan gjera for å styrkja kompetansen og kunnskapen både i skular og hos andre som jobbar med barn, og ikkje minst hos oss foreldre sjølve. Det vil verta viktig no framover. Uavhengig av om vi får ei aldersgrense, trengst det veldig mange andre tiltak.

Når det gjeld rammeavtaler, opplever eg at eg ikkje kan svara på det. Det vert i tilfelle kunnskapsministeren som må svara på det når det gjeld skulen.

Ingrid Fiskaa hadde her teke over presidentplassen.

Une Bastholm (MDG) [14:30:52]: Det var et nyttig svar. Jeg opplever at det er mye som har skjedd på kort tid. Jeg opplever også en regjering som har interesse for denne problemstillingen, og jeg var litt overrasket over hvor mye som har skjedd på kort tid, for man har virkelig rullet ut mye uten å ha sett på manglende beskyttelse av barn.

Har regjeringen noen oversikt over omfanget av skadelig innhold som blir søkt opp av barn fra offentlige nettverk, og også fra nettbrett som sendes med hjem fra skolen – altså omfanget av skaden? Har man noe kunnskap om det utover de frivillige organisasjonene som har gjort noen slike sporadiske undersøkelser?

Statsråd Kjersti Toppe [14:31:34]: Det kjenner ikkje eg til i alle fall, for å svare slik, om ein har denne kunnskapen. Vi har ein del kunnskap om kva barn og unge svarar sjølve, kva dei mottar av skadeleg innhald – reklame f.eks., og kroppspress ein får frå det. Eg har i alle fall ikkje sett undersøkingar som skil på kva slags nett dei er på eller kva slags eining dei er på når dei ser det. Uansett kan vi anta at det heilt sikkert òg skjer når ein er mykje på nett på skulen og ein ikkje har installert filter eller anna som kan førebyggja det. Det er òg grunnen for arbeidet vårt med ei mogleg lovfesting av aldersgrense og ei stortingsmelding: at barn og unge i dag ikkje vert beskytta godt nok på nett. Det veit vi noko om.

Presidenten [14:32:38]: Replikordskiftet er avsluttet.

Fleire har ikkje bede om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [14:32:47]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Lov om lønnsnemndbehandling av arbeidstvisten mellom Fagforbundet/LO og NHO Geneo/NHO i forbindelse med hovedoppgjøret 2024 (Innst. 46 L (2024–2025), jf. Prop. 2 L (2024–2025))

Presidenten [14:33:07]: Etter ønske frå arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – bli gjeve høve til inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Henrik Asheim (H) [14:33:40] (ordfører for saken): Denne lovproposisjonen ber Stortinget gi tilslutning til lønnsnemndbehandling i tvisten mellom Fagforbundet og NHO Geneo som gjelder BPA-overenskomsten. Tvisten har oppstått i forbindelse med hovedoppgjøret for 2024 og gjelder for virksomheter hvor hovedaktiviteten er å levere brukerstyrt personlig assistent.

Ettersom forhandlingene ikke førte frem, innkalte Riksmekleren partene til mekling 11. september 2024. Meklingen ble avsluttet allerede 12. september 2024 kl. 2 uten at partene kom til enighet. Det ble gjennomført flere streikeuttak i tidsrommet 12. september til 4. oktober, og på det meste var 59 medlemmer tatt ut i streik.

I proposisjonen redegjør regjeringen for at Arbeids- og inkluderingsdepartementet den 4. oktober mottok rapport fra Helsetilsynet om at det ved midnatt samme dag ville oppstå fare for liv og helse for en BPA-bruker, med mindre det ble gitt dispensasjon. På tross av forespørsel om dette ble en slik dispensasjon ikke gitt. Partene så heller ingen annen mulighet for å komme til enighet eller på annen måte løse den konkrete situasjonen. Med grunnlag i Helsetilsynets rapport vurderte derfor Arbeids- og inkluderingsdepartementet at hensynet til liv og helse gjorde det nødvendig å gripe inn med tvungen lønnsnemnd.

En samlet komité understreker at det er partene selv som har ansvaret for å komme til enighet i lønnsoppgjørene, og mener derfor det er uheldig når konflikten ikke løses gjennom forhandlinger. Like fullt kan regjeringen gripe inn i en streik og foreslå tvungen lønnsnemnd i tilfeller der arbeidskonflikten kan føre til fare for liv, helse eller sikkerhet, eller medføre andre alvorlige samfunnskonsekvenser.

For Stortinget er det alltid en krevende avveining om et så kraftig inngrep som det tvungen lønnsnemnd faktisk er, er forsvarlig og riktig. Derfor er det også uenighet i komiteen. Rødt og SV mener vilkårene for å gripe inn ikke er oppfylt, og de stemmer derfor mot lovproposisjonen. Flertallet – og mitt parti er en del av det flertallet – mener derimot at faren for liv og helse kombinert med at det ikke var vilje til å gi dispensasjon slik at streiken kunne fortsette, taler for at proposisjonen bør vedtas.

Innstillingen om å vedta proposisjonen støttes dermed av Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Framskrittspartiet, og jeg vil overlate til representantene fra SV og Rødt å gi uttrykk for sitt syn.

Per Vidar Kjølmoen (A) [14:36:27]: Streikeretten er en av grunnsteinene i den norske modellen. Det skal være en høy terskel for å gripe inn med tvungen lønnsnemnd. Det er partene selv som har ansvaret for å bli enige i tariffoppgjørene gjennom forhandlinger.

I denne saken ble det fra Helsetilsynet flere ganger varslet om at det kunne oppstå fare for liv og helse. Det ble også søkt om og gitt dispensasjoner for disse, men som saksordføreren redegjorde for, ville det ved midnatt 4. oktober ha oppstått en slik situasjon uten at det forelå en dispensasjon. Selv om terskelen for å gripe inn med tvungen lønnsnemnd er høy, må det tas grep ved fare for liv og helse.

Jeg registrerer at SV og Rødt planlegger å stemme mot lovforslaget om tvungen lønnsnemnd. Til det er det følgende å si:

- a. Ønsker Rødt og SV virkelig å overprøve faglige råd om liv og helse? Er stortingssalen rette sted for å ta slike vurderinger?
- b. Det er selvsagt fristende å skulle ta parti for en part i en arbeidskonflikt. Jeg har selv vært tillitsvalgt i Fagforbundet, og sympatien min ligger selvsagt der, men hele poenget med den norske modellen er at det skal være partene selv som finner ut av det i slike hovedoppgjør – ikke politikerne.

Vi som er på venstresiden i politikken, har kjempet knallhardt for nettopp å unngå at slike spørsmål avgjøres i stortingssalen, fordi det fullstendig undergraver fagbevegelsens og arbeidsgiverorganisasjonenes rolle. Det vil være et stort nederlag hvis vi kommer dit at slike spørsmål skal voteres over i Stortinget, for hva skal vi med en fagbevegelse da?

Da jeg var helt fersk arbeiderpartipolitiker, var Arve Bakke fra Møre og Romsdal forbundsleder i Fellesforbundet. Han ga følgende krystallklare råd om politikerens rolle i arbeidskonflikter: Hold dere unna! Rødt og SV kunne nok også hatt god nytte av en prat med Arve Bakke. I mellomtiden håper jeg partiene vil ta en ny vurdering av om de virkelig ønsker å overprøve faglige råd om liv og helse, og muligens også dra arbeidslivskonflikter inn i stortingssalen.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [14:39:14]: Jeg vil takke saksordføreren for innlegget, som på en god måte beskrev essensen i saken.

Et velorganisert arbeidsliv innebærer rettigheter og plikter, eksempelvis streikerett og fredsplikt. Senterpartiet er veldig sterk tilhenger av et velorganisert arbeidsliv fordi det er forutsetningen for et trygt familieliv. Jeg gjentar dette nesten utrettelig, for det er en stolpe i det å sikre en god og dermed forutsigbar inntekt og en forutsigbar arbeidstid, noe som er forutsetningen for at familieliv og lokalt liv kan leves på en god måte. Penger er jo ikke poenget i seg sjøl.

Når det gjelder streikeretten i helse- og omsorgsyrkene, er det meget krevende, for spørsmålet om hvorvidt streik kan føre til problemer for liv og helse, kommer ganske raskt. Det settes også kontinuerlig på pro-

grammet for oss her i Stortinget når streiker oppstår i helse- og omsorgssektoren. I denne saken gjelder det altså brukerstyrte personlige assistenter. Det er et lavtlønnsyrke, og det er personer som til de grader trenger et velorganisert arbeidsliv.

Senterpartiet støtter lovproposisjonen om tvungen lønnsnemnd fordi en var kommet i den situasjonen at det var fare for liv og helse. Når det er sagt, vil jeg også understreke behovet for at alle parter i helse- og omsorgssektoren har et ansvar for at lønns- og arbeidsvilkår er slik at det er attraktive jobber som gir en anstendig inntekt. Jobben brukerstyrte personlige assistenter utfører, blir i sum til slutt betalt av kommunene, og derfor er det viktig at også kommunesektoren er med på å sikre lønns- og arbeidsvilkår, så en framover kan unngå å komme i sånne situasjoner som vi her behandler – at konflikten har ført til problemer for helse og liv, og da må behandles i tvungen lønnsnemnd.

Freddy André Øvstegård (SV) [14:42:22] (komiteens leder): Brukerstyrt personlig assistanse er et viktig likestillingsverktøy. Det bidrar til at personer med funksjonsvariasjoner får like rettigheter og muligheter som andre til å delta. Derfor skylder vi dem som jobber som assistenter, en stor takk for arbeidet deres, for dette er en viktig tjeneste.

Denne saken handler imidlertid om tvungen lønnsnemnd. De streikende har vært tydelige i sin vurdering av hva som har skjedd. Fagforbundets forhandlingsleder la vekt på at de hadde et ansvarlig streikeuttak og ga dispensasjoner der hvor det kunne bli risiko for liv og helse. Hun påpekte videre at de oppfattet det at NHO ikke godtok en dispensasjon, som den direkte årsaken til bruken av tvungen lønnsnemnd i dette tilfellet. Det er noe vi har hørt blitt sagt i andre tilfeller også, altså en mulig spekulasjon i tvungen lønnsnemnd, som på den måten undergraver hele ordningen og streikeretten. Da står vi igjen med dårligere kort på hånden i det organiserte arbeidslivet.

Selv om også jeg kan forstå hvorfor lønnsnemnd på denne måten kan ha blitt nødvendig, vil SV likevel vise motstand mot den utviklingen gjennom ikke å støtte loven i dag. Til representanten Per Vidar Kjølmoen: Jeg vil oppfordre ham til å spare den harmen og forsøket på å gi opplæring i hvem som har ansvar for hva, til dem som spekulerer, og som utfordrer måten vi har organisert streikeretten på, og ikke minst muligheten til å gripe inn når liv og helse er utfordret. Så kan jeg gi en opplæring tilbake: Det er Stortinget som har ansvaret for å fastsette lov om bruk av tvungen lønnsnemnd, det er ikke partene, og det er diskusjonen om tvungen lønnsnemnd vi har på bordet her i dag. Vi tar ikke stilling i arbeidskonflikten, men vi vil rope et stort varsku når vi ser en utvik-

ling der denne formen for inngripen blir spekulert i, og det er også noe ILO og andre har advart oss om.

Mímir Kristjánsson (R) [14:44:55]: Dette er en arbeidskonflikt som handler om to sårbare grupper: selvfølgelig brukerne, som har behov for brukerstyrt personlig assistanse for å leve et likestilt liv, og de som jobber med brukerstyrt personlig assistanse, som altså ikke er et av de fetest betalte yrkene i vårt samfunn. Det dreier seg også om en likestillingsutfordring for dem, for det det har vært streik om fra Fagforbundets side, er at alle brukerstyrte assistenter innenfor alle tariffområder, også de som er innenfor NHO Geneo, skal ha lignende arbeidsvilkår. Det har altså de kommersielle BPA-selskapene motsatt seg, og derav denne streiken.

Dette er en type streik der det veldig raskt oppstår fare for liv og helse. Nettopp derfor er det så kritikkverdigg at NHO har valgt ikke å innvilge dispensasjoner på en sånn måte at arbeidskonflikten kunne gå sin gang, men tvert imot bidratt til kanskje å tvinge regjeringen til å gripe inn. Jeg vil sitere forhandlingsleder fra Fagforbundet, Anne Green Nilsen:

«Vi oppfatter at direkte årsak til at regjeringen måtte gripe inn var at NHO ikke lot et av våre medlemmer å få dispensasjon. Dermed har NHO framprovosert tvungen lønnsnemnd.»

Min kritikk og vår kritikk i dag retter seg egentlig ikke mot regjeringen, som jeg oppfatter har grepet inn i denne konflikten veldig motvillig, men mot at vi stadig oftere, som representanten Øvstegård også var inne på, ser at det spekuleres i å si nei til den type dispensasjoner, og det spekuleres i å framprovosere tvungen lønnsnemnd. Vi ønsker å markere at vi ikke setter pris på den utviklingen, og vi ønsker å markere at Stortinget ikke på den måten skal la seg bruke av arbeidsgivere som vil framprovosere tvungen lønnsnemnd.

Jeg hadde egentlig ikke tenkt å si noe som helst om verken regjeringen eller Arbeiderpartiet i dag, men etter at representanten Kjølmoen var på talerstolen, blir det nødvendig likevel, for hans beskjed var at man skal holde fingrene av fatet. Dette er en tvungen lønnsnemnd, der regjeringen har grepet inn i en arbeidskonflikt. Altså: Fingrene er dypt nede i fatet nå. Uansett hva som skjer her i dag, vil alle i denne sal, samtlige partier, stemme ja eller nei. Det er ingen som sitter og stemmer avholdende eller går hjem i dag fordi det nå handler om en arbeidskonflikt. Fingrene er langt nede i fatet for oss alle sammen. Spørsmålet er om vi skal stemme for eller mot denne arbeidskonflikten, og helt i tråd med det representanten Øvstegård sa, er det vårt ansvar som storting å ta stilling til lov om tvungen lønnsnemnd. Det ligger faktisk ikke til partene. Sånn er den norske modellen.

Likevel, som sagt: Min kritikk i dag er egentlig ikke mot regjeringen. Den er mot NHO, og det jeg opplever som et forsøk – og det Fagforbundet opplever som et forsøk – på å framprovosere tvungen lønnsnemnd, og det ønsker vi å opponere mot.

Statsråd Tonje Brenna [14:48:01]: La meg begynne med å understreke at det er partene som har ansvaret for lønnsfastsettelsen gjennom forhandlinger. Når partene tar i bruk arbeidskamp, har de også et ansvar for å innrette den på en måte som gjør at det ikke oppstår fare for liv og helse eller alvorlige samfunnsmessige konsekvenser.

Streikeretten er en grunnleggende og sentral rettighet i Norge. Terskelen for å gripe inn med tvungen lønnsnemnd både er og skal være høy. Vi må tåle at en streik medfører ulemper for tredjepart. La meg legge til at det er utilfredsstillende for alle parter når arbeidskonflikter må avsluttes ved bruk av tvungen lønnsnemnd.

Denne tvisten gjaldt BPA-overenskomsten mellom Fagforbundet og NHO Geneo. Totalt ble 59 brukerstyrte personlige assistenter tatt ut i streik, og streiken rammet derfor mange personer med behov for nettopp slik assistanse. Jeg vil presisere at Helsetilsynet flere ganger i løpet av streiken varslet om at det ville oppstå fare for liv og helse for konkrete brukere. Disse situasjonene ble løst ved dispensasjoner.

Fra og med midnatt 4. oktober ville det ifølge Helsetilsynet ha oppstått fare for liv og helse for én konkret bruker. Vedkommende har psykisk utviklingshemming, én-til-én-bemannings hele døgnet og har behov for hjelp til å ivareta grunnleggende behov som ernæring og medisinerings. Brukeren har ifølge Helsetilsynet kognitive og fysiske utfordringer som gjør at vedkommende ikke kan være alene. Som en følge av streiken ville brukeren stått uten BPA-assistent i om lag ett og et halvt døgn. Det forelå ikke dispensasjon for dette tidsrommet.

Jeg vil understreke at det ble foretatt en vurdering av om situasjonen kunne avhjelpest med kompenserende tiltak. Dette var ifølge Helsetilsynets vurdering dessverre ikke mulig. Den aktuelle brukeren kunne ikke flyttes eller ivaretas av andre tjenester i kommunen. Med grunnlag i Helsetilsynets vurdering vurderte departementet at det var nødvendig å gripe inn med tvungen lønnsnemnd på ettermiddagen 4. oktober. Jeg er glad for at flertallet i komiteen stiller seg bak regjeringens beslutning.

Presidenten [14:50:24]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [14:50:30]

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Guri Melby og Abid Raja om å gi flere muligheter til og mer kunnskap om konsekvenser av fleksibel skolestart (Innst. 43 S (2024–2025), jf. Dokument 8:155 S (2023–2024))

Presidenten [14:50:51]: Etter ønske fra utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innafor den fordelte taletida – verta gjeve høve til inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa. Dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [14:51:23] (ordfører for saken): I dag er det en komité som går inn for ikke å vedta dette representantforslaget. Det er også noen forslag fra et mindretall, som jeg legger til grunn at de vil redegjøre for selv.

Komiteen imøteser dette forslaget i den grad at vi anerkjenner problemstillingen, og vi er gjensidig opptatt av å få vektlagt og å få større rom for lekbasert læring. Det har vært en kunnskapsinnhenting om hvordan skolestart og 1. klasse har vært for norske elever, og en evaluering av seksårsreformen, som ble overlevert til kunnskapsministeren 18. juni i år.

Det var en samlet komité som i forrige periode ba om denne evalueringen og kunnskapsinnhenting, og jeg er glad vi omsider er der at vi kan si at vi har noe kunnskap om hvordan seksårsreformen gikk for seg, og hva den førte til.

Komiteen merker seg at evalueringen viser stor variasjon i hvilken grad lærere legger til rette for lek og frilek i klasserommet og undervisningen, men at seksåringene i hovedsak trives på skolen. Det å møte engasjerte lærere og ha trivsel på skolen er det som skal til for de fleste for å føle tilhørighet og evne å lære å lære og utvikle seg videre i skolens gang.

Jeg tror alle deler engasjementet for at våre yngste elever skal oppleve en trygg og god skolestart. Overgangen fra barnehage til skole må ikke bli en overgang fra lek og aktivitet til teori og stillesitting alene. Derfor er jeg glad for at evalueringen av seksårsreformen løfter fram viktigheten av mer lekbasert læring og aktivitet både ute og inne for våre førsteklasinger – i tråd med intensjonen til Stortinget da vi i sin tid vedtok reformen her.

I dag åpner opplæringsloven for at barn kan starte på skolen ett år senere eller tidligere enn året de fyller seks år, noe som følger av § 2-4 i ny opplæringslov.

Jeg vil takke forslagsstillerne for at de løfter debatten, for det er viktig at vi benytter anledningen til å gjøre foreldre og elever kjent med muligheten i regelverket. Her har fylkeskommunene og kommunene et viktig ansvar i å formidle viktig informasjon fra opplæringsloven til foreldre og elever og spesifikt i overgangen fra barnehage til skole, f.eks. for å utsette skolestart.

Samtidig som vi har den åpningen, er jeg opptatt av at alle førsteklasinger skal oppleve en trygg og god skolestart med en myk overgang. Ansvaret ligger ikke hos den enkelte elev som skal være skoleforberedt, men hos skolen som skal være skolestartforberedt. Jeg ser fram til videre debatt og oppfølging av seksårsreformen.

Lise Selnes (A) [14:54:34]: Vi er alle opptatt av at våre barn i 1. klasse skal ha en trygg og god start på skolelivet sitt. Forslaget om å ha en mer fleksibel skolestart ble også diskutert i behandlingen av opplæringsloven, der det var tydelige tilbakemeldinger fra Barneombudet, Statped og så videre om at det er viktig å ha en sakkyndig vurdering til grunn når man skal ta en avgjørelse – om man skal utsette skolestarten med et år, eller om man skal starte et år tidligere. Dette handler om både de kortsiktige konsekvensene og de langsiktige konsekvensene for skolebarna våre.

Når det er sagt, er evalueringen av seksårsreformen ekstremt viktig. Det er ekstremt viktig å se på hvordan den virker for at våre barn skal ha en best mulig og tryggest mulig skolehverdag. Det er også viktig at vi vektlegger muligheten for å bruke mer tid på lek i 1. klasse. Det er forskningsbasert at lek i skolen og lek hos seksåring er med på å utvikle gode egenskaper som også er viktige for skolelæring. Barn trenger frilek ute og inne, og de trenger det uavhengig av om de egentlig trenger å begynne på skolen ett år før eller ett år etter.

Det sakkyndige må ligge til grunn. Det er også en viktig støtte for foreldre som er usikre på om deres barn er skolemodne nok, eller om de har særskilte egenskaper som gjør at de bør starte tidlig, og det sikrer en trygghet i 1. klasse.

I debatten deler jeg forrige talers meninger om hvordan overgangen mellom barnehage og skole skal være god, hvordan den skal være trygg, og hvordan den skal skape sikre og gode rammer for at barn og unge får en god utvikling. Den må vi fortsette med hele tiden. Videre lener vi oss på opplæringsloven og det arbeidet som har vært gjort der, når det handler om at fleksibel skolestart og mulighetene for det ligger i den lovreguleringen som ble gjennomført der for et års tid siden.

Kari-Anne Jønnes (H) [14:57:19]: Det er store forskjeller i modenhet blant seksåring som begynner på skolen, og det kan få betydning for barnas læring, mestring og trivsel i skolehverdagen. Å legge til rette for flek-

sibel skolestart kan bidra til å sikre at hvert barn får en god og trygg start på skoleløpet. Det handler om å tilpasse skolestarten til det enkelte barns behov, enten det innebærer utsatt eller framskutt skolestart. Fleksibel skolestart kan utjevne forskjeller mellom kjønn og styrke læringsutbyttet for barn som ellers kan risikere å møte unødige utfordringer tidlig i skoleløpet.

Skolelederforbundet har understreket at en mer fleksibel ordning kan bidra til å tilpasse skolestarten til barnas modenhetsnivå og behov, og dermed fremme trivsel, læring og langsiktig mestring. I dag er det strenge krav til sakkyndig vurdering for å kunne forskyve skolestarten. Dette kan skape unødvendige barrierer for familier som ønsker å tilpasse skolestarten for sine barn. Samtidig finnes det lite systematisk kunnskap om hvordan dagens regelverk praktiseres i kommunene, og hvilke konsekvenser utsatt eller framskutt skolestart har for barna sosialt og faglig. Det er problematisk, og mer kunnskap må innhentes.

Det er verdt å merke seg erfaringer fra Danmark, hvor fleksibel skolestart er mer vanlig, og hvor foreldrenes vurdering spiller en større rolle. Det gir en større andel barn mulighet til å starte på skolen på et tidspunkt som er riktig for dem, uten krav om omfattende sakkyndige vurderinger. Med denne bakgrunnen bør det iverksettes forsøk med fleksibel skolestart i norske kommuner. Forsøkene må dokumenteres for å gi oss bedre innsikt i hvordan ulike modeller påvirker barnas læring og utvikling. Det bør også vurderes om medfinansiering fra statlig hold kan gjøre det enklere for kommunene å delta i slike forsøk.

Fleksibel skolestart er ikke en erstatning for tilpasset opplæring, men et supplement som kan gi flere barn en bedre start på skolen. Det handler om å gi barn de beste forutsetningene for å lykkes – både i skolen og senere i livet. La oss derfor tilrettelegge for fleksible løsninger som kan møte de ulike behovene blant våre yngste elever. Det viktige er jo ikke når ungene begynner på skolen; det viktige er at de lærer, mestrer, fullfører og består videregående opplæring.

Jeg tar opp forslaget Høyre er med på.

Presidenten [14:59:56]: Representanten Kari-Anne Jønnes har teke opp det forslaget ho refererte til.

Liv Gustavsen (FrP) [15:00:17]: Fremskrittspartiet mener det er en viktig sak som tas opp i dette representantforslaget. Vi må ta inn over oss at ikke alle barn er klare til å begynne på skolen når de er seks år. Det gjelder spesielt barn som er født sent på året. Det er behov for en fleksibel grunnskole som i større grad tar hensyn til hver enkelt elevs kunnskapsnivå. Det er foreldrene som kjenner sine barns modenhet best, og deres valgfrihet er viktig å ta hensyn til.

Alle barn er unike, og det er viktig for barnets trivsel og utvikling at barnet begynner på skolen i en alder som er riktig for barnet selv. Fremskrittspartiet er positive til at elever skal ha rett til fleksibel skolestart, selv om det meste tyder på at flertallet av barna bør begynne på skolen det kalenderåret de fyller seks år. Vi vet også at altfor mange elever, særlig gutter, går ut av skolen uten å kunne lese og skrive tilstrekkelig. Da er det behov for tydelige tiltak. Med det viser jeg til forslaget som fremmes av Høyre og Fremskrittspartiet i innstillingen.

Jeg vil vise til mannsutvalget, som så sent som våren 2024 i år fremmet fleksibel skolestart som et tiltak for å redusere kjønnsforskjeller på skole- og utdanningsfeltet. Videre vil jeg vise til at opplæringslovutvalget foreslo å fjerne kravet til sakkyndig vurdering for vedtak om utsatt og tidlig skolestart. Dette ble fulgt opp i høringen til ny opplæringslov, hvor departementet pekte på at det ikke er nødvendig med sakkyndig vurdering i alle saker om utsatt og tidlig skolestart.

Jeg vil også vise til Danmark, der erfaringene med fleksibel skolestart er gode.

I dag er det å få fleksibel skolestart en byråkratisk prosess for foreldrene. Det rapporteres at det nærmest er umulig.

Det er også verdt å merke seg at tall fra den internasjonale leseundersøkelsen, PIRLS, viser at barn født i årets to siste måneder skårer dårligere på leseundersøkelser enn barn født tidlig på året. Det er videre nærliggende å gå ut fra at om flere barn får følge sin egen modenhet, vil de ha mindre behov for særskilt oppfølging og spesialundervisning i skolen. Mer kunnskap om fleksibel skolestart er positivt, så dette er et godt initiativ fra Venstre.

Grete Wold (SV) [15:03:18]: Alle barn som møter på skolen første skoledag, skal selvsagt få et godt møte med både lærer, rektor, medelever og klasserommet.

Barna våre møter på skolen når de er veldig små, noen er faktisk bare fem år. Det betyr at forventningene til hva en skoledag inneholder, er veldig ulike, og hvor forberedt man er på lange skoledager, er høyst forskjellig.

SV er opptatt av at alle skolestartere skal få et godt første møte, og at alle skal oppleve mestring og trivsel fra første dag. Det som skjer i første klasse, kan være avgjørende for hvordan resten av skoleløpet – og for så vidt også utdanningsløpet – blir for den enkelte.

Uansett om et barn begynner på skolen når det er fem eller seks år, er alle barn helt unike, og de er på ulike modningsnivå, med helt ulike forutsetninger. Skolen har i dag et ansvar for og en plikt til å tilpasse seg den enkelte elevs modningsnivå, og det er et ansvar jeg er overbevist om at den enkelte lærer, assistent og rektor er seg høyst bevisst. Det står mange dyktige medarbeidere i

front hver eneste dag for å gi elevene våre en god dag på skolen.

Det er forståelig når man ser hvor mange som opplever de første skoleårene som noe krevende, at man søker og vurderer om en forsinket skolestart kunne ha gjort det bedre. Jeg har full forståelse for at det er en terskel å be om en sakkyndig vurdering om barnet ikke er klar for å begynne på skolen. Det betyr på ingen måte at det er noe galt med det barnet, selv om det ikke er helt klar for å begynne på skolen når det forventes.

Uansett om barnet er fem, fem og et halvt eller seks år, vil det ha et behov for og krav på å bli møtt av en skole som har ressurser, kompetanse, handlingsrom og verktøy for å møte nettopp dette barnet. Noen sitter stille og er veldig klar for å lese og regne, mens andre må ha en mer fysisk hverdag.

Det er ingen tvil om at seksårsreformen, som flere har vært inne på, ikke har vært noen ubetinget suksess. Ei heller de som tenkte at det var en god idé i utgangspunktet, kan vel si at intensjonen er oppfylt. Derfor er det på tide å få inn lek, variasjon og tilrettelagte dager for de yngste, ja, kanskje også for dem som er på trinnene over.

I min hjemkommune Tønsberg har nå flere skoler lagt opp til en betydelig andel lek i hver eneste klassesstime, nettopp fordi det fremmer læring. Jeg er nok ikke den eneste som ikke vil bli så veldig overrasket om det gir gode resultater for både motivasjon, trivsel og læringsutbytte. Ikke bare er dette viktig for barna, men det er også viktig for at vi skal beholde dyktige lærere, som da vil få et bedre klassemiljø, noe som gjør det enklere å utføre jobben som formidler, kontaktlærer og ansvarlig i klasserommet.

SV støtter derfor ikke dette forslaget, selv om det ligger gode intensjoner bak, men vi er selvsagt klar for å se på alle tilnærminger som kan sikre en god skolestart for alle.

Hege Bae Nyholt (R) [15:06:16] (komiteens leder): La meg starte med å si at Rødt deler bekymringen for at ikke alle barn får en god start på skolen. Mange opplever overgangen fra lek til stillesittende læring som svært krevende, og verre blir det når det stadig løftes forslag om mer lekbasert læring inn i barnehagen. Her er vi tydelig i vår politikk: Vi må reformere skolen.

De som går på skolen i dag, går der hele to år lenger enn det jeg gjorde, ifølge forsker Djupedal, og verst av alt: Det er ingen ting som tyder på at ungene i dag lærer noe særlig mer enn det jeg gjorde. Et av disse årene er en direkte konsekvens av seksårsreformen. Her er Rødt tydelig: Seksårsreformen må skrotes.

Forslaget fra Venstre kan åpne opp for at de som ikke er helt klar for å starte på skolen som femåring eller seksåring, kan vente med det, men det kan også virke

motsatt. Som følge av press og forventninger fra foreldre og andre kan sårbare unge som er enda yngre, presses inn i skolen. Det siste ville vært totalt feilslått medisin for dagens problem.

Fleksibel skolestart vil også sette en del foreldre i den vanskelige situasjonen at de må vurdere barnets skolemodenhet opp mot barnets mulighet til å følge jevnaldergruppen fra barnehagen. Istedenfor at noen må ta sånne vanskelige avgjørelser, vil vi at alle barn skal ha muligheten til å modnes litt lenger.

Det vi trenger mer av i småskolen, er lek. Lek er et fantastisk verktøy som trener viktige aspekt av hva det vil si å være et menneske. Gjennom leken lærer barna sosial samhandling og sosiale koder. De finner nye venner og blir trygge på seg selv i møte med andre. Leken er også et sted der fantasien får utfolde seg, og hvor kreativiteten er det eneste som setter grenser.

Jeg vil gjerne vise til noe vinneren av det første norgesmesterskapet i gjemsel, Martin Lilleberg, har sagt. Til dem som ikke har sett programmet ferdig: Hold for ørene. Han sa at vi må leke mer, alle sammen – ikke slutte å leke – for det er så mye bra som kommer med leken. Rene ord for pengene – det er helt sikkert.

Han har skjønnet noe mange i denne salen ennå ikke har skjønnet: Leken har en uvurderlig plass i barndommen. Forskere som har evaluert seksårsreformen, har konkludert med at teorien og stillesittingen har fortrengt leken. De slår et slag for mer frilek, klasserom som er utformet for mer lek, og flere pedagoger. Dette er den politikken vi trenger mer av.

Abid Raja (V) [15:08:53]: Det er store forskjeller i hvor godt barn lærer på skolen, og det er mange grunner til det. Det kan ofte være komplekse årsakssammenhenger. I dette representantforslaget har vi i Venstre forsøkt å gjøre noe med en av årsakene til at det er store forskjeller i hvordan det er for skolestarterne å møte skolen første skoledag, for det er store variasjoner mellom barn i hvor skolemodne de er når de starter på skolen.

For de barna som er klare for den første skoledagen, er det starten på å føle mestring, lære og utvikle ferdigheter som bygger grunnmuren for all annen læring i mange år i et klasserom. Det er starten på den første byggeklossen i et reisverk som har stor betydning for resten av tiden på skolen og for hvilke muligheter de har senere i livet. De barna som ikke er like skolemodne som sine klassekamerater, har et mye tøffere utgangspunkt når de skal starte på skolen. Det er de barna dette forslaget handler om, og om deres første skoledag.

Vi i Venstre mener det er viktig å få mer kunnskap om bruk av fleksibel skolestart, for vi vet at de barna som møter skolen for tidlig, jobber med å ta igjen sine mer

skolemodne klassekamerater gjennom store deler av barneskolen. Det er en unødvendig byrde å legge på skuldrene til skolebarna. Da er det vår jobb som politikere å ikke nøye oss med å si at det gjelder så få barn at det ikke er nødvendig med endringer. Det å fjerne sakkyndig vurdering, slik bl.a. Venstre tok til orde for i behandlingen av ny opplæringslov, er ikke bare for å gjøre ting enklere. Det handler også om den normgivende effekten en høyere terskel for fleksibel skolestart gir for skolestarterne og deres familier.

I behandlingen av forslaget i komiteen opplever vi at de aller fleste, på tvers av partiene, er opptatt av at det skal legges til rette for fleksibel skolestart. Samtidig mener flertallet det gjøres nok i dag. Vi i Venstre mener imidlertid vi bør være mer offensive, og har derfor foreslått at man gir kommunene muligheter til å fjerne kravet om sakkyndig vurdering. Det la vi til rette for da vi satt i regjering, med kunnskapsminister Guri Melby. Det bør vi gjøre igjen.

I en ideell verden kan man kanskje fortsette å si at det er skolens jobb å møte barna der de er. Det er jeg overbevist om at alle lærere i norske klasserom tilstreber å gjøre etter beste evne. Når det likevel er store forskjeller mellom barn født tidlig og sent på året og mellom gutter og jenter i 1. klasse, er det kanskje på tide å ta rett. Skolen skal alltid etterstrebe å tilpasse seg elevene, men den jobben blir mye enklere og kanskje også mer rettferdig overfor både lærere og elever om man prøver å gjøre det litt lettere for dem som ennå ikke er skolemodne, å vente ett år med å begynne på skolen, eller å la hun eller han som kjeder seg i barnehagen og drømmer om å starte på skolen, starte litt tidligere – istedenfor å tviholde på ideen om at alle elever er like og skolen skal gjøre jobben uansett.

Jeg tar opp forslaget fra Venstre.

Presidenten [15:11:52]: Då har representanten Abid Raja teke opp det forslaget han refererte til.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [15:12:07]: Alle som begynner på skolen, skal få en god skolestart. Førsteklassingene skal oppleve at overgangen fra barnehagen til skolen er forutsigbar, at den er trygg, og at skolen er tilpasset behovene deres. Evalueringen av seksårsreformen viser at de fleste førsteklasinger trives på skolen. Førsteklassingene selv er positive når de snakker om å begynne på skolen, og de aller fleste syns det er gøy å lære. Ungene møter lærere som er opptatt av vennskap, og at alle skal trives. Elevene opplever varierte arbeidsformer, uteskole og elevaktiv læring, men det er mindre frilek enn i 2001, særlig inne på skolen.

I utgangspunktet starter ungene på skolen det året de fyller seks år. Barna har rett på utsatt skolestart hvis foreldrene ønsker det og det etter sakkyndig vurdering

er tvil om barnet er kommet tilstrekkelig langt i utviklingen sin til å starte på skolen. Loven åpner også for at kommunen kan la et barn starte et år tidligere på skolen dersom en sakkyndig vurdering viser at det er forsvarlig, og foreldrene ønsker det.

Jeg mener at en sakkyndig vurdering reduserer risikoen for eventuelle negative konsekvenser en utsatt eller tidlig skolestart kan ha for unger, på både kort og lang sikt. Jeg tror også at foreldrene setter pris på å få støtte i gode sakkyndige vurderinger når de vurderer noe som er så viktig for ungene sine.

Det har tidligere vært åpnet for å prøve ut modeller for fleksibel skolestart, men det har vært svært liten interesse for dette. Jeg vil legge til at dagens regler allerede legger til rette for fleksibel skolestart og vil at dette skal være godt kjent. Det er også mulig å søke om forsøk innenfor regelverket, og jeg ønsker forsøkssøknader fra kommunene velkommen.

Skolestarterne er ulike, og det er ikke sånn at de som møter på skolen for første gang, skal tilpasse seg en fast skolehverdag. Det er skolen som skal legge til rette for at ungene våre får den støtten de trenger, og at støtten er tilpasset deres modenhet og funksjonsnivå. Dette har jeg tillit til at skolen gjør.

Presidenten [15:14:27]: Det blir replikkordskifte.

Grete Wold (SV) [15:14:45]: Jeg tror alle i denne komiteen – og også statsråden – er enige om at dette må vi sørge for at blir bra for ungene våre. Når en begynner på skolen, tror jeg alle går inn med tente øyne og håp og at dette er noe en gleder seg til, dette er noe en skal mestre, og at en ser fram til å begynne på skolen – det blir gøy. Da må vi selvfølgelig sørge for at flest mulig, helst alle, får nettopp den opplevelsen og tar den med seg videre.

Så vet vi at seksårsreformen har fått en noe hard medfart i evalueringen, og det betyr at det er noen grep vi er nødt til å ta. Hva konkret jobber statsråden med for å sikre at vi nettopp får leken tilbake i 1. klasse, og som sørger for at våre små barn faktisk får en god start på skolegangen?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [15:15:28]: Jeg mener hovedinntrykket i evalueringen er positiv. Jeg må også understreke at jeg synes det er veldig fint at vi har fått en evaluering. Forskerne beskriver lærere som er opptatt av at elevene har det trygt og godt, at de er opptatt av lek, og at elevene får venner og utvikler gode relasjoner. Rapporten gir et bilde av store variasjoner i undervisningen, med vekt på barns læring og utvikling. Jeg ser også at det er mye uteskole, og det er mye frilek ute. Elevene gleder seg til å begynne på skolen, og de liker å lære. Jeg synes også det er positivt å se at lærere, skolele-

dere og skoleeiere er opptatt av lek i skolen. Mange vil ha mer lek for de yngste og mener at de nye læreplanene er et riktig skritt i den retningen for å få det til.

Men det jeg også ser, er at det er for lite f.eks. høytlesning i klasserommene. Anbefalingene i rapporten er tiltak som er ganske store. Det handler bl.a. om å innføre heldagsskole, pedagognorm og føringer for areal, rom og materiell. Dette er noe jeg synes er interessant, og dette jobber jeg med å se nærmere på nå.

Grete Wold (SV) [15:16:35]: Det er betryggende å høre, og jeg er helt sikker på at en jobber konstruktivt med det. Samtidig går tiden fort, og våre barn vokser også veldig raskt.

Noen steder – jeg nevnte i mitt innlegg bl.a. Tønsberg kommune – innføres det ulike forsøksprosjekter nettopp for å se på det, og det skal også følges med på. I hvilken grad initierer og følger statsråden med på de forsøkene som gjøres rundt omkring, slik at vi kan lære av hverandre, og at ikke alle trenger å gjøre ting ulikt, for vi må også gjøre noen felles erfaringer?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [15:17:07]: Jeg følger med stor interesse de forsøksprosjektene som er rundt omkring i landet. Jeg synes det er veldig positivt at kommunene, skolene og de ansatte jobber så godt med dette.

Et annet eksempel er Sola kommune, som har innført ny metode i 1. klasse, hvor det er mer fokus på lek. De ser at det vekker interessen for bokstaver og lesing på eget initiativ, og at det blir tatt imot mer positivt. Så dette følger jeg med stor interesse, og jeg registrerer også at bare de siste månedene, eller årene – som også forskningen peker på – har det skjedd en veldig positiv utvikling, hvor man har sett hvor viktig lek er, og at det nettopp har blitt enda mer av det. Det må det også bli mer av framover.

Presidenten [15:17:54]: Replikordskiftet er avsluttet.

Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [15:18:01]

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Olaug Vervik Bollestad og Astrid Aarhus Byrknes om skolens undervisning om kjønn (Innst. 47 S (2024–2025), jf. Dokument 8:156 S (2023–2024))

Presidenten [15:18:21]: Etter ønske frå utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten ordna debatten

slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – bli gjeve høve til inntil åtte replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Grete Wold (SV) [15:19:00] (ordfører for saken): Først må jeg takke komiteen og alle dyktige mennesker rundt komiteen for at man har fått en god behandling av denne saken. Dette er jo et tema som altfor ofte medfører unødvendige harde fronter.

Da jeg satte meg ned for å skrive dette innlegget, tenkte jeg at det ville være fort gjort. Dette er jo både for meg og for SV en enkel sak. At vi skal ha en skole som er inkluderende, rommer mangfoldet og gir undervisning til elevene om kjønn, seksualitet og mangfold, er helt åpenbart. Likevel var det ikke fullt så enkelt å formulere seg på en slik måte at man ikke bidrar til å polarisere en debatt som for så veldig mange oppleves som vanskelig. Den pågår i Norge, men også i andre land, i dag på en slik måte at den påfører mennesker helt unødvendige belastninger.

Da er det viktig at vi forholder oss til fakta. Mennesker, også barn og unge, som opplever enten en annen kjønnsidentitet eller en annen seksuell legning enn flertallet, skal oppleve at dette er ok – at alle skal ha kunnskap om det, at det skal være en naturlig del av rammeplanene i skolene våre, og at vi snakker med de barna det gjelder, med deres foreldre som faktisk opplever denne virkeligheten, og med de lærerne, helsesykepleierne og ikke minst de organisasjonene som både har kompetanse i og erfaring med disse spørsmålene.

Det er ikke læreplanene som er utfordringen i skoleverket i dag når det gjelder dette, og det er ikke det at vi underviser om kjønns- og seksualitetsmangfold som gjør det vanskelig. Nei, det er faktisk de holdningene og den måten vi møter barn og unge med kjønnsinkongruens og andre følelser og spørsmål rundt kjønn og seksualitet på, som gjør det vanskelig.

Det er slik at vi har læreplaner, og vi skal ha en skole som ivaretar elevs rett til å lære om og forstå kjønn på en måte som fremmer aksept og respekt. I samfunnet i dag er det dessverre spesielt mange transpersoner som opplever mobbing og dårligere psykisk helse enn den øvrige befolkningen. Det må vi alle ta et ansvar for, og skolen har en særlig viktig rolle her.

Da er det av betydning at vi har gode organisasjoner med stor troverdighet og god faglig forankring som kan bistå både barnehager og skoler med kompetanse og trygghet i møtet med dette. Om man skulle fjerne kurs som Rosa kompetanse, som forslagsstillerne foreslår, vil

det være et skritt i helt gal retning. Om man skulle endre nasjonale retningslinjer for helsestasjonene eller læreplanene, noe som kan medføre en innskrenkning eller mindre undervisning og handlingsrom enn nå, vil det forverre hverdagen for dem som allerede har det vanskelig. Det kan ikke SV stille seg bak, og vi vil derfor heller ikke stemme for representantforslaget her i dag.

Elise Waagen (A) [15:21:49]: Vi skal ha en god og helhetlig undervisning om kjønn, kjønnsidentitet og seksualitet som bygger på fakta og læreplanmålene. Vi har nå nettopp gjennomført en fagfornyelse. Da den var i innspurten og ble gjennomført, satt forslagsstillerne selv i regjering.

Jeg mener det har en egenverdi at vi i Norge ikke bytter kompetansemål og ikke tar ideologi inn i skolen. Vi lar det være opp til fagfolkene å definere nettopp hvordan kompetansemålene og læreplanene skal se ut. Det mener jeg er verdt å ta vare på.

Nettopp derfor mener jeg at dette forslaget Kristelig Folkeparti har fremmet i dag, er egnet til å tegne et uriktig bilde av hva som skjer i norsk skole. Det å importere debatter og politikk fra andre land, passer ikke nødvendigvis med hva som er tilfellet her hjemme.

Jeg mener at dette forslaget holder en lavere standard enn det vi burde forvente av representantforslag som fremmes i denne salen. Det inneholder klare faktafeil, med henvisninger til hva Helsedirektoratet skal ha uttalt, som ikke er korrekt. Det tegnes et bilde av undervisningen om kjønn og kjønnsidentitet i skolen som er egnet til å skremme.

Man setter undervisning om kjønn og kjønnsidentitet inn i en kontekst av hva som eksisterer av et behandlingstilbud for barn med kjønnsinkongruens. Dette er barn i en svært sårbar gruppe, en veldig liten gruppe, som vi som fellesskap har ansvar for å ivareta på en best mulig måte både i helsevesenet og i skolen. Det er ikke noe likhetstegn mellom helsetilbudet til denne gruppen og kompetansemålene som er i norsk skole. Det er ikke samme sak, så la oss unngå å blande.

Foreldrene skal være helt trygge på at deres barn blir møtt med faglig balansert undervisning om kjønn og kjønnsidentitet i skolen. Bare for å ta noen eksempler på kompetansemålene: I 1. og 2. trinn skal elevene lære å snakke om følelser og kropp, om kjønn og seksualitet, og det utvikler seg etter hvert som de blir mer modne.

Små barn pådyttes ikke usikkerhet om eget kjønn i norsk skole. De lærer kompetansemål fagfolk har nedsett. Jeg er helt trygg på at våre dyktige lærere klarer å balansere dette på en god måte, også med støtte fra Utdanningsdirektoratet.

Kari-Anne Jønnes (H) [15:25:06]: Høyres hjertesak nummer én er muligheter for alle. Vi jobber hver dag for at alle skal være trygge og få respekt for den man er.

Skolen er den arenaen der alle barn og unge møtes. Det er svært viktig at alle kan føle seg trygge på skolen, og at det er en arena fri for trakassering, diskriminering og mobbing.

God og ivaretagende undervisning om kjønnsidentitet og kjønnsinkongruens er viktig for både lærere, helsepsykiatere og elever. Undervisningen må være faktabasert og bygge på respekt for enkeltmennesket. Alle må få mulighet til å stille spørsmål og å prate med noen på skolen eller i helsevesenet.

Læreren er den viktigste faktoren for elevenes læring, det gjelder også i seksualitetsundervisningen. Trygge lærere som møter alle med forståelse og innsikt, vil kunne bidra til trygge elever og til å utvikle forståelse og respekt for alle. Det vil skape et bedre samfunn for oss alle.

Høyre er opptatt av et samfunn med mangfold, der alle skal føle seg trygge og inkludert og ha de samme rettigheter og muligheter til å delta i samfunnet. Det skal også gjelde LHBTIQ+-personer. En balansert og kunnskapsbasert undervisning i alle fag og innenfor alle tverrfaglige tema er nødvendig for å lykkes med det.

Dagens læreplaner har en bred tilnærming til opplæring om kjønn, kjønnsidentitet og seksualitet. Undervisning om kjønnsroller, kjønnsidentitet og seksualitet inngår som en del av kompetansemål på flere trinn og i flere fag. Grunnleggende kompetanse om kjønn, kjønnsidentitet og seksualitet er også en viktig del av lærerutdanningen. Det er der alle lærere får grunnlag for videre undervisning i alle fag.

Høyre har over tid støttet Rosa kompetanse, som er et viktig tilskudd til kompetanseheving innenfor undervisning om kjønn, kjønnsidentitet og seksualitet. Det har stor verdi at det finnes kompetansemiljøer som bidrar med sin kunnskap basert på program som får offentlig støtte. Høyre har tillit til at skoleeiere, skoleledere og lærere gjør gode vurderinger basert på lokale forhold og tilgjengelig kompetanse, og støtter derfor ikke forslagene.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [15:27:54]: Jeg må bare starte med å si at i utgangspunktet har Stortinget godt av debatter knyttet til ideologi og verdispørsmål. Det er nyttig for oss å bryte meninger mot hverandre og bli utfordret. Sist utdanningskomiteen hadde en skikkelig diskusjon knyttet til verdier i skolen, var da vi utmeislet ny opplæringslov og definerte formålsparagrafen. Den har jeg lyst til å repetere her i dag. Den lyder:

«Opplæringa skal bygge på grunnleggjande verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon,

slik som respekt for menneskeverdet og naturen, åndsfridom, nestekjærleik, tilgiving, likeverd og solidaritet, verdiar som også kjem til uttrykk i ulike religionar og livssyn, og som er forankra i menneskerettane.»

På skolen skal våre elever møte en undervisning som bidrar til å skape gode holdninger og fremme likeverd og respekt. Det skal være rom for alle elever, og alle skal ha mulighet til å lære og utvikle seg.

Skal vi gi våre barn de beste forutsetningene for å lykkes på skolen, er det viktig at vi legger gode rammer og målsettinger for læreplanene og rammevilkårene ellers i skolen.

Til slutt vil jeg presisere den viktige rollen læreren og skolen og kommunen har. Det er metodefrihet for lærere i skolen i dag, og vi må ha tillit til at det lokalt kan være et handlingsrom til å velge å benytte læremidler og læringsressurser i tråd med målene satt i grunnopplæringen.

Liv Gustavsen (FrP) [15:29:42]: Det er viktige og kompliserte temaer som tas opp i forslaget fra Kristelig Folkeparti. For Fremskrittspartiet er det viktig at barn lærer toleranse. Vi skal lære å respektere og verdsette alle like mye, uavhengig av legning. Derfor er holdningsskapende arbeid som angår kjerneverdiene, som frihet og toleranse, viktig i både barnehage og skole. Fremskrittspartiet er opptatt av den mangfoldige og praktiske kompetansen som finnes i miljøer utenfor barnehage og skole, og mener at det ofte er både viktig og riktig å benytte seg av denne.

Det er viktig å anerkjenne kampen for enkeltmenneskets frihet, og vi må være bevisste på at det fortsatt er land hvor man blir drept eller kastet i fengsel for å være homofil eller skeiv. Samtidig som vi anerkjenner dette, er Fremskrittspartiet skeptisk til den retningen mye av debatten og læringen på det kjønnspolitiske området har utviklet seg i i det siste.

Organisasjoner som f.eks. Sex og Politikk, Redd Barne og FRI er blant kompetansemiljøene som bidrar til skolen. Samtidig er det ingenting som tilsier at enkeltorganisasjoner skal ha garantert innpass i skolen. Fremskrittspartiet vil understreke betydningen av at ulike tiltak og prosjekter i barnehage og skole må være kunnskapsbaserte og tilstrebe objektivitet og nøytralitet. Polariserende budskap og identitetspolitikk bør ikke være en del av barnas hverdag. Kampanjepregede prosjekter og rene interesseorganisasjoner bør man være varsom med å ta inn i barnehage og skole. Barnehage og skole skal være en nøytral arena.

Fremskrittspartiet er motstander av at det gis opplæring i noe som kan oppfattes som radikal kjønnsideologi i skolen, og støtter derfor intensjonen i forslaget om

en gjennomgang og ved behov revidering av skolenes retningslinjer på feltet, men mener at dette må baseres på en helhetlig gjennomgang og et grundig medisinsk-faglig arbeid i Norge. Fremskrittspartiet vil også vise til behovet for varsomhet for medisinske inngrep og tiltak overfor barn, spesielt medisinsk irreversible endringer. Barn og mindreårige innehar ikke den modenheten, tryggheten og forståelsen som kreves for å kunne fatte så inngripende beslutninger som vil kunne ha konsekvenser for resten av livet.

På denne bakgrunn fremmer jeg Fremskrittspartiets forslag.

Presidenten [15:32:36]: Representanten Liv Gustavsen har teke opp dei forslaga ho refererte til.

Hege Bae Nyholt (R) [15:32:52] (komiteens leder): I går, 20. november, var den internasjonale transminnedagen. Til tross for framgang i kampen for skeives rettigheter er det fremdeles fordommer mot personer som ikke følger tradisjonelle kjønnsrollemønstre. Transpersoner er dessverre mer utsatt for hat, vold og drap. Her står vi, dagen etter minnedagen, og har en debatt om undervisning om kjønn og kjønnsuttrykk i skolen. Det burde vært helt unødvendig.

Dagens læreplaner i norsk skole har en bred tilnærming til opplæring om kjønn, kjønnsidentitet og seksualitet. Undervisning om kjønnsroller, kjønnsidentitet og seksualitet inngår som en del av kompetansemålene på flere trinn og i flere fag. Det er bra.

Skolen er våre barns viktigste fellesarena. Skolen er den arenaen hvor våre barn både lærer grunnleggende ferdigheter i matte, norsk og engelsk, og der de lærer kritisk tenkning, historie og filosofi. Skolen er også en daningsarena. Det er det stedet hvor de lærer om seg selv og andre, hvor de lærer både å bli en del av gruppa og å utvikle selvet.

Skoletiden rommer normative år hvor våre unger går gjennom mange ulike prosesser. For noen vil disse prosessene også handle om kjønnsidentitet. Da er det bra at skolen underviser om kjønnsroller, ulike kjønnsuttrykk og kjønnsidentitet. Det er med på å bryte ned tabuer og skape åpenhet. Dessverre opplever som sagt altfor mange transpersoner mobbing og dårlig psykisk helse. Det må vi ta ansvar for.

Jeg vil vise til foreningen FRI, som frykter at representantforslag av denne typen vil kunne medføre at færre elever får en god, faglig forankret undervisning om kjønns- og seksualitetsmangfold. Skolen må fylle sin funksjon som en likestillingsaktør etter opplæringsloven og likestillings- og diskrimineringsloven, og det krever et aktivt arbeid.

Rødt vil stemme mot forslagene.

Abid Raja (V) [15:35:13]: Venstres utgangspunkt er at retningslinjene for helsestasjonen og skolehelsetjenesten må bidra til å ivareta, støtte og anerkjenne barn og unges identitet. Vi mener dagens læreplaner i norsk skole har en bred tilnærming til opplæring om kjønn, kjønnsidentitet og seksualitet. Undervisning om kjønnsroller, kjønnsidentitet og seksualitet inngår som en del av kompetansemål på flere trinn og i flere fag. Denne utviklingen har etter mitt og Venstres syn vært en viktig utvikling. Man har over tid tatt flere skritt i en retning som har gitt flere barn, unge og voksne anerkjennelse for at det er flere måter å være sitt helt spesielle og unike seg selv på enn tidligere, og der majoriteten får kunnskap for å kunne møte minoriteter på en bedre og mer inkluderende måte enn man har gjort historisk.

Grunnleggende kompetanse om kjønn, kjønnsidentitet og seksualitet er også en viktig del av lærerutdanningen. Det er der alle lærere får grunnlag for videre undervisning i alle fag. Venstre har tillit til at skoleeiere, skoleledere og lærere gjør gode vurderinger basert på lokale forhold og tilgjengelig kompetanse.

Venstre mener videre at Rosa kompetanse har vært og er et viktig tilskudd til kompetanseheving innenfor undervisning om kjønn, kjønnsidentitet og seksualitet, fordi det har stor verdi at det finnes kompetansemiljøer som bidrar med sin kunnskap, driver fram ny kunnskap, bidrar til oppmerksomhet og brøyter vei for at man skal kunne få lov til å være den man er.

For alle som har ambisjoner om et samfunn med mangfold, der alle skal føle seg trygge og inkluderte og ha de samme rettigheter og muligheter til å delta i samfunnet, må vi ha tillit til at helsestasjoner, skoleeiere, skoleledere og lærere gjør gode vurderinger og får god kompetanse om kjønn, kjønnsidentitet og seksualitet. Vi må også ha som utgangspunkt at norske utdanningsinstitusjoner og skoler selv klarer å vurdere hva som er gode undervisningsopplegg for sine studenter eller ansatte.

Venstre og jeg ønsker oss en undervisning og debatt som er balansert, faktabasert og raus. Derfor støtter vi ikke forslagene i dette representantforslaget.

Hadle Rasmus Bjuland (KrF) [15:37:52]: Enigheten om utfordringene med kjønnskorrigerende behandling er i ferd med å bli stor. I Sverige og Finland får ikke barn lenger pubertetsblokkere og hormonell behandling, men i stedet samtalerterapi for å trygge dem i kjønnets sitt, fram til de er 18 år. Selv den nye presidenten i verdensforeningen for transbehandlere, Marci Bowers, anerkjenner nå at det sannsynligvis er unge som blir sosialt påvirket i retning av kjønnsinkongruens. Bowers sier at hun ikke er tilhenger av å gi barn pubertetsblok-

kere tidlig i puberteten. Hun er bekymret for at barns forplantningsevne senere i livet, deres seksuelle helse og deres evne til å finne intimitet vil bli svekket.

Endringen i helsemiljøene må få konsekvenser for skolen. Jeg har selv deltatt på et kurs som Rosa kompetanse holder for lærere. Jeg reagerer sterkt på at kurset bl.a. oppfordrer lærere til å snakke om kjønnsroller som om barn kan være et annet kjønn hvis de bare avviker litt fra de tradisjonelle kjønnsstereotypiene.

Noe av det samme budskapet formidles i lærebøkene. Er det da rart at helsesøstre over hele landet melder om stor usikkerhet om kjønn blant elevene, og først og fremst blant jenter? Flere beskriver at kjønnsrollene er blitt smalere og mer stereotype. En helsesykepleier sier at jenter kommer med spørsmål om de burde bytte kjønn fordi de har kort hår, liker gutteting eller på andre måter skiller seg ut fra stereotypiske jenter.

Det britiske utdanningsdepartementet tok i desember i fjor grep for å motvirke innflytelsen til organisasjoner som i lang tid har fått utvikle undervisningsopplegg som har lært britiske elever at mennesker kan endre kjønn. De nye retningslinjene slår fast at et slikt syn er uvitenskapelig, og at det ikke skal fremmes i britiske skoler. Kristelig Folkeparti mener at vi må gjøre det samme her i Norge, og jeg er sjokkert over at stortingsflertallet her ikke støtter det. Hvordan kan flertallet sitte og se på at barn får undervisning om at det kan være noe galt med deg som barn hvis du avviker litt fra de snevre tradisjonelle kjønnsstereotypiene? Hvordan kan flertallet akseptere at undervisning i skolen om kjønn er i direkte strid med medisin og biologi?

For meg er løsningen klar: Vi må utvide rammene for kjønnsrollene og ikke snevre dem inn. Derfor er jeg glad for at Fremskrittspartiet har løftet våre forslag, og vi kommer til å støtte dem.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [15:40:55]: I forslaget, som gjelder endring av den nasjonale retningslinjen for helsestasjons- og skolehelsetjenesten i spørsmålet om kjønn, har Kunnskapsdepartementet fått innspill fra Helse- og omsorgsdepartementet. De viser til at det er Helsedirektoratet som på faglig uavhengig grunnlag utarbeider og reviderer nasjonale faglige retningslinjer. Dette gjelder også for nasjonal faglig retningslinje for helsestasjons- og skolehelsetjenesten.

I 2023 startet Helsedirektoratet en dialog med Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstjenesten, de regionale helseforetakene, enkelte kommuner og brukerorganisasjonene på feltet for å avklare hva som trengs for å utvikle behandlingstilbudet for personer med kjønnsinkongruens i ønsket retning. Dette arbeidet fortsetter i 2024. Hvis dialogen viser at det er be-

hov for å endre den nasjonale retningslinjen, vil Helse- direktoratet gjøre nødvendige endringer.

Jeg kjenner ikke igjen det bildet forslagsstillerne tegner av undervisningen om kjønn i norsk skole. Jeg mener at vi som politikere bør være varsomme med å framstille innholdet i skolen på en måte som kan uroe foreldre unødig.

Undervisning om kjønn, kjønnsroller, kjønnsidentitet og seksualitet er en del av kompetansemålet i naturfag, samfunnsfag, KRLE, norsk og kroppsøving på flere trinn. Det inngår også i de tverrfaglige temaene folkehelse og livsmestring og demokrati og medborgerskap. Læreplanene gir gode rammer for å undervise om kjønn, kjønnsidentitet og seksualitet. Jeg har tillit til at lærere i norske skoler er de som er best kvalifisert til å avgjøre hvordan undervisningen legges opp i det enkelte klasserom.

For å bidra til god undervisning om kjønnsidentitet og seksualitet har Utdanningsdirektoratet utviklet en støtteressurs for lærere, i samarbeid med Helsedirektoratet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Den redegjør for ulike begreper og har spørsmål til refleksjon i forberedelse av undervisningen.

Forslagsstillerne viser til retningslinjer som er forelått for engelsk skole. Det er mye som skiller den engelske skolen fra den norske. Når det importeres debatter fra andre land, legges det opp til å løse problemer vi ikke nødvendigvis har. Når vi diskuterer norsk skole, mener jeg det er ryddig å ta utgangspunkt i de faktiske forhold i norsk skole og det norske samfunnet.

Organisasjoner som på en særlig måte bidrar til å nå målene som Kunnskapsdepartementet har satt for grunnopplæring, kan søke midler gjennom ordningen Grunntilskudd til organisasjoner. Utdanningsdirektoratet, som forvalter ordningen, tildeler midler ut fra søknader som innfrir kriteriene satt til ordningen. Organisasjonene som søker, må bl.a. dokumentere svært god kompetansekapasitet innenfor et eller flere av de områdene det gis tilskudd til, og at de har etiske retningslinjer og gode rutiner som sørger for trygghet til barn og unge i tilbudene.

Rosa kompetanse tilbyr kurs om seksuell orientering, kjønnsidentitet og inkluderende praksis til ulike yrkesgrupper, og det er helt opp den enkelte skole om de ønsker å bruke dette tilbudet for lærere.

Grete Wold (SV) [15:44:21]: Skeive barn og unge har rett til å vokse opp og gå i en barnehage og skole som speiler hvem de er, og at de faktisk eksisterer. De er verdifulle, og de kan og skal være den de er, akkurat som alle andre. Skeive barn og unge har rett til å vokse opp med tillit til det helsevesenet som vi mener at skal ville dem vel.

Dette forslaget vil av mange oppfattes som et angrep på skeive barn og unges rettigheter til å vokse opp med trygghet, kjærlighet og støtte. Ungdata-tallene viser at unge skeive har mindre framtidstro enn heterofile jevnaldrende, og at de er mer ensomme og har flere psykiske plager.

Hvordan vil statsråden sikre at de som jobber i barnehagene og skolene våre, er helt trygge på hvordan de kan møte barn og unge når det gjelder de rettighetene de har i det norske samfunnet?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [15:45:10]: Jeg er enig i mye av det spørsmålsstilleren har belyst i sitt spørsmål. Jeg mener at læreplanen gir gode rammer for å undervise om kjønn, kjønnsidentitet og seksualitet. Jeg mener at kompetansemålene slik de er formulert per i dag, gir gode rammer for dialog og undervisning om kjønn ut fra elevenes alder og utvikling. Jeg synes det kan være interessant å merke seg hva som f.eks. er kompetansemålet i norsk skole på 1. og 2. trinn. Der står det at elevene skal lære å snakke

«om følelser, kropp, kjønn og seksualitet og hvordan egne og andres grenser kan uttrykkes og respekteres».

Jeg mener at det direktoratet har lagt til rette for, også er viktig i dette arbeidet.

Hadle Rasmus Bjuland (KrF) [15:46:08]: Kurs fra Rosa kompetanse og lærebøker som Aschehoug naturfagsbok for 3.–4. trinn snakker om kjønnsroller som om barn kan være et annet kjønn hvis de avviker litt fra de snevre, tradisjonelle kjønnsstereotypiene. Hvorfor vil ikke statsråden gjøre noe med at lærere får kurs fra en politisk interesseorganisasjon som FRI, som har ansvar for Rosa kompetanse, eller at læreplanen legger til rette for lærebøker som sier at jenter som er litt guttete i klesstil, interesser og væremåte, skal tenke at det kanskje er noe galt med dem, og at det er noe de må endre på?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [15:46:43]: Det er helt fritt for lærere, skoler og skoleeiere å benytte seg av tilbudet. Det er lærerne som mottar det, og de har stor handlingsfrihet når det gjelder hvordan de underviser basert på kompetansemålene som er satt. Et eksempel på et annet kompetansemål enn det jeg gjenga tidligere, er det som gjelder 7. trinn. Da skal elevene kunne

«reflektere over variasjoner i identiteter, seksuell orientering og kjønnsuttrykk og egne og andres grenser knyttet til følelser, kropp, kjønn og seksualitet og drøfte hva man kan gjøre om grenser blir brutt».

Jeg synes dagens kompetansemål er gode, og jeg har tillit til at de forvaltes på en god måte ute i klasserommene i Norge.

Hadle Rasmus Bjuland (KrF) [15:47:27]: Basert på det vi hører nå: Vil statsråden bare sitte og se på at undervisningen i skolen om kjønn er i direkte strid med medisin og biologi? Hvor mange kjønn mener kunnskapsministeren at vi har?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [15:47:42]: Jeg kjenner ikke igjen det bildet forslagsstillerne tegner av undervisningen om kjønn i norsk skole. Jeg mener at læreplanen gir gode rammer for å undervise om kjønn, kjønnsidentitet og seksualitet, og jeg mener at kompetansemålene slik de er utformet per i dag, gir gode rammer for dialog og undervisning om kjønn ut fra elevenes

alder og utvikling. Jeg mener at vi som politikere må være varsomme med å framstille innholdet i skolen på en måte som uroer foreldre unødig. Jeg håper at også Kristelig Folkeparti kan være med på å bidra til en opplyst og kunnskapsbasert debatt her – en som fremmer toleranse og raushet.

Presidenten [15:48:24]: Replikkordskiftet er dermed avslutta.

Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 7.

Dermed er kartet for i dag ferdig debattert. Er det nokon som ber om ordet før møtet blir heva? – Det er det ikkje, og møtet er heva.

Møtet slutt kl. 15.49.

